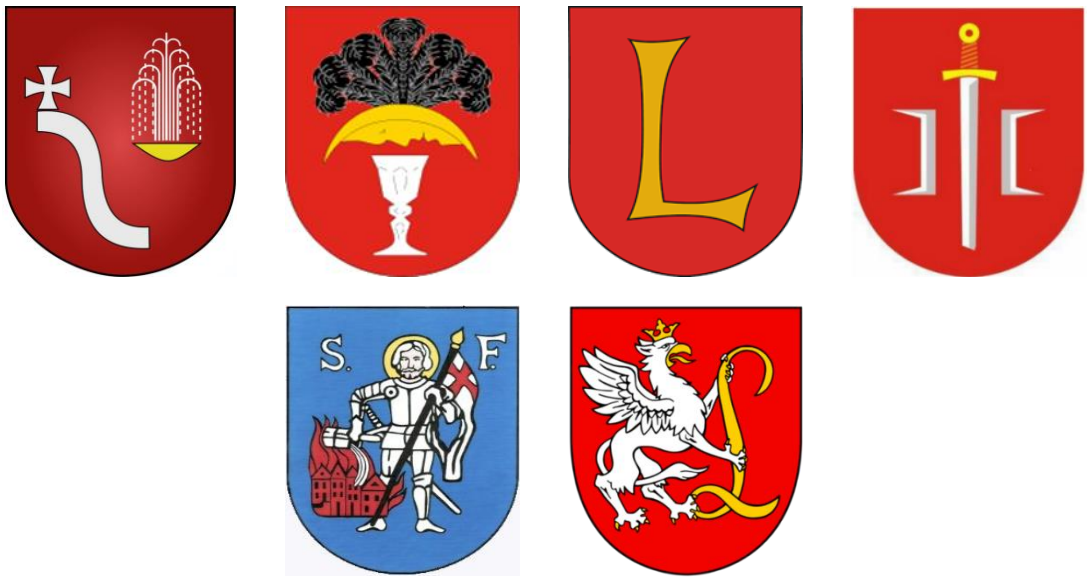

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030

(Projekt 2.0)

Luty 2024

Opracowano przy współpracy
Urzędu Gminy Lubaczów, Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, Urzędu Miejskiego
w Lubaczowie, Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, Urzędu Miasta i Gminy Narol
oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie

InicjatywaLokalna.pl sp. z o.o.
ul. Sienkiewicza 78, piętro IV, 25-501 Kielce
tel. 41 3430124 lub 507 048 678
www.inicjatywalokalna.pl

Spis treści

Wstęp ... 4
1. Część wprowadzająca ... 7
1.1. Strategia jako instrument kreowania polityki rozwoju ... 7
1.2. Metodologia prac nad Strategią ... 8
2. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej ... 10
2.1. Analiza SWOT ... 19
2.2. Wnioski z diagnozy ... 21
2.3. Drzewo problemów ... 26
2.4. Drzewo celów ... 27
3. Część programowa ... 28
3.1. Wizja, misja, cele ... 28
3.2. Plan operacyjny rozwoju ... 30
3.2.1. Projekty strategiczne ... 44
3.2.2. Opis podejścia zintegrowanego ... 64
3.2.3. Szacunkowe ramy finansowe i potencjalne źródła finansowania ... 64
3.3. Ocena spójności celów strategicznych z dokumentami wyższego rzędu ... 76
4. Wymiar przestrzenny polityki rozwoju – podejście zintegrowane w strategii rozwoju ... 83
4.1. Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej ... 84
4.2. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań ... 112
4.2.1. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa i inne ponadlokalne ... 112
4.2.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla obszaru, jeżeli takie zidentyfikowano ... 130
5. System realizacji Strategii ... 135
5.1. Wdrażanie i monitoring Strategii Rozwoju ... 135
5.1.1. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia ... 139
5.2. Ewaluacja i aktualizacja Strategii Rozwoju ... 150
5.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych ... 151
6. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych i innych podmiotów ... 159
6.1 Podsumowanie konsultacji społecznych i procesu opiniowania dokumentu przez Zarząd Województwa ... 159
6.2 Mechanizmy włączenia mieszkańców w proces przygotowania, realizacji i oceny Strategii – partycypacja społeczna ... 162
6.3 Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – wpływ zadań na środowisko i udział podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska w opracowaniu Strategii ... 164
Spis schematów ... 165
Spis tabel ... 165
Spis map ... 165
Spis rysunków ... 166

Wstęp

Zarządzanie danym obszarem wiąże się z podejmowaniem szeregu działań i decyzji ważnych dla lokalnej i ponadlokalnej społeczności. Aby efektywnie nim zarządzać potrzebny jest wieloletni plan, który będzie wskazywać kierunki jego dalszego rozwoju. Działania właściwe ze strategicznego punktu widzenia mają większe znaczenie niż działania nastawione na przynoszenie natychmiastowych efektów. Zarządzanie strategiczne jest procesem nastawionym na formułowanie i wdrażanie Strategii, które ma na celu sprzyjanie wyższemu stopniowi zgodności organizacji, w tym wypadku obszaru Partnerstwa Roztocze, z jego otoczeniem zewnętrznym oraz zachowaniem spójności wewnętrznej, a co za tym idzie – osiągnięciem przyjętych celów strategicznych. Zmieniające się nowe uwarunkowania zewnętrzne, wynikające m.in. z celów i kierunków wsparcia jakie zaproponowała Komisja Europejska w ramach perspektywy finansowej 2021–2027 oraz zmieniające się podejście do finansowania i współpracy z samorządami, wynikające z polityk krajowych, wpłynęły na zmiany dokumentów strategicznych na wszystkich szczeblach administracji publicznej w kraju.

Niniejszy dokument stanowi strategię rozwoju ponadlokalnego dla obszaru Partnerstwa Roztocze w rozumieniu *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.). W dniu 13 listopada 2020 r. wszedł w życie nowy pakiet przepisów dotyczących polityki rozwoju – *Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1378 z późn. zm.), której celem jest realizacja postanowień *Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)* w zakresie konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wprowadzania systemu zintegrowanych strategii (krajowej, wojewódzkiej, gminnej i ewentualnie ponadlokalnej sporządzanej dla grupy sąsiadujących, lub powiązanych ze sobą funkcjonalnie gmin). Poza integracją strategii rozwoju na różnych poziomach administracji, celem nowelizacji przepisów była także integracja w dokumentach strategicznych wymiaru społecznego i gospodarczego z przestrzennym. Niniejsza strategia spełnia również funkcję strategii terytorialnej zgodnie z art. 29 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060[1], w tym Strategii IIT zgodnie z wymogami *Umowy Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021–2027 w Polsce*. Zgodnie z tym dokumentem samorządy tworzące IIT nie muszą przygotowywać dwóch odrębnych dokumentów, tj. strategii rozwoju ponadlokalnego i strategii IIT, jeśli jedna z wybranych form zawiera elementy wymagane dla drugiej. Strategia terytorialna IIT zawiera następujące elementy:

- syntezę diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych;

[1] *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.*

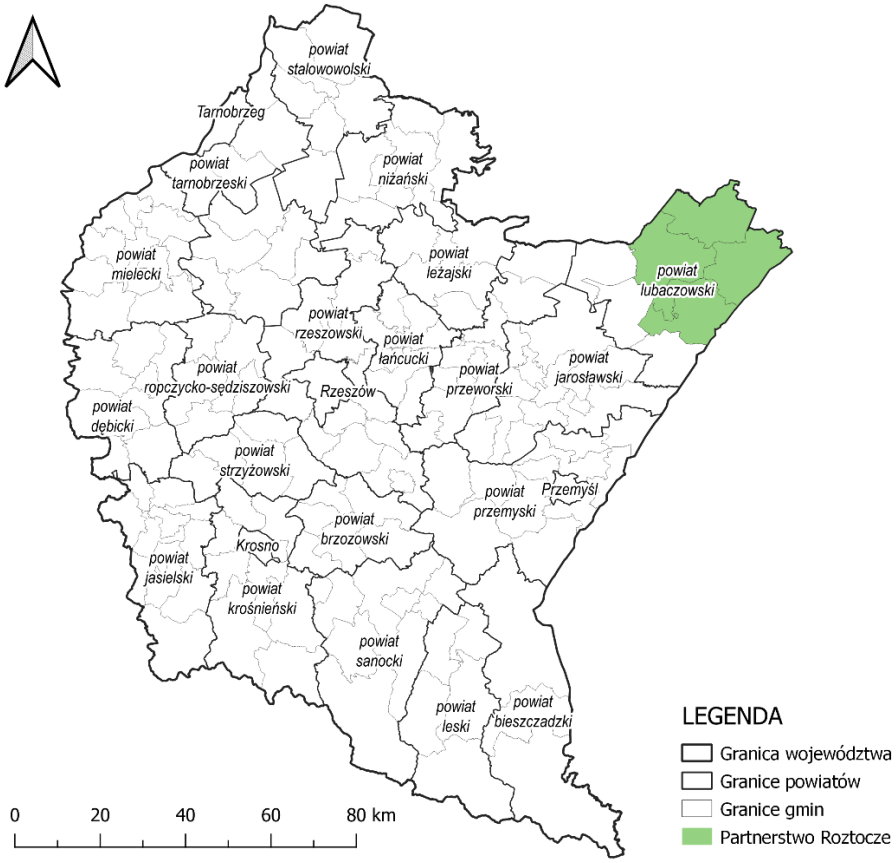
- cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu, powiązania z programem;
- listę projektów wraz z informacją na temat sposobu ich wyboru oraz powiązania z innymi projektami;
- opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem Strategii IIT.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030 poza wyżej wymienionymi elementami wymaganymi dla IIT, określa główne cele i kierunki polityki rozwoju Partnerstwa Roztocze, oczekiwane rezultaty planowanych działań, model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na obszarze. Dodatkowo, zgodnie z wymogami ustawy o samorządzie gminnym, wyznacza obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa i obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Partnerstwa. W dokumencie zawarto również system realizacji strategii oraz ramy finansowe i źródła finansowania zaplanowanych zadań i projektów.

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym: „gminy sąsiadujące, powiązane ze sobą funkcjonalnie, mogą opracować strategię rozwoju ponadlokalnego będącą wspólną strategią rozwoju tych gmin w zakresie ich terytorium". Strategia ta może być opracowywana z udziałem powiatu, jeżeli przynajmniej jedna z nich znajduje się na jego terytorium. W celu przygotowania i realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego gminy mogą tworzyć w szczególności związek międzygminny, stowarzyszenie lub zawierać porozumienie międzygminne. Pomimo nieobligatoryjnego charakteru, dokument ten pozostaje zasadniczym narzędziem zarządzania strategicznego. Ustawa szczegółowo określa zarówno jego elementy, tryb procedowania oraz konsultowania i uzgadniania jego treści, a także sposób przyjmowania i zapewnienia zgodności z dokumentami strategicznymi jednostek samorządowych wyższego szczebla.

W związku z powyższym gminy: Lubaczów, Horyniec-Zdrój, Cieszanów, Narol oraz Miasto Lubaczów wraz z powiatem lubaczowskim podjęły współpracę w ramach porozumienia powiatowo-gminnego: Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska" (Związek), który działa na podstawie *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz na podstawie Statutu Związku – *Uchwała nr VIII/39/2020 Zgromadzenia Związku Powiatowo-Gminnego "Ziemia Lubaczowska" z dnia 28 lipca 2020 r. w sprawie przyjęcia zmian w statucie Związku*, celem opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze.

Mapa 1 Położenie Partnerstwa Roztocze na tle województwa podkarpackiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju – PRG, z wykorzystaniem programu QGIS 3.16.6 – Hannover

1. Część wprowadzająca

1.1. Strategia jako instrument kreowania polityki rozwoju

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030 (Strategia) stanowi odpowiedź samorządów gminnych i powiatowych na zmieniającą się sytuację społeczno-gospodarczą wymagającą nowego spojrzenia na posiadane aspiracje, zasoby i perspektywy rozwoju obszaru. Dokument ten pozwoli zmierzyć się ze wspólnymi problemami i wyzwaniami oraz zdefiniować cele rozwoju wykorzystujące wspólne szanse i potencjały samorządów tworzących Partnerstwo Roztocze.

W Strategii zaprezentowana została wizja, misja oraz cele strategiczne i operacyjne przewidziane do realizacji we wskazanym okresie jej obowiązywania, wraz ze wskaźnikami ich osiągnięcia. Wyróżniono również kierunki działań, które należy podjąć, aby osiągnąć wyznaczone cele. W ramach działań przedstawiono konkretne działania, a po przeprowadzeniu hierarchizacji planowanych przedsięwzięć, wskazano konkretne i uszczegółowione projekty strategiczne, najważniejsze i najpilniejsze do realizacji na terenie Partnerstwa Roztocze we wskazanym okresie – przedstawiono dla nich ramy finansowe oraz plan finansowania. Proces tworzenia Strategii umożliwiał partycypację mieszkańców i innych interesariuszy w „grze o rozwój", już od etapu analiz i diagnozy stanu sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru. Strategia zawiera również obligatoryjne elementy, zdefiniowane nowelizacją przepisów (model struktury funkcjonalno-przestrzennej gmin, ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminach, obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa oraz fakultatywnie obszary strategicznej interwencji dla obszaru).

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze, spełniająca wymogi dla strategii IIT, stanowi instrument pozyskiwania środków zewnętrznych, a jednocześnie pełnoprawną strategię rozwoju, stanowiącą element zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem kraju.

1.2. Metodologia prac nad Strategią

Opracowanie *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* było okazją do przeprowadzenia otwartych rozmów z przedstawicielami różnych środowisk. Dyskusje obejmowały analizę obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej gmin Partnerstwa Roztocze oraz możliwości ich dalszego rozwoju. Efektem prowadzonych rozmów było uzyskanie odpowiedzi na pytania: „dokąd zmierzamy?", „co chcemy osiągnąć"? oraz „w jaki sposób chcemy to osiągnąć?". Dało to podstawy do skonstruowania dokumentu, który ma służyć wszystkim mieszkańcom obszaru.

Pierwsze rozmowy dotyczące wspólnych działań, przedstawiciele samorządów partnerskich zaczęli prowadzić już w drugiej połowie 2021 r. Proces prac związanych z przygotowaniem, opracowaniem i wdrożeniem Strategii rozpoczęto w IV kwartale 2021 r. Duże znaczenie i wpływ na ostateczny kształt dokumentu miały działania partycypacyjne i udział interesariuszy w pracach nad dokumentem.

Prace nad dokumentem Strategii opierały się na wykorzystaniu szeregu wzajemnie uzupełniających się metod prac analitycznych i partycypacyjnych, do których należały:

- analiza danych zastanych (w tym analiza trendów / tendencji społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących na obszarze i jego otoczeniu w ostatnich latach wraz z określeniem konsekwencji i wyzwań rozwojowych);
- badanie ankietowe wśród mieszkańców;
- analizy strategiczne;
- spotkania warsztatowe członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" władz i przedstawicieli Urzędu Gminy Lubaczów, Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, Urzędu Miasta i Gminy w Narolu oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie;
- spotkania informacyjne, warsztatowe i konsultacyjne z przedstawicielami samorządu lokalnego, organizacjami pozarządowymi, mieszkańcami, przedsiębiorcami, w tym przedstawicielami branży uzdrowiskowej i turystycznej.

Podstawą założeń Strategii jest *Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Partnerstwa Roztocze* (Diagnoza), w której przedstawiono pogłębioną analizę społeczno-gospodarczą i przestrzenno-środowiskową samorządów Partnerstwa. Strategia powstała w oparciu o Diagnozę, a także na podstawie wniosków zgłoszonych podczas konsultacji społecznych oraz spotkań organizowanych w trakcie procesu jej tworzenia. Po zebraniu i przeanalizowaniu wszystkich danych opracowano Projekt 1.0 *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*, który został poddany konsultacjom społecznym.

Do głównych materiałów źródłowych, stanowiących materiał analityczny i podstawę opracowania Strategii (a wcześniej również Diagnozy), należą:

- dane Głównego Urzędu Statystycznego;
- dane i informacje pozyskane z gmin i powiatu oraz jednostek im podległych;

- treści udostępniane na oficjalnych stronach internetowych instytucji i podmiotów cytowanych w Diagnozie i Strategii;
- dane publikowane na serwisach Związku Miast Polskich (Monitor Rozwoju Lokalnego, System Analiz Samorządowych);
- wnioski z badania ankietowego;
- wnioski zebrane na podstawie przekazanych przez podmioty fiszek projektowych;
- wnioski z dyskusji podczas spotkań informacyjnych i warsztatów grupowych;
- inne dokumenty strategiczne gmin i ponadlokalne, a także publikowane raporty i opracowania eksperckie.

Proces prac związanych z przygotowaniem, opracowaniem i wdrożeniem Strategii ma charakter partycypacyjny.

2. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Zgodnie z art. 10a ust. 1 *Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1259 z późn. zm.): „Podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju (…) przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych". W związku z powyższym na cele niniejszej Strategii opracowany został dokument pn. *Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Partnerstwa Roztocze.* W Strategii zawarto jedynie syntezę – wnioski z diagnozy, zgodnie z art. 10e ust. 3 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r., poz. 40 z późn. zm.). Poniżej zaprezentowano najważniejsze informacje z Diagnozy.

Przeprowadzona analiza danych statystycznych dla Partnerstwa Roztocze oraz porównanie ich do danych dla Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) o podobnym charakterze, województwa i kraju dają możliwość zobrazowania obecnej sytuacji obszaru oraz określenia kierunków jego rozwoju. Podczas tworzenia *Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Partnerstwa Roztocze* odniesiono się do danych z 2019 r.

Uwarunkowania wynikające z położenia

Gminy Partnerstwa Roztocze, tj.: Miasto i Gmina Cieszanów, Gmina Horyniec-Zdrój, Miasto i Gmina Narol, Gmina Lubaczów, Miasto Lubaczów, zajmują północno-wschodnie tereny województwa podkarpackiego. Od wschodu graniczą z Ukrainą, natomiast od północy z województwem lubelskim. Znajdują się w obrębie dwóch makroregionów geograficznych: Kotliny Sandomierskiej i Roztocza, w tej części nazywanego Roztoczem Południowym – stanowiącym skrajną część długiego wału Roztocza. Powierzchnia Partnerstwa wynosi 854,56 km^2, w 2019 roku zamieszkiwało je 40 924 osoby. Partnerstwo Roztocze położone jest pomiędzy dwoma układami drogowymi: drogą wojewódzką 865 Jarosław–Bełżec, prowadzącą do drogi krajowej 17 Warszawa–Hrebenne oraz drogą wojewódzką 867 Sieniawa–Hrebenne. Przez teren Partnerstwa przebiegają dwie linie kolejowe: linia nr 101 oraz linia nr 69.

W czasie około jednej godziny jazdy znajdują się takie ośrodki miejskie jak: Biłgoraj i Przemyśl, zaś do półtorej godziny jazdy – Rzeszów, Stalowa Wola oraz Zamość. Czas poświęcony na dojazd do Lwowa wynosi do 2 godzin, zaś do 3 godzin jazdy znajdują się: Kraków oraz Lublin.

OBSZAR SPOŁECZNY

Demografia:

- Liczba ludności na obszarze Partnerstwa Roztocze na przestrzeni lat 2015–2019 zmniejszyła się o 1 003 osoby, co stanowi spadek w stosunku do 2015 roku o 2,39% liczby osób ogółem, podczas gdy dla Polski spadek wynosił 0,14%, a dla województwa podkarpackiego 0,02%.

- Partnerstwo Roztocze charakteryzuje starzejące się społeczeństwo – udział ludności w wieku przedprodukcyjnym systematycznie spada (w 2015 r. wynosił 17,7%, a w 2019 r. 16,6%), a w wieku poprodukcyjnym rośnie (w 2015 r. wynosił 18,3%, a w 2019 r.). Na przestrzeni lat 2015–2019 udział ludności w wieku przedprodukcyjnym malał w Partnerstwie Roztocze, województwie podkarpackim oraz w porównywanych obszarach podobnych tj. MOF Sanok-Lesko i OSI Góry Świętokrzyskie, tylko w Polsce nieznacznie wzrósł.
- Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 ludności dla Partnerstwa Roztocze w latach 2015–2019 utrzymywał się na niskim i stale ujemnym poziomie, w 2019 r. nastąpił wzrost, jednak wskaźnik nadal był na ujemnym poziomie (-1,98).
- Saldo migracji podawane w przeliczeniu na 1 000 ludności w 2019 r. dla Partnerstwa wyniosło -5,2, co jest niekorzystną wartością na tle porównywanych jednostek i stanowi o dużym odpływie ludności.

Kapitał społeczny i polityka społeczna:

- *Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* na terenie Partnerstwa utrzymywała się na podobnym poziomie. Należy zwrócić uwagę, że w porównaniu do OSI Góry Świętokrzyskie (32), województwa podkarpackiego (37) i kraju (38), w 2019 r. wartość wskaźnika dla Partnerstwa Roztocze (39) była najwyższa.
- Gminy Partnerstwa Roztocze corocznie realizują Program współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Największa liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej ogółem na 10 tys. mieszkańców w 2019 r. wystąpiła na terenie gmin: Lubaczów (379) i Narol (358), zaś najlepsza sytuacja pod względem tego wskaźnika była w Mieście Lubaczów (170).
- Opiekę zdrowotną dla mieszkańców głównie zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lubaczowie. Poza placówkami podstawowej opieki zdrowotnej na terenie Partnerstwa znajdują się sanatoria oraz uzdrowiska bazujące na potencjale zasobów borowinowych, wody siarczkowej oraz wyjątkowo sprzyjającemu klimatowi miejscowości Horyniec-Zdrój.
- Wskaźnik *liczba udzielonych porad lekarskich w przeliczeniu na 100 mieszkańców* w gminach Partnerstwa wynosiła 445 porad, co jest wartością wyższą niż średnia wojewódzka, Wartość średniej krajowej jest niewiele wyższa (452 porady).
- Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku 2019 na terenie Partnerstwa Roztocze zlokalizowanych było 17 aptek – najwięcej w Mieście Lubaczów (10), kolejno w Gminie Cieszanów (3) w Gminie Horyniec-Zdrój (2), w Mieście i Gminie Narol (2). Na terenie całego Partnerstwa funkcjonował jeden punkt apteczny zlokalizowany w Gminie Narol.

Edukacja i wychowanie:

- Na terenie Partnerstwa Roztocze w 2019 r. funkcjonowało 26 placówek wychowania przedszkolnego (4 w Mieście Lubaczów, 8 w Gminie Lubaczów, 2 w Gminie Horyniec-Zdrój, 7 w Gminie Cieszanów oraz 5 w Gminie Narol).

- Spośród gmin wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze *liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na 1 000 dzieci w tej grupie wiekowej* w roku 2019 w Mieście Lubaczów (1 000) oraz Gminie Lubaczów (894) była wyższa niż średnia krajowa (885) i wojewódzka (862). Najniższa wartość wskaźnika wystąpiła w Gminie Horyniec-Zdrój (639).
- Na terenie Partnerstwa Roztocze w 2019 roku podległych pod Jednostki Samorządu Terytorialnego było 19 placówek (w tym gimnazja – ostatni rok szkolny 2018/2019), do których uczęszczało łącznie 3 241 uczniów, z czego 1 218 uczniów w Mieście Lubaczów. Poza szkołami podstawowymi na terenie Partnerstwa zlokalizowanych jest 21 szkół ponadpodstawowych.
- Wyniki egzaminu ósmoklasisty dla rocznika nauki szkolnej 2019/2020 pokazują, że najlepszy wynik spośród gmin Partnerstwa Roztocze z języka polskiego osiągnęli uczniowie z Gminy Lubaczów, były one bowiem powyżej średniej dla Polski. Z matematyki najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie z Gminy Horyniec-Zdrój – 50%, to wynik lepszy niż w województwie podkarpackim i Polsce. Odnośnie egzaminu z języka obcego najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie z Miasta Lubaczów oraz Gminy Horyniec-Zdrój – 52%, jednak były one niższe od średniej wojewódzkiej i krajowej.

Kluczowe wnioski i rekomendacje w obszarze społecznym:

Sytuacja społeczna obszaru determinowana jest położeniem przygranicznym obszaru, o czym świadczy koncentracja niekorzystnych zjawisk społeczno-ekonomicznych na jego terenie. Do najważniejszych problemów można zaliczyć m.in.: niekorzystną sytuację demograficzną oraz niski poziom aktywności ekonomicznej ludności.

W dniach 25.03–08.04.2022 r. przeprowadzono badanie ankietowe, którego wyniki wskazują, że jednym z najważniejszych efektów, które mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Partnerstwa Roztocze według mieszkańców jest tworzenie warunków do osiedlania się nowych mieszkańców. Dlatego ważne jest, aby zadbać o zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych oraz stworzyć klimatyczne miejsce do życia i rozwijania pasji. Wyniki badania ankietowego wskazują, iż mieszkańcy dobrze oceniają dostępność usług / możliwość zakupu artykułów codziennego użytku (78% oceniło dobrze i bardzo dobrze), jednak problem stanową: połączenie komunikacyjne (75% oceniło bardzo źle i źle), połączenie komunikacyjne z otoczeniem zewnętrznym (73% oceniło bardzo źle i źle) oraz jakość i dostępność opieki żłobkowej (58% oceniło bardzo źle i źle)

Oprócz danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, do analizy potencjału społeczno-gospodarczego Partnerstwa Roztocze wykorzystano Monitor Rozwoju Lokalnego, narzędzie opracowane przez Związek Miast Polskich. W porównaniu do swoich grup porównawczych ogólny wskaźnik rozwoju w sferze społecznej w Gminach Partnerstwa Roztocze był w 2019 roku na poziomie dodatnim, co świadczy o korzystnej sytuacji gmin Partnerstwa w sferze społecznej na tle gmin z grupy porównawczej.

Rekomendacje dla kształtowania obszaru społecznego Partnerstwa Roztocze na najbliższe lata to:

- Podejmowanie działań ograniczających emigrację mieszkańców i zachęcających do osiedlania.

- Rozwój i polepszenie jakości usług publicznych m.in. dostępność do opieki zdrowotnej, a także dostępność do żłobków i przedszkoli.
- Wspieranie aktywności seniorów poprzez wzbogacenie oferty z zakresu kultury, rekreacji, sportu.
- Wzmocnienie kapitału społecznego, oraz budowanie współpracy pomiędzy mieszkańcami, a samorządami oraz budowanie więzi i tożsamości mieszkańców z miejscem zamieszkania.
- Wzmocnienie relacji samorządów z mieszkańcami prowadzące do wspólnego rozwiazywania problemów i przezwyciężania barier.

OBSZAR GOSPODARCZY

Gospodarka i rynek pracy:

- Na obszarze Partnerstwa Roztocze w 2019 r. zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON było łącznie 659 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten z roku na rok się zwiększa, jednak w dalszym ciągu jest to wartość znacznie poniżej średniej w Polsce (1 175) oraz w województwie podkarpackim (851).
- Wskaźnik *podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym* w 2019 roku wynosił dla Partnerstwa Roztocze 107. W porównaniu z średnią wojewódzką (116) i krajową (165), obszar posiadał najniższą wartość wskaźnika.
- Wskaźnik *osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców* pomimo systematycznego wzrostu w latach 2015–2019, w ostatnim badanym roku wyniósł 505 i był niższy od średniej dla kraju (837) i w województwie podkarpackim (633).
- Wskaźnik *udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym*, który na obszarze Partnerstwa Roztocze wynosił w 2019 roku 5,9% i był wyższy niż średnia w Polsce (3,8%) i w województwie podkarpackim (5,8%).
- Ważnym aspektem rozwoju gospodarczego obszaru jest możliwość zakładania działalności gospodarczych na terenach inwestycyjnych. Park Przemysłowy Lubaczów zajmuje obszar około 24 ha. Całość terenów inwestycyjnych została w pełni uzbrojona i wyposażona w niezbędną infrastrukturę. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego obszar przeznaczony jest pod przemysł, usługi oraz usługi handlowe (o powierzchni sprzedaży poniżej 2000 m^2). Oferta Parku Przemysłowego Lubaczów adresowana jest głównie do przedsiębiorstw MŚP (małych i średnich) zarówno z Polski, jak i zagranicy.

Finanse samorządowe:

- Według danych GUS dochody budżetu ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2019 wynosiły 5 694,1 zł, co było wartością niższą niż średnia krajowa (5 969,5 zł), ale wyższą od średniej wojewódzkiej (5 501,1 zł).
- Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 1 803,6 zł i były niższe od średniej wojewódzkiej (2 048,2 zł) i średniej krajowej (2 958,2 zł).
- W Partnerstwie Roztocze wielkość wydatków ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca z roku na rok wzrastała, w 2015 roku wynosiły 3 605 zł, a w 2019 roku już 5 892 zł.
- Łącznie na terenie Partnerstwa Roztocze podpisanych umów/decyzji o dofinansowanie z programów operacyjnych podpisanych przez podmioty MOF w roku 2019 było 99, z czego najwięcej w Mieście Lubaczów.

Innowacyjność:

- W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej aktualna penetracja lokalowa 100 Mb/s dla gmin obszaru Partnerstwa Roztocze jest najwyższa w Mieście i Gminie Narol (85%), wówczas gdy średnia dla Polski wynosi 87,16% zaś najniższą wartość osiąga Gmina Horyniec-Zdrój (1%).
- Biorąc pod uwagę penetrację budynkową zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, sytuacja na obszarze nie jest dobra. Najlepszą wartość wskaźnika osiąga Miasto i Gmina Narol mieszcząca się w przedziale 60,1–80,0%. Wskaźnik dla Miasta Lubaczów znajduje się w przedziale 20,1–40,0%, natomiast pozostałe gminy osiągają wartość wskaźnika w przedziale 5,1–20,0%.

Kluczowe wnioski i rekomendacje w obszarze gospodarczym:

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców jest na niskim poziomie, na co wskazują powyższe wskaźniki dotyczące sytuacji gospodarczej w Partnerstwie Roztocze, dlatego ważne jest, aby podejmować działania wspierające i wzmacniające aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców. Wyniki badania ankietowego wskazują, że mieszkańcy nie są zadowoleni z poziomu zarobków (78% ankietowanych oceniło je źle i bardzo źle). Równie duży problem stanowią warunki do rozwoju działalności gospodarczej (63% respondentów oceniło źle i bardzo źle). Mieszkańcy zaznaczyli w badaniu ankietowym, iż głównym priorytetem mogącym pozytywnie wpłynąć na rozwój obszaru powinno być wspieranie przedsiębiorczości (50% odpowiedzi ankietowanych). Na potrzeby opracowania Strategii przeprowadzono drugie badanie ankietowe w dniach 20.07–04.08.2022 r. dotyczące uwarunkowań, potrzeb i kierunków rozwoju Partnerstwa Roztocze. Celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat możliwych kierunków rozwoju obszaru. Ankietowani zaznaczyli, iż chcieliby, aby Partnerstwo Roztocze było postrzegane jako obszar dbający o przedsiębiorczość mieszkańców oraz rozwój kapitału ludzkiego i społecznego (57% odpowiedzi). Mieszkańcy w jednym z pytań zaznaczyli również, że rozwój funkcji turystycznej, w tym turystyki rowerowej i kulturowej powinien być głównym kierunkiem rozwoju obszaru (70% odpowiedzi). Według danych z Monitora Rozwoju Lokalnego wskaźnik rozwoju w sferze gospodarczej dla gmin Partnerstwa Roztocze w porównaniu do swoich grup porównawczych był w latach 2016–2020 na ujemnym poziomie, co oznacza, iż gminy

Partnerstwa wypadały gorzej niż średnia w grupie porównawczej. Na ujemne wartości wskaźnika rozwoju w wymiarze gospodarczym wpływają przede wszystkim wskaźniki: *liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców, udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem, oferty pracy (stan na koniec roku) na 1000 mieszkańców* oraz *liczba bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców.*

Rekomendacje dla kształtowania obszaru gospodarczego dla Partnerstwa Roztocze na najbliższe lata to:

- Rozwój turystyki bazującej na zasobach endogenicznych, przyrodniczych i kulturowych.
- Rozwój usług cyfrowych.
- Zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu.
- Kreowanie nowych miejsc pracy.
- Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru.
- Zniwelowanie istniejących barier transgranicznych i zacieśnienie współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Ukrainy.

OBSZAR PRZESTRZENNO-ŚRODOWISKOWY

Środowisko naturalne i infrastruktura:

- Na terenie Partnerstwa Roztocze znajdują się obszary, które zostały objęte formami ochrony przyrody. Należą do nich: Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu, Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej, Południoworoztoczański Park Krajobrazowy, 7 obszarów Natura 2000, 7 rezerwatów przyrody, 2 stanowiska dokumentacyjne, 104 użytki ekologiczne, 131 pomników przyrody oraz 1 zespół przyrodniczo-krajobrazowy.
- Partnerstwo Roztocze obejmuje rejony geograficzne takie jak Płaskowyż Tarnogrodzki z Lasami Sieniawskimi i Puszczą Solską. Północną część Partnerstwa zajmuje Południoworoztoczański Park Krajobrazowy.
- Kraina geograficzna Roztocze została wpisana na listę rezerwatów biosfery na Walnym Zgromadzeniu UNESCO w 2019 r. jako Transgeniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze", składający się z rezerwatów na terenie Polski i Ukrainy, będący jedenastym rezerwatem biosfery w Polsce, w tym piątym o charakterze transgenicznym. Zasięg terytorialny Transgenicznego Rezerwatu Biosfery „Roztocze" obejmuje powiaty: janowski, zamojski, biłgorajski, tomaszowski i lubaczowski.
- Na podstawie *Rocznej Oceny Jakości Powietrza w województwie podkarpackim – raport za rok 2021* na terenie Partnerstwa Roztocze stwierdzono przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu tylko w Mieście Lubaczów.
- Zgodnie z Wojewódzkim Programem Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego powiat lubaczowski, a tym samym gminy Partnerstwa Roztocze wykazują potencjał w zakresie rozwoju energetyki wiatrowej – małe turbiny wiatrowe do oświetlenia pomieszczeń i ogrzewania, energetyki słonecznej – budowa instalacji solarnych i fotowoltaicznych, biomasy leśnej i rolniczej – głównie zrębki, odpady i słoma. Obecnie budynki użyteczności publicznej oraz gospodarstwa domowe w nieznacznym stopniu wykorzystują kolektory fotowoltaiczne. Według statystyk

deklaracji CEEB (stan na 19 stycznia 2023 r.) w strukturze źródeł ciepła ze względu na rodzaj, wykorzystanie OZE wynosi: z kolektorów słonecznych do ciepłej wody użytkowej lub z funkcją wspomagania ogrzewania – 3%, natomiast z pompy ciepła – 2%.

- Biorąc pod uwagę zagrożenie powodziowe, na terenie Partnerstwa Roztocze występują obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie, czyli wynosi raz na 10 lat (Q10%), średnie czyli wynoszące raz na 100 lat (Q1%) oraz o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi, raz na 500 lat (Q0,2%). Na terenach wszystkich gmin (poza Gminą Horyniec-Zdrój) wyznaczone są obszary szczególnego zagrożenia powodzią.
- Gminy: Horyniec-Zdrój, Lubaczów oraz Narol posiadają niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturę kanalizacyjną i gazową, jednak pozytywnym zjawiskiem jest wzrost liczby osób korzystających z wymienionej infrastruktury. Z sieci kanalizacyjnej w 2021 r. korzystało: w Gminie Horyniec-Zdrój – 66,3% mieszkańców, w Gminie Lubaczów – 68,9%, w Mieście i Gminie Narol – 70,4%, zaś udział ludności korzystającej z sieci gazowej osiągnął w tym samym czasie: w Gminie Horyniec-Zdrój – 3,3% mieszkańców, w Gminie Lubaczów – 32,9%, w Mieście i Gminie Narol – 34,6%. Miasto Lubaczów oraz Miasto i Gmina Cieszanów w 2021 r. wyróżniały się wysokim stopniem skanalizowania: w Mieście Lubaczów – 95%, w Mieście i Gminie Cieszanów – 54,8%, natomiast do sieci gazowej przyłączone było: w Mieście Lubaczów 93,4%, natomiast w Mieście i Gminie Cieszanów – 54,8% ludności.
- Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca ogólnie wzrastały z roku na rok w 3 na 5 gmin Partnerstwa w latach 2015–2019. W ostatnim analizowanym roku najwyższe wydatki zanotowano w Gminie Lubaczów (1 766 zł) oraz w Gminie Narol (1 307 zł) – znacznie przewyższały średnią krajową (506zł) i wojewódzką (631 zł).

Sport, rekreacja oraz kultura:

- Na obszarze Partnerstwa Roztocze można wyróżnić atrakcje turystyczne oraz miejsca warte odwiedzenia, takie jak Muzeum Kresów w Lubaczowie, Kresowa Osada w Baszni Dolnej, Pałac Łosiów w Narolu, szlak architektury drewnianej – Trasa VI (lubaczowska), na której znajdują się obiekty o wybitnych walorach architektonicznych oraz unikatowych walorach krajobrazowych, Wschodni Szlak Rowerowy „Green Velo", Park Zdrojowy w Horyńcu-Zdroju, Pałac Książąt Ponińskich w Horyńcu-Zdroju oraz liczne zabytkowe cerkwie m.in. w: Radrużu, Opace, Nowym Bruśnie, Dachnowie, Lublińcu, Szczutkowie i Łówczy.
- Ważnym potencjałem jest charakter uzdrowiskowy miejscowości Horyniec- Zdrój, która jest uzdrowiskiem nizinnym położonym na terenie Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego. Zabiegi lecznicze w uzdrowisku opierają się na surowcach leczniczych takich jak borowina oraz woda siarczkowo-siarkowodorowa.
- Przez Roztocze Wschodnie prowadzą różnorodne szlaki i ścieżki turystyczne. Wśród nich można wymienić m.in.:[2]

[2] Roztoczański Serwis Internetowy, roztocze.net.pl/roztocze-wschodnie, dostęp z dnia 14.12.2021 r.

- ❖ Zielony szlak „im. św. Brata Alberta”: Horyniec – Narol;
- ❖ Szlak „wolnościowy”: Tomaszów Lubelski – Bełżec – Hrebenne;
- ❖ Szlak „po bunkrach (schronach bojowych) z Linii Mołotowa”: Hrebenne – Lubycza Królewska – Huta Lubycka.

- Według danych z GUS, w 2020 r. na terenie gmin Partnerstwa Roztocze łącznie było 31,9 km ścieżek rowerowych. Ścieżki rowerowe znajdowały się w Gminie Cieszanów (17,4 km), Gminie Lubaczów (4,5 km) oraz w Mieście Lubaczów (10 km), natomiast brak jest danych dotyczących długości ścieżek rowerowych dla gmin Horyniec-Zdrój oraz Narol.
- Według danych GUS, w 2018 r. na terenie Roztocza działało 31 klubów sportowych, najwięcej w Mieście Lubaczów (10) oraz Gminie Lubaczów (10), kolejno w gminach: Cieszanów (4), Horyniec-Zdrój (4), i Narol (3).
- Według danych ze Statystycznego Vademecum Samorządowego, na terenie gmin wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze w 2019 r. łącznie działały 64 grupy artystyczne z liczbą 1 050 uczestników, najwięcej grup zarejestrowanych było w Mieście Lubaczów (33) i Gminie Horyniec- Zdrój (12) – w gminach tych było najwięcej uczestników grup artystycznych (kolejno 661 i 134 osoby).
- Wydatki z budżetu gminy w 2020 roku na kulturę i dziedzictwo narodowe, które obrazują zaangażowanie samorządu w kreowanie oferty kulturalnej, osiągnęły największe wartości w Gminie Lubaczów – 275,29 zł na 1 mieszkańca, natomiast najmniejsze w Gminie Narol – 137,84 zł na 1 mieszkańca.
- Według Statystycznego Vademecum Samorządowca na obszarze Partnerstwa Roztocze w 2019 r. znajdowało się 15 turystycznych obiektów noclegowych. Najwięcej znajdowało się w gminach Horyniec-Zdrój (6) oraz Cieszanów (4), kolejno w Gminie Narol oraz Lubaczów (po 2), natomiast najmniej w Mieście Lubaczów – jeden turystyczny obiekt noclegowy.
- Według danych statystycznych zebranych na potrzeby powstania *Strategii rozwoju i komunikacji marketingowej i turystyki województwa podkarpackiego na lata 2020–2027* najwyższą średnią długość pobytu w 2018 roku odnotowano w powiecie lubaczowskim (ok. 9 noclegów). W miastach na prawach powiatu turyści pozostają maksymalnie 2 noclegi – najdłużej w Tarnobrzegu i Krośnie (odpowiednio 1,9 i 1,7 noclegu), a najkrócej w Rzeszowie i Przemyślu (odpowiednio 1,4 i 1,5 noclegu).

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne:

- Największa powierzchnia objęta obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP), choć nadal niewielka jest w Gminie Lubaczów – 11,8%, następnie w Mieście Lubaczów – 8,2%. W Gminie Narol odnotowano znikome objęcie terenu gminy MPZP, które wynosi mniej niż 1%. W pozostałych gminach nie obowiązują żadne MPZP.
- Na terenie Miasta Lubaczów, dla potrzeb realizacji zabudowy, uchwalono miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które obejmują tereny o łącznej powierzchni 202,82 ha, tj. ok. 8% powierzchni miasta, w tym ponad 50% terenów zostało przeznaczonych na cele zabudowy mieszkaniowej. Dla pozostałej części miasta,

tj. 92,1% jego powierzchni, wydawane są decyzje o warunkach zabudowy/o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

- Wskaźnik *mieszkania oddane do użytkowania w przeliczeniu na 1 000 ludności* w 2019 r. dla Partnerstwa Roztocze był na najniższym poziomie na tle porównywanych jednostek.
- Wartość wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym na 10 tys. mieszkańców* – w 2019 r. była dla Partnerstwa Roztocze (34 pozwolenia) na wyższym poziomie w porównaniu ze średnią wojewódzką (32 pozwolenia) oraz dla Polski (26 pozwoleń).

Kluczowe wnioski i rekomendacje w wymiarze przestrzenno-środowiskowym:

Oddziaływanie człowieka na przestrzeń, kształtowanie jej w sposób planowy wpływa na warunki życia i gospodarowania oraz warunkuje życie przyszłych pokoleń. Partnerstwo Roztocze tworzy obszar o stosunkowo jednolitej strukturze przestrzennej oraz dysponuje biegunem wzrostu – Miastem Lubaczów, które zostało wyznaczone w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* jako ośrodek ponadlokalnych funkcji gospodarczych z potencjałem w zakresie obsługi ruchu turystycznego Roztocza. Ważne jest podejmowanie działań związanych z ochroną środowiska, co będzie wpływać na poprawę stanu jego komponentów. Szczególnie ważne jest racjonalne gospodarowanie elementami i zasobami przyrody oraz przeciwdziałanie zanieczyszczeniom. Należy zwrócić uwagę, że w Partnerstwie występują przekroczenia względem jakości powietrza oraz tereny zagrożenia powodziowego. Według danych z przeprowadzonej ankiety wśród mieszkańców – najwyżej ocenionym przez ankietowanych obszarem funkcjonowania gminy są walory przyrodniczo-krajobrazowe (86% respondentów oceniło go dobrze i bardzo dobrze). Na równie wysokim poziomie oceniono stan środowiska naturalnego (73% ocen dobrych i bardzo dobrych). Według 38% ankietowanych – zagospodarowanie przestrzeni publicznych jest oceniane na „dostatecznie", a więc należy dążyć do tworzenia estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni dla wszystkich mieszkańców, a także turystów i kuracjuszy odwiedzających obszar.

Na potrzeby opracowania Strategii przeprowadzono drugie badanie ankietowe w dniach 20.07–04.08.2022 r. dotyczące uwarunkowań, potrzeb i kierunków rozwoju Partnerstwa Roztocze. Celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat możliwych kierunków rozwoju obszaru. Ankietowani zaznaczyli, iż potencjałem na jakim powinien bazować jego rozwój są walory krajobrazowe Roztocza (54% odpowiedzi). Według danych MRL ogólny wskaźnik rozwoju gmin Partnerstwa Roztocze w wymiarze środowiskowym najlepiej wypadał w Mieście i Gminie Narol – w 2019 roku wartość wskaźnika była dodatnia, co oznacza sytuację lepszą od średniej w jej grupie porównawczej. W pozostałych gminach wskaźnik rozwoju w wymiarze środowiskowym osiągał wartości ujemne, co obrazuje sytuację gorszą względem średniej dla gmin w ich grupach porównawczych. Na ujemne wartości wskaźnika rozwoju w wymiarze środowiskowym wpływają przede wszystkim wskaźniki: *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem, udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy, ścieżki rowerowe na 10 tys. km^2 powierzchni oraz turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności.*

Rekomendacje dla kształtowania obszaru przestrzenno-środowiskowego dla Partnerstwa Roztocze na najbliższe lata to:

- Wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego i Roztocza w aranżowaniu przestrzeni.
- Poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznych poprzez urządzanie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku.
- Utrzymanie walorów środowiskowych i krajobrazowych Roztocza jako podstawowego zasobu endogenicznego.

2.1. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najskuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów ***S****trengths* (mocne strony), ***W****eaknesses* (słabe strony), ***O****pportunities* (szanse) i ***T****hreats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Tabela 1 Schemat analizy SWOT

S	*Strengths*	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	*Weaknesses*	Słabe strony, słabości, wady	
O	*Opportunities*	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	*Threats*	Zagrożenia, trudności	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Korzystne warunki do zamieszkania - wskaźnik pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszeń budowy z projektem budowlanym na 10 tys. mieszkańców wyższy niż średnia w województwie i Polsce. 2. Kresowa Osada w Baszni Dolnej. 3. Muzeum Kresów w Lubaczowie. 4. Zabytkowe cerkwie w Radrużu i Chotyńcu wpisane na listę UNESCO. 5. Transgeniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze". 6. Geopark „Kamienny Las". 7. Duża ilość szlaków turystycznych. 8. Bardzo wysoki wskaźnik obszarów chronionych i cennych przyrodniczo w powierzchni całego obszaru. 9. Rozpoznawalność Uzdrowiska Horyniec-Zdrój. 10. Endogeniczny potencjał w postaci zasobów wód leczniczych o wysokich parametrach prozdrowotnych zlokalizowany w Gminie Horyniec-Zdrój. 11. Inicjatywy podtrzymujące lokalne tradycje i kulturę. 12. Warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. 13. Cyklicznie odbywające się imprezy masowe związane z turystyką rowerową (Roztoczański Rajd Rowerowy Green Velo, Roztoczański Rajd Geoturystyczny, Roztoczański Rajd Gwieździsty).	1. Malejąca liczba ludności wynikająca z ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji. 2. Niska aktywność społeczna mieszkańców. 3. Mała liczba istniejących i niewystarczająca liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych. 4. Częściowe braki w infrastrukturze kanalizacyjnej i gazowej. 5. Mały stopień pokrycia obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. 6. Zły stan techniczny infrastruktury drogowej. 7. Słabe połączenie komunikacyjne wewnątrz obszaru oraz słabe połączenie z otoczeniem zewnętrznym. 8. Niezadowalające dochody własne gmin Partnerstwa Roztocze. 9. Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyższy niż w Polsce i województwie. 10. Słabo rozwinięta baza obiektów noclegowych Partnerstwa Roztocze. 11. Słaby dostęp do szerokopasmowego Internetu. 12. Mała ilość e-usług dostępnych na terenie gmin. 13. Niewystarczająca liczba inwestycji w odnawialne źródła energii w gospodarstwach prywatnych.
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
1. Wzrost mobilności społeczeństwa. 2. Moda na zdrowy styl życia. 3. Wskazanie turystyki zdrowotnej jako inteligentnej specjalizacji województwa w Strategii Innowacyjności. 4. Rosnący popyt na usługi uzdrowiskowe i prozdrowotne. 1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej i NATO. 2. Wzrost popytu na aktywny wypoczynek, sport i rekreację w miejscach o bogatych walorach krajobrazowych. 3. Wzrost podróży krajowych Polaków. 4. Cyfryzacja życia codziennego. 5. Wzrost świadomości obywatelskiej. 6. Wzrost średniej długości życia. 7. Rozwój popularności turystyki rowerowej i geoturystyki. 8. Rosnący poziom świadomości ekologicznej i przyrodniczej. 9. Upowszechnianie się zjawiska kształcenia przez całe życie i na odległość.	1. Wzrost kosztów życia mieszkańców Partnerstwa Roztocze. 2. Wykluczenie cyfrowe. 3. Zmiany klimatu. 4. Obszary zalewowe występujące na obszarze Partnerstwa Roztocze. 5. Konsekwencje gospodarcze i społeczne związane z występowaniem nieprzewidzianych wydarzeń. 6. Odpływ wykwalifikowanej siły roboczej oraz odpływ ludzi młodych poza granice kraju. 7. Wzrost poziomu antropopresji. 8. Wzrost ilości zadań własnych JST bez wystarczającego zabezpieczenia środków na ich realizację. 9. Wzrost kosztów utrzymania infrastruktury i usług publicznych. 10. Sytuacja geopolityczna w Europie.

10. Wzrost świadomości społecznej w zakresie zrównoważonego rozwoju. 11. Rozwój ruchu przygranicznego. 12. Wskazanie Miasta Lubaczów w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* jako ośrodek ponadlokalnych funkcji gospodarczych z potencjałem w zakresie obsługi potrzeb północno-wschodniej części województwa oraz potencjałem w zakresie obsługi ruchu turystycznego Roztocza. 13. Wyznaczenie w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów obejmującego miasto Lubaczów oraz gminy wiejskie: Lubaczów oraz Horyniec-Zdrój. 14. Wyznaczenie w Funduszach Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 inicjatywy terytorialnej: Przygraniczny obszar funkcjonalny na zewnętrznej granicy UE z Ukrainą. 15. Realizacja *Programu dla Roztocza* - wspólnej inicjatywy samorządu regionalnego oraz Związku Powiatowo-Gminnego „*Ziemia Lubaczowska*”.	

Źródło: Opracowanie własne

2.2. Wnioski z diagnozy

Przeprowadzona analiza danych statystycznych dla Partnerstwa Roztocze oraz porównanie ich do danych dla obszarów podobnych, województwa, kraju, a także porównanie niektórych ze wskaźników do wartości dla obszarów pełniących podobne funkcje dają możliwość zobrazowania obecnej sytuacji obszaru oraz określenia kierunków rozwoju. Podczas tworzenia *Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Partnerstwa Roztocze* nie były dostępne wszystkie dane za 2020 r., dlatego też w dokumencie tym odniesiono się do danych z 2019 r. Ważnym powodem jest również pandemia COVID-19, przez którą rok 2020 był szczególny – pandemia spowodowała załamanie gospodarcze i trudną sytuację na rynku pracy, wpływając negatywnie także na obszar uzdrowiskowy, w związku z czym przedstawianie danych dla tego roku mogłoby powodować błędną interpretację sytuacji w poszczególnych obszarach funkcjonowania gmin.

1. Rozwój turystyki:

Według *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* korzystne położenie geopolityczne Podkarpacia uznane zostało jako jeden z potencjałów decydujących o możliwości rozwoju turystyki w województwie. Należy dążyć do rozwoju obszaru Partnerstwa Roztocze w kontekście turystyki i usług okołoturystycznych oraz miejsca atrakcyjnego do zamieszkania. Istotne jest podjęcie działań wspólnych, które pozwolą na osiągnięcie efektu synergii realizowanych przedsięwzięć. Ważny jest rozwój istniejących i tworzenie nowych, unikatowych, ponadregionalnych produktów turystycznych – potrzebne jest systemowe wsparcie dla projektów wykorzystujących dziedzictwo kulturowe i naturalne obszaru oraz tworzenie warunków trwałej współpracy międzysektorowej. Siła marki gmin Partnerstwa Roztocze powinna być budowana poprzez zwiększenie i zróżnicowanie usług

turystycznych. Partnerstwo Roztocze posiada słabe połączenie kolejowe. Skutkiem jest słaba rozpoznawalność podkarpackiej części Roztocza przez turystów, dlatego też ważne jest podjęcie działań związanych z modernizacją linii kolejowej nr 101.

O atrakcyjności turystycznej decydują m.in. bogate i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego, bogate i zróżnicowane walory przyrodnicze, budowa geologiczna, ukształtowanie terenu, różne formy krajobrazu, liczne sieci rzeczne z malowniczymi przełomami, wody mineralne czy duże zbiorniki wodne oraz klimat. Jednymi z kluczowych wyzwań stojących przed samorządami podkarpackiej części Roztocza jest rozszerzenie działalności z zakresu turystyki, kultury, edukacji, rekreacji, infrastruktury i innych. Rozwiązanie takie przyniosłoby korzyści w postaci uporządkowania poszczególnych obszarów, ujednolicenia systemu komunikacji zewnętrznej i wewnętrznej, co przyczyniłoby się do poprawy wizerunku obszaru. Konieczne jest podjęcie szeregu działań dotyczących rozbudowy lub poprawy standardu istniejącej infrastruktury turystycznej, m.in.: bazy noclegowej, gastronomicznej. Liczne ścieżki i trasy piesze oraz rowerowe sprzyjają rozwojowi różnego rodzaju wypoczynku oraz stanowią potencjał do budowy tras rowerowych łączących miejsca atrakcyjne turystycznie na obszarze pięciu gmin. Przez obszar Partnerstwa Roztocze przebiegają szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym czy też krajowym (Green Velo). Koncepcja stworzenia tras rowerowych, które łączyłyby się z istniejącymi trasami stanowić mogą atrakcyjną ofertę dla odwiedzających. Współpraca pomiędzy poszczególnymi gminami w zakresie wypracowania produktu turystycznego, działań w zakresie promocji, stanowi warunek konieczny do osiągnięcia sukcesu.

W *Strategii rozwoju i komunikacji marketingowej turystyki województwa podkarpackiego 20202025* gminy Partnerstwa Roztocze zostały zaliczone do krainy turystycznej *Roztocze Południowe (Wschodnie)*, w której cerkwie (także jedna wpisana na listę światowego dziedzictwa UNESCO – w Radrużu) zostały określone jako główny potencjał dziedzictwa kultury ludowej i dworskiej. Do potencjałów obszaru zaliczono również imprezy folklorystyczne i kultury współczesnej tj. Festiwal Dziedzictwa Kresów oraz Cieszanów Rock Festiwal, a także obiekty dziedzictwa historycznego – kresowego tj. Pałac Łosiów w Narolu, Muzeum Kresów w Lubaczowie oraz Kresowa Osada w Baszni Dolnej. Przez obszar
Oczekiwanym rezultatem działań będzie:

- wzrost atrakcyjności turystycznej i rozwój gospodarczy;
- promocja walorów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru;
- ożywienie turystyczno-rekreacyjne obszaru Partnerstwa Roztocze.

2. Rozwój przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki

Obszar gmin Partnerstwa Roztocze postrzegany jest jako miejsce mało atrakcyjne do prowadzenia działalności gospodarczej. Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru Partnerstwa jest niski, wskaźnik *podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym* jest niższy niż średnia dla województwa i Polski. Bezrobocie w Partnerstwie maleje, jednak problemem jest sytuacja materialna i stan finansów mieszkańców, które mogą wynikać z niskiej atrakcyjności miejsc pracy. Potwierdzeniem może być fakt, że wskaźnik rozwoju gospodarczego gmin Partnerstwa Roztocze przedstawiony w Monitorze Rozwoju Lokalnego jest ujemny.

W związku z powyższym należy podejmować inicjatywy pobudzające przedsiębiorczość mieszkańców poprzez działania polegające między innymi na wsparciu

w założeniu działalności, rozwoju i promocji terenów inwestycyjnych oraz upowszechnianiu kultury uczenia się przez całe życie.
Oczekiwanym rezultatem działań będzie:

- wzrost przedsiębiorczości mieszkańców;
- zwiększenie ilości miejsc pracy;
- aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru.

3. Wzmocnienie aktywności społecznej i funkcji osiedleńczej

Ważnym obszarem rozwoju kapitału społecznego jest pełniejsze wykorzystanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego. Inwestycje w kulturę poprzez wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych, wspieranie organizacji czasu wolnego, imprez kulturalnych i turystyki kulturowej, współpraca z organizacjami pozarządowymi – przyczynią się do podniesienia jakości życia, poczucia zakorzenienia i tożsamości kulturowej, co przełoży się na wzrost atrakcyjności turystycznej i rozwój gospodarczy. W ramach realizacji Strategii należy podejmować działania zmierzające do zwiększenia zaangażowania lokalnej społeczności we współdecydowanie o rozwoju obszaru. Duży nacisk należy położyć na nawiązywanie partnerstw trójsektorowych oraz partycypacyjne zarządzanie obszarem. Ważne jest, aby samorządy Partnerstwa wspierały działalności organizacji pozarządowych oraz promowały demokrację lokalną. Ważne jest budowanie więzi społecznych poprzez budowanie zaufania, współpracy i poprawy jakości relacji między ludźmi.

Istotny jest również rozwój funkcji mieszkaniowej w gminach. Generuje to jednak pewne wyzwania dla samorządów: konieczne jest zapewnienie jak najwyższej jakości i dostępności usług społecznych oraz zdrowotnych. Równie istotne jest podejmowanie działań w kierunku ochrony przyrody i zapobiegania zanieczyszczania środowiska naturalnego. Walory dziedzictwa kulturowego (zarówno przyrodniczego jak i krajobrazowego) przyciągają nie tylko turystów i odwiedzających, ale mają też kluczowe znaczenie w rozwoju funkcji mieszkaniowej obszaru. Walory przyrodnicze stwarzają warunki do rozwoju funkcji rekreacyjnej. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych, pozwoli na ukierunkowanie ruchu mieszkańców na terenach cennych przyrodniczo, zapewniając im tym samym ochronę.
Rezultatem tych działań będzie:

- zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej;
- podniesienie komfortu życia mieszkańców;
- poprawa jakości i rozszerzenie usług społecznych na obszarze;
- poprawa estetyki i ładu przestrzennego;
- poprawa jakości środowiska naturalnego.

4. Wśród deficytów i barier hamujących rozwój obszaru, wynikających z przeprowadzonego procesu diagnozy, wymienić można m.in.:
   - niekorzystną strukturę demograficzną z wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym (postępujący proces starzenia się społeczeństwa/spadek liczby ludności);
   - pogłębiający się ujemny przyrost naturalny;
   - brak kompleksowego systemu e-usług publicznych dla mieszkańców, turystów i kuracjuszy;

- niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy, co wiąże się z odpływem młodych ludzi i brakiem siły roboczej w kluczowych gałęziach gospodarki regionu;
- niewystarczający budżet przeznaczany na kulturę;
- niewystarczającą promocję obszaru i brak zbudowanego wizerunku miejsca dobrego do inwestowania, mieszkania i odpoczynku;
- barierę instytucjonalno-informacyjną wyrażającą się brakiem instytucji otoczenia biznesu;
- niski poziom przedsiębiorczości i innowacyjności mieszkańców;
- niewystarczającą dostępność i jakość usług komunalnych;
- niewystarczającą dostępność komunikacyjną wewnętrzną i zewnętrzną;
- niedostatecznie wykorzystany potencjał przyrodniczy i turystyczny.

5. Potencjały obszaru to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynosić korzyści w postaci dochodów lub wartości dodanej dla mieszkańców i innych interesariuszy Partnerstwa, w tym lepszej jakości ich życia. Najważniejsze potencjały rozwojowe Partnerstwa Roztocze to m.in.:
   - tereny inwestycyjne przewidziane pod zabudowę uzdrowiskową jak np. sanatoria, obiekty uzdrowiskowe, zabiegowo-rehabilitacyjne;
   - naturalne zasoby lecznicze: wody siarczkowo-siarkowodorowe (zaliczane do bardzo rzadko spotykanych) oraz borowina;
   - współpraca samorządów wojewódzkich, powiatowych i gminnych na rzecz rozwoju i promocji Roztocza;
   - potencjał do wykorzystania energii z wód geotermalnych;
   - potencjał do rozwoju geoturystyki oraz turystyki rowerowej;
   - duża różnorodność biologiczna oraz wyróżniające się walory przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe;
   - liczne formy ochrony przyrody;
   - położenie przygraniczne;
   - zasoby wpływające na rozpoznawalność obszaru, m.in. Transgeniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze”, Zespół cerkiewny w Radrużu, Geopark „Kamienny Las”, Muzeum Kresów w Lubaczowie;
   - przypisanie gmin Partnerstwa Roztocze w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* do obszarów strategicznej interwencji:
     - ❖ Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów, który obejmuje miasto Lubaczów oraz dwie gminy wiejskie sąsiadujące z miastem: Lubaczów i Horyniec-Zdrój.
     - ❖ Rozwój miast powiatowych i miast mniejszych – Miasto Lubaczów jest miastem powiatowym, pełni istotną rolę w kreowaniu uwarunkowań społeczno-gospodarczych poza strefami wpływu subregionalnych aglomeracji.
     - ❖ Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju – Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny. Działania będą ukierunkowane na zapewnienie mieszkańcom pełnego pakietu możliwości rozwojowych niezależnie od miejsca zamieszkania.

- ❖ Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku. Działania przewidziane w ramach tego obszaru mają wspierać stworzenie wysokiej jakości przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.

– Dodatkowo powstała inicjatywa terytorialna – Przygraniczny obszar funkcjonalny na zewnętrznej granicy UE z Ukrainą zajmujący powierzchnię 6 043 km^2, co stanowi 34% powierzchni województwa. Realizowany także będzie *Program dla Roztocza* – wspólna inicjatywa samorządu regionalnego oraz Związku Powiatowo-Gminnego „*Ziemia Lubaczowska*". Program ma przyczyniać się przede wszystkim do podniesienia poziomu życia mieszkańców Roztocza w części województwa podkarpackiego poprzez rozwój turystyki, kultury, edukacji na obszarze działania Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska".

2.3. Drzewo problemów

Wykorzystując zgromadzone dane ilościowe i jakościowe wskazano problem kluczowy dla rozwoju Partnerstwa Roztocze, a więc taki, który generuje najwięcej trudności, a jego skutki są najbardziej odczuwalne dla większości interesariuszy procesu rozwojowego. Dla problemu kluczowego przeprowadzono również analizę przyczynowo-skutkową (tabela 3).

Tabela 3 Drzewo problemów

Główne przyczyny	Problem kluczowy	Główne skutki
– Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna; – Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców; – Niewystarczający dostęp do szerokopasmowego Internetu; – Starzejące się społeczeństwo; – Słabo zagospodarowane przestrzenie publiczne; – Niewystarczająca dostępność i jakość oferty spędzania wolnego czasu; – Utrudniona dostępność transportowa obszaru; – Mała ilość i atrakcyjność ofert pracy; – Niewystarczająco rozwinięta baza noclegowa; – Niewystarczająca promocja Uzdrowiska Horyniec-Zdrój; – Słaby marketing oferty turystycznej.	**Niewystarczająca jakość życia mieszkańców i niedostateczne wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i uzdrowiskowych do rozwoju funkcji turystycznych**	– Mała liczba istniejących i nowo rejestrowanych przedsiębiorstw; – Niska konkurencyjność lokalnego rynku pracy; – Niska aktywność społeczna mieszkańców; – Niewystarczająca ilość i jakość miejsc pracy; – Niewystarczająca rozpoznawalność Roztocza.

Źródło: Opracowanie własne

2.4. Drzewo celów

Tabela 4 stanowi transformację drzewa problemów. Przedstawia ona cel strategiczny (wizja) *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030,* opisujący stan docelowy powstały w wyniku wdrożenia Strategii i będący efektem osiągnięcia celów strategicznych wskazujących generalny kierunek rozwoju.

Tabela 4 Drzewo celów

Główne środki	Cel strategiczny	Główne efekty
– Budowanie wizerunku regionu poprzez inicjowanie proekologicznych rozwiązań, – Przygotowanie wspólnej spójnej oferty turystycznej; – Wspieranie działań zwiększających dostępność transportową zewnętrzną i wewnętrzną; – Wspieranie aktywności mieszkańców, inwestorów i stowarzyszeń w celu poszerzenia lokalnej oferty turystycznej; – Wspieranie rozwoju turystyki przygranicznej; – Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości; – Wspieranie rozwoju atrakcyjnej bazy noclegowej i gastronomicznej; – Prowadzenie działań na rzecz ochrony bioróżnorodności oraz ograniczenie przed ich degradacją; – Poprawa estetyki przestrzeni publicznej; – Włączanie mieszkańców do współdecydowania o rozwoju obszaru.	***„Roztocze bez granic" turystycznym i międzyregionalnym ośrodkiem wzrostu województwa podkarpackiego***	– Wzrost liczby turystów i odwiedzających; – Poprawa stanu infrastruktury turystycznej; – Poprawa stopnia skomunikowania obszaru; – Poprawa jakości przestrzeni i ochrona ładu przestrzennego; – Poprawa jakości życia mieszkańców; – Wzrost zaangażowania mieszkańców w rozwój obszaru; – Wzrost liczby mieszkańców; – Zwiększone dochody własne mieszkańców dochody własne gmin; – Wysoka ilość istniejących i nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Źródło: Opracowanie własne

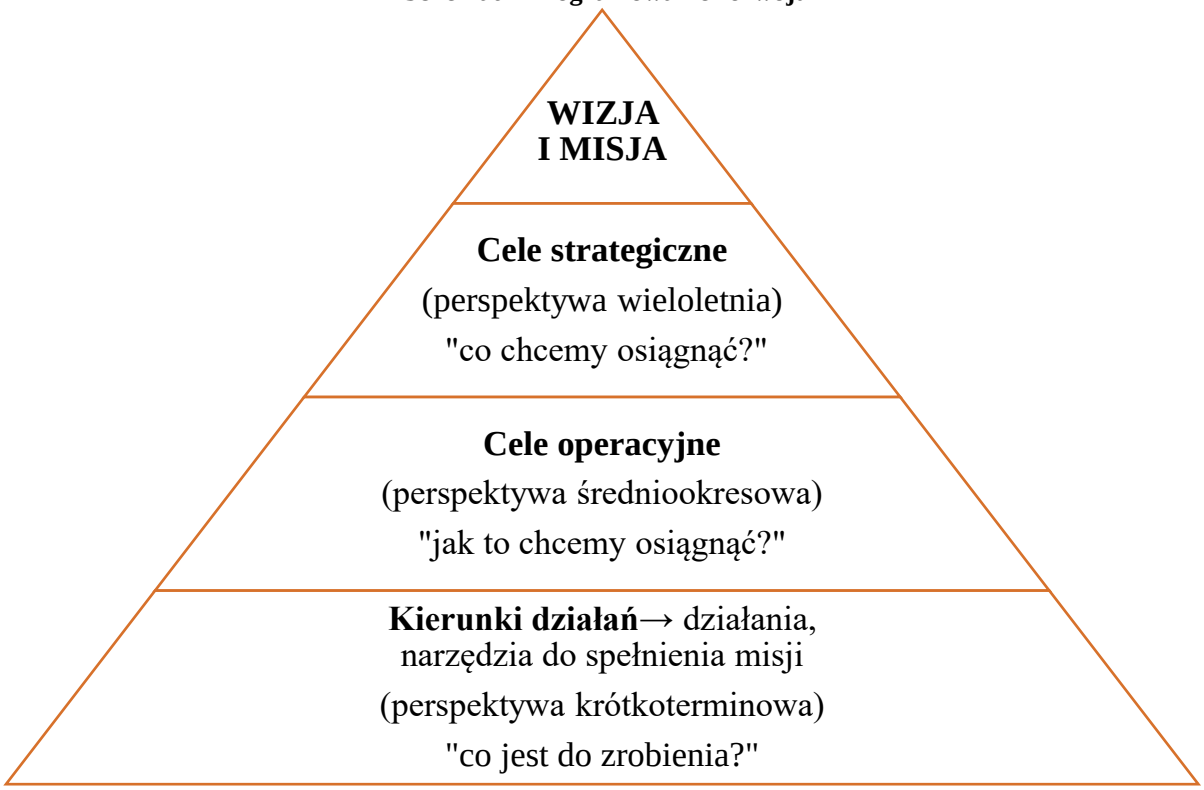
3. Część programowa

3.1. Wizja, misja, cele

Przedstawienie drzewa problemów (tabela 3) i celów (tabela 4) pozwoliło na określenie i zaproponowanie strategicznych kierunków działań dla Partnerstwa Roztocze. Określono Wizję 2030, misję i cele strategiczne, wokół których skoncentrowane zostały cele operacyjne, a następnie kierunki działań. Wyznaczone kierunki działań będą służyć realizacji celów strategicznych, do których osiągnięcia powinny dążyć zarówno władze samorządów Partnerstwa, jak i wszystkie zainteresowane jego rozwojem podmioty oraz mieszkańcy. Wykonanie zaplanowanych działań pozwoli na realizację misji Partnerstwa Roztocze oraz jego trwały rozwój.

Budowa elementów *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* opiera się na poniższym schemacie.

Schemat 1 Programowanie rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

Wizja i misja to nie tylko określenie kierunków rozwoju, ale także wyraz aspiracji mieszkańców obszaru. Bez misji i wizji decyzje zarządcze bywają przypadkowe, zaś codzienna praca sprowadza się do mniej lub bardziej mechanicznego realizowania procedur. Wizja jest sformułowanym w sposób najbardziej zwięzły opisem stanu obszaru w perspektywie najbliższych kilku lat – obraz Partnerstwa Roztocze w 2030 roku. Wizję należy zatem rozumieć jako logicznie zredagowane streszczenie poglądów o przyszłości. Misja zaś jest w pewnym sensie wyrażeniem w sposób zrozumiały i zwięzły priorytetów (obszarów priorytetowych) oraz nadrzędnych celów strategicznych, czyli dalekosiężnych zamierzeń.

Misja w Strategii jest elementem, który wskazuje drogę rozwoju i motywuje do działania. Jednocześnie integruje różne aspekty rozwoju obszaru wokół jednej wspólnej dla mieszkańców idei.

WIZJA

„Roztocze bez granic" turystycznym i międzyregionalnym ośrodkiem wzrostu województwa podkarpackiego

MISJA

Poprzez rozwój turystyki uzdrowiskowej i kulturowej, bazujący na pełnym wykorzystaniu zasobów endogenicznych, podnosimy poziom jakości życia mieszkańców Roztocza

W wyniku przeprowadzonych analiz oraz na podstawie zebranych informacji, sformułowano wizję, misję, trzy cele strategiczne i dla każdego z nich dwa cele operacyjne. Wyznaczone cele mają wymiar społeczny, gospodarczy oraz przestrzenno-środowiskowy. (Cele opisują przejście od sytuacji zastanej, wyjściowej (zdiagnozowanej) do sytuacji pożądanej, a więc określają one stan docelowy powstały w wyniku wdrożenia strategii rozwoju. Jednocześnie cele realizują wizję rozwoju. Cele strategiczne mają charakter długofalowy, wskazują generalny kierunek postępowania w realizacji założonej wizji i odpowiadają na pytanie: „co chcemy osiągnąć?". Cele operacyjne dotyczą średniego horyzontu czasowego, określają narzędzia i sposoby realizacji celów strategicznych. Tym samym odpowiadają na pytanie: „jak to chcemy osiągnąć?".

Do każdego z celów operacyjnych przypisano kierunki działań, które oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków podejmowanych przez Partnerstwo oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie: „co jest do zrobienia?"

Do kierunków działań przypisano działania, a następnie stworzono projekty strategiczne, które dzięki zintegrowanemu charakterowi i kompleksowemu podejściu stanowią konkretne projekty najistotniejsze dla rozwoju obszaru i realizują kierunki działań. Kierunki działań wraz z odpowiadającymi im działaniami i konkretnymi projektami służą realizacji założonych celów i są podstawą wdrażania strategii. Realizacja działań zapewni osiąganie celów niższego rzędu – celów operacyjnych, co z kolei powinno przyczynić się do osiągania celów wyższego rzędu, czyli celów strategicznych. Kierunki działań planowane w ramach poszczególnych celów powinny się wzajemnie przenikać i uzupełniać, dzięki czemu możliwe będzie uzyskanie efektu synergii.

3.2. Plan operacyjny rozwoju

Głównym zadaniem, jakie stoi przed władzami samorządów partnerskich jest ukształtowanie takiego wizerunku Partnerstwa, który będzie atrakcyjny nie tylko dla obecnych i przyszłych mieszkańców z różnych grup wiekowych, ale również turystów i kuracjuszy. Wizerunek ten powinien być budowany wspólnie, w partnerstwie wielosektorowym, na bazie zasobów endogenicznych obszaru i opierając się zarówno na wspólnych wewnętrznych potencjałach, jak i wzajemnym przekraczaniu barier rozwojowych. Wpłynie to na większą integrację mieszkańców z miejscem zamieszkania i budowę społeczeństwa obywatelskiego. Wyznaczenie priorytetów pozwoli lokalnym władzom, a także innym instytucjom odpowiedzialnym za rozwój gmin Partnerstwa Roztocze, odpowiednio skoordynować zaplanowane do realizacji działania.

Wnioski wyciągnięte z etapu diagnostycznego stanowią bazę dla formułowania celów strategicznych. W Strategii wskazane zostały trzy cele strategiczne, dla każdego z nich po dwa cele operacyjne, z kolei dla nich po dwa kierunki działań (łącznie 12 kierunków działań), w ramach których zdefiniowane zostały kluczowe do realizacji działania. Działania są przedstawione w sposób ogólny. W drodze hierarchizacji wyodrębniono z działań najistotniejsze elementy i ułożono z nich projekty strategiczne. Realizacja przedstawionych w Strategii działań i projektów posłuży do zrealizowania zaplanowanych celów oraz osiągnięcia przyjętych wskaźników rozwoju Partnerstwa Roztocze. Plan operacyjny został wypracowany na spotkaniach warsztatowych (tabela 5).

Tabela 5 Plan operacyjny

Wizja	***„Roztocze bez granic" turystycznym i międzyregionalnym ośrodkiem wzrostu województwa podkarpackiego***											
Misja	*Poprzez rozwój turystyki uzdrowiskowej i kulturowej, bazujący na pełnym wykorzystaniu zasobów endogenicznych, podnosimy poziom jakości życia mieszkańców Roztocza*											
Cele strategiczne	**1. Roztocze obszarem konkurencyjnym gospodarczo**				**2. Silny kapitał społeczny**				**3. Zrównoważone zagospodarowanie przestrzenne obszaru**			
Cele operacyjne	1.1. Roztocze produktem turystycznym		1.2. Rozwój usług turystycznych		2.1. Wysoka jakość usług publicznych		2.2. Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy		3.1. Estetyczna przestrzeń publiczna		3.2. Zadbane środowisko naturalne	
Kierunki działań	1.1.1. Promocja obszaru Roztocza	1.1.2. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców i wzmocniona atrakcyjność inwestycyjna	1.2.1. Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki	1.2.2. Utworzenie innowacyjnej oferty uzdrowiskowej	2.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców	2.1.2. Cyfryzacja	2.2.1. Budowanie współpracy międzysektorowej	2.2.2. Rozwój współpracy i wzmocnienie powiązań zewnętrznych	3.1.1. Dbałość o przestrzeń i obiekty publiczne	3.1.2. Kształtowanie ładu przestrzennego	3.2.1. Wspieranie rozwoju zrównoważonych inwestycji na obszarze	3.2.2. Adaptacja do zmian klimatu

Źródło: Opracowanie własne

Opis działań w poszczególnych kierunkach działań

1.1.1. Promocja obszaru Roztocza

1.1.1.1. Organizacja wydarzeń sportowych, naukowych, kulturalnych i biznesowych promujących Roztocze i wykorzystujących unikatowe atuty regionu
1.1.1.2. Kreowanie wydarzeń utrwalających związek mieszkańców z obszarem
1.1.1.3. Zapewnienie wysokiej jakości działań marketingowych

1.1.2. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców i wzmocniona atrakcyjność inwestycyjna

1.1.2.1. Wdrażanie rozwiązań zmierzających do budowy kompleksowej współpracy między przedsiębiorcami oraz współpracy przedsiębiorców z samorządami
1.1.2.2. Rozwój i promocja terenów inwestycyjnych
1.1.2.3. Wsparcie doradztwa w zakresie przedsiębiorczości
1.1.2.4. Inicjowanie oraz prowadzenie kampanii informacyjnej w zakresie dostępnych źródeł finansowania

1.2.1. Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki

1.2.1.1. Utworzenie spójnego szlaku wielokulturowego dziedzictwa i unikalnych zasobów przyrodniczych
1.2.1.2. Tworzenie spójnego systemu informacji turystycznej
1.2.1.3. Rozwój geoturystyki
1.2.1.4. Rozwój zaplecza kulturalnego i sportowego na potrzeby mieszkańców i turystów
1.2.1.5. Zachowanie i udostępnianie obiektów dziedzictwa kulturowego

1.2.2. Utworzenie innowacyjnej oferty uzdrowiskowej

1.2.2.1. Wspieranie działań w zakresie wykorzystania zasobów uzdrowiskowych
1.2.2.2. Wspieranie zdolności badawczych i innowacyjności podmiotów uzdrowiskowych
1.2.2.3. Działania marketingowe promujące ofertę uzdrowiska Horyniec-Zdrój
1.2.2.4. Rozwój kompetencji i kwalifikacji zawodowych w dziedzinie uzdrowiskowej i okołouzdrowiskowej

2.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców

2.1.1.1. Wspieranie form rozwoju instytucji ekonomii społecznej oraz przedsiębiorczości społecznej
2.1.1.2. Upowszechnianie kultury uczenia się przez całe życie
2.1.1.3. Wspieranie umiejętności obywateli polskich powracających z zagranicy
2.1.1.4. Opracowanie i wdrażanie Gminnych Programów Rewitalizacji

2.1.2. Cyfryzacja

2.1.2.1. Rozwój e-usług publicznych
2.1.2.2. Podnoszenie e-kompetencji mieszkańców
2.1.2.3. Wdrożenie zajęć edukacyjnych w zakresie cyberbezpieczeństwa
2.1.2.4. Zwiększenie dostępności do szybkiego Internetu

2.2.1. Budowanie współpracy międzysektorowej

2.2.1.1. Nawiązywanie partnerstw trójsektorowych
2.2.1.2. Tworzenie warunków do skutecznego działania organizacji pozarządowych
2.2.1.3. Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadr organizacji społecznych
2.2.1.4. Wzmacnianie funkcjonowania służb ratunkowych

2.2.2. Rozwój i wzmocnienie powiązań zewnętrznych

2.2.2.1. Współpraca z Transgranicznym Związkiem Euroregion Roztocze
2.2.2.2. Zabezpieczenie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa naturalnego Roztocza
2.2.2.3. Wykorzystanie potencjału bliskości Ukrainy

3.1.1. Dbałość o przestrzeń i obiekty publiczne

3.1.1.1. Ochrona i promocja miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej i przyrodniczej stanowiących „wizytówki" regionu
3.1.1.2. Tworzenie nowych terenów zielonych – miejsc wypoczynku i rekreacji
3.1.1.3. Tworzenie obiektów turystycznych bazujących na zasobach endogenicznych

3.1.2. Kształtowanie ładu przestrzennego

3.1.2.1. Likwidacja barier architektonicznych
3.1.2.2. Zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy
3.1.2.3. Estetyczne zagospodarowanie przestrzeni i budowanie charakteru Roztocza
3.1.2.4. Zwiększenie pokrycia obszaru Partnerstwa Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego

3.2.1. Wspieranie rozwoju zrównoważonych inwestycji na obszarze

3.2.1.1. Tworzenie warunków wspierających zrównoważone inwestycje zewnętrzne
3.2.1.2. Tworzenie błękitno-zielonej infrastruktury
3.2.1.3. Szkolenia i doradztwo dla rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego
3.2.1.4. Upowszechnianie idei gospodarki obiegu zamkniętego

3.2.2. Adaptacja do zmian klimatu

3.2.2.1. Edukacja proekologiczna mieszkańców
3.2.2.2. Gospodarowanie zasobami wody i przeciwdziałanie klęskom żywiołowym
3.2.2.3. Zabezpieczenie przed skutkami nagłych zjawisk atmosferycznych
3.2.2.4. Wdrażanie programu wspierającego bioretencję

Cel strategiczny 1. Roztocze obszarem konkurencyjnym gospodarczo

Obszar Partnerstwa Roztocze posiada wysoki potencjał turystyczny m.in. dzięki sprzyjającym warunkom klimatycznym dla rozwoju turystyki krajoznawczej i rowerowej, ale także odpowiednim warunkom do rozwoju turystyki uzdrowiskowej. Świadczą o tym unikatowe krajobrazy oraz urozmaicona rzeźba terenu, a w szczególności położenie w rejonach geograficznych takich jak Płaskowyż Tarnogrodzki, Lasy Sieniawskie, Puszcza Solska, a także Południoworoztoczański Park Krajobrazowy, gdzie występują najpiękniejsze partie kompleksów leśnych. Walory te tworzą idealne warunki do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyka piesza, rowerowa oraz przyrodnicza z elementami edukacji ekologicznej. Przez teren Partnerstwa Roztocze przebiega szlak Green Velo, który łączy się z innymi szlakami rowerowymi prowadzącymi do ważniejszych atrakcji turystycznych w pobliżu. Na szlaku znajdują się liczne zabytki, m.in. klasycystyczny pałac hrabiego Feliksa Antoniego Łosia w Narolu oraz tajemnicze kręgi kamienne w Nowinach Horynieckich.

Głównym zadaniem gmin i powiatu wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze powinno być tworzenie publicznej infrastruktury turystycznej oraz rozwój turystyki przyjaznej środowisku (między innymi: działania inwestycyjne mające na celu rozbudowę tras rowerowych oraz ścieżek pieszych) poprzez wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturalnego i różnorodności przyrodniczej. Działania na rzecz rozwoju turystyki powinny obejmować usługi sprzyjające bezpośredniemu obcowaniu ze środowiskiem naturalnym oraz zapewnienie miejsc służących wypoczynkowi i rekreacji. Niezbędnym elementem jest rozbudowa i właściwe powiązanie sieci szlaków i ścieżek przyrodniczych, szczególnie ze szlakami o znaczeniu ponadregionalnym, przebiegającymi przez obszar. Szlaki turystyczne powinny być odpowiednio przygotowane, oznakowane i wyposażone w elementy małej architektury, aby turysta mógł dotrzeć do zamierzonego celu, a po drodze znalazł odpowiednio przygotowane miejsce odpoczynku. Do rozwoju turystyki konieczne jest utworzenie atrakcyjnej infrastruktury turystycznej w postaci licznych ofert zorganizowanego wypoczynku, wypożyczalni sprzętu, a także obiektów noclegowych i gastronomicznych. Istotne jest wykreowanie zintegrowanej oferty turystycznej, dlatego też konieczne jest budowanie partnerstw szczególnie w sektorach publiczno-prywatnych w zakresie wspólnej promocji i komplementarności działań.

Jednym z priorytetów rozwojowych dla obszaru jest wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego miejscowości Horyniec-Zdrój, która wyróżnia się leczniczym mikroklimatem, dużym zalesieniem oraz czystym środowiskiem, co kreuje wyjątkowe warunki do leczenia uzdrowiskowego. Potencjałami uzdrowiska są surowce lecznicze takie jak borowina oraz woda siarczkowo-siarkowodorowa. Szansą rozwoju obszaru jest podnoszenie standardu oferowanych usług w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego, rehabilitacji oraz rozwój turystyki uzdrowiskowej. Rosnący popyt na usługi uzdrowiskowe, jak również szeroko pojęte usługi SPA i Wellness, powoduje konieczność zwiększenia nie tylko ilości świadczonych do tej pory usług oraz wspierania innowacyjnych metod w zakresie rehabilitacji i odnowy biologicznej z wykorzystaniem przyrodolecznictwa, ale także wymusza wzrost ich jakości. Niezbędne jest również zainicjowanie działań promujących innowacje oraz wdrażanie nowych

technologii. Należy skupić się na budowaniu wizerunku jako ośrodka potencjału innowacji zarówno w zakresie infrastruktury, zasobów jak i kompetencji.

Istotnym elementem budowania marki turystycznej Partnerstwa Roztocze jako elementu nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki jest wykorzystanie potencjałów obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo w celu budowania pozytywnego wizerunku obszaru. Ważne źródło pobudzenia gospodarczego może stanowić szeroka aktywizacja walorów turystyczno-uzdrowiskowych w okolicach Horyńca-Zdroju oraz cennych obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego. Działania powinny koncentrować się na ochronie tych zasobów oraz na ich udostępnieniu. Ważnym elementem jest również budowa sieci powiązań w zakresie produktu turystycznego, współpracy pomiędzy podmiotami z różnych sektorów oraz wzmacnianie systemów certyfikacji produktowej i jakościowej jako jednego z walorów marketingowych i promocyjnych. Wyzwania te głównie związane są z gospodarczym wykorzystaniem walorów przyrodniczych i kulturowych poprzez zwiększenie dostępności i jednocześnie ochronę tych obszarów, a także poprzez integrację lokalnych szlaków turystycznych prowadzących do atrakcji i ich powiązanie ze szlakami o znaczeniu ponadregionalnym.

Cel strategiczny 2. Silny kapitał społeczny

Kapitał społeczny stanowi podstawę do rozwoju obszaru oraz podnoszenia poziomu życia mieszkańców, współdziałania i tworzenia powiązań międzyludzkich. Kapitał społeczny Partnerstwa Roztocze będzie opierał się na wzmocnieniu współpracy wewnątrz obszaru, ale także na wzmocnieniu powiązań z otoczeniem zewnętrznym. Kompetencje i kwalifikacje są miernikiem jakości kapitału ludzkiego. Konieczne jest kształcenie społeczeństwa poprzez podnoszenie świadomości w zakresie rozwijania kompetencji zawodowych. Zmiany gospodarcze, w tym postęp technologiczny oraz wzrost mobilności nakłaniają do wykreowania różnych form edukacyjnych, których podstawą jest idea uczenia się przez całe życie. Ważne będą inicjatywy prowadzące do zwiększenia aktywności i integracji społeczności lokalnej m.in. poprzez rozwój organizacji pozarządowych oraz bliską współpracę z nimi, a także aktywne angażowanie mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć i projektów rozwojowych.

Kluczowymi elementami bezpośrednio wpływającymi na jakość życia oraz na rozwój lokalnej gospodarki będzie kształtowanie przestrzeni publicznej, w szczególności poprzez wdrażanie gminnych planów rewitalizacji, które mają decydujące znaczenie na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej. Uzupełnieniem prowadzonych działań powinna być rewitalizacja służąca zarówno podniesieniu atrakcyjności danej przestrzeni, jak i wsparciu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, a także przyczyniająca się do podniesienia jakości życia obecnych i nowych mieszkańców. Jako jeden z głównych mechanizmów działań rewitalizacyjnych powinno być traktowane wzmocnienie potencjału endogenicznego obszaru związanego bezpośrednio z turystyką. Narzędziem niezbędnym do wdrażania działań powinny być Gminne Programy Rewitalizacji.

Walory krajobrazowe Partnerstwa Roztocze oraz przygraniczne położenie powiatu lubaczowskiego powodują, że istotnym kierunkiem rozwojowym dla obszaru jest turystyka, a także współpraca transgraniczna. Rozwój gospodarczy Partnerstwa determinowany jest m.in. poprzez tworzenie relacji z Ukrainą. Rosnące w UE znaczenie powiązań transgranicznych, oznacza podjęcie działań w kierunku pobudzenia rozwoju gospodarczego terenów przygranicznych. Ogromnym kapitałem, który należy rozwijać i wykorzystywać jest sieć transgranicznych partnerstw i kontaktów między władzami lokalnymi i regionalnymi.

Duże znaczenie dla obszaru turystycznego ma zewnętrzna dostępność komunikacyjna. Obszary o lepszej dostępności komunikacyjnej są częściej odwiedzane przez turystów. Dlatego też należy dążyć do zwiększenia dostępności drogowej i kolejowej. Szczególne znaczenie ma sieć transportowa TEN-T, będąca instrumentem służącym koordynacji oraz zapewnieniu spójności i komplementarności inwestycji infrastrukturalnych.

Cel strategiczny 3. Zrównoważone zagospodarowanie przestrzenne obszaru

Cel strategiczny 3 odnosi się do zagospodarowania przestrzennego obszaru zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwój. Dbałość o przestrzeń powinna być jednym z kluczowych zadań realizowanych w ramach Strategii. Z efektów tych działań korzystać będzie zarówno lokalna społeczność, jak i odwiedzający turyści i kuracjusze. Ważne jest, aby podejmować działania mające na celu odpowiednie zagospodarowanie nieużytków, skwerów czy zieleńców, a także ochrona miejsc stanowiących wizytówkę regionu. Funkcjonalna przestrzeń publiczna powinna charakteryzować się dostępnością dla różnych grup społecznych, w tym osób niepełnosprawnych.

Istotnym elementem rozwojowym dla obszaru Partnerstwa Roztocze jest zadbane środowisko naturalne. Ochrona przyrody i racjonalne wykorzystanie jej zasobów jest odpowiedzią na rosnące zagrożenie spowodowane zmianami klimatycznymi, troską o środowisko naturalne oraz budowaniem postaw proekologicznych. Obszar Partnerstwa jest objęty różnymi formami ochrony przyrody, w związku z czym należy w jak największym stopniu promować ekologiczne zachowania wśród mieszkańców. Ważnym elementem ochrony środowiska naturalnego jest podejmowanie działań z zakresu efektywności energetycznej oraz stosowanie odnawialnych źródeł energii.

Ważnym aspektem środowiskowym są konsekwencje związane z zachodzącymi zmianami klimatycznymi, dlatego istotne jest, aby zadbać o zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie zagrożenia zjawiskami ekstremalnymi oraz podnoszenia bezpieczeństwa lokalnego poprzez podejmowanie działań mających na celu m.in. przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków suszy. Wzmacnianie świadomości ekologicznej społeczeństwa należy oprzeć na udostępnianiu wiedzy o środowisku przyrodniczym i sposobach jego ochrony, zaangażowaniu w szczególności młodzieży i dzieci w bezpośrednie działania związane z ekologią, w tym z ochroną różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych.

Tabela 6 Matryca logiczna powiązania kierunków działań ze zdiagnozowanymi problemami, potrzebami i/lub potencjałami gminy oraz założeniami wojewódzkiej strategii rozwoju

Kierunki działań wynikające z planu operacyjnego		**Wnioski z diagnozy**		**Obszary tematyczne *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030***
Lp.	**Nazwa**	**mocne strony, szanse / drzewo celów / potencjały**	**słabe strony, zagrożenia / drzewo problemów / bariery i deficyty**	
1.1.1.	Promocja obszaru Roztocza	• Kresowa Osada w Baszni Dolnej; • Muzeum Kresów w Lubaczowie; • zabytkowe cerkwie w Radrużu i Chotyńcu wpisane na listę UNESCO; • Transgeniczny Rezerwat Biosfery Roztocze; • Geopark „Kamienny Las”; • Rozpoznawalność Uzdrowiska Horyniec-Zdrój; • Wzrost popytu na aktywny wypoczynek, sport i rekreację w miejscach o bogatych walorach krajobrazowych).	• Słabe połączenie komunikacyjne wewnątrz obszaru oraz słabe połączenie z otoczeniem zewnętrznym; • Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna; • Niewystarczająco rozwinięta baza noclegowa; • Niewystarczająca promocja Uzdrowiska Horyniec-Zdrój; • Słaby marketing oferty turystycznej.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny;* • Obszar tematyczny 4 *Dostępność usług.*
1.1.2.	Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców i wzmocniona atrakcyjność inwestycyjna	• Wspieranie aktywności mieszkańców, inwestorów i stowarzyszeń w celu poszerzenia lokalnej oferty turystycznej; • Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości; • Włączenie mieszkańców do współdecydowania o rozwoju obszaru.	• Mała liczba istniejących i niewystarczająca liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych; • Niezadawalające dochody własne gmin Partnerstwa Roztocze; • Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyższy niż w Polsce i województwie; • Mała ilość i atrakcyjność ofert pracy.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny*.

1.2.1.	Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki	• Kresowa Osada w Baszni Dolnej; • Muzeum Kresów w Lubaczowie; • Zabytkowe cerkwie w Radrużu i Chotyńcu wpisane na listę UNESCO; • Transgeniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze”; • Geopark „Kamienny Las”; • Endogeniczny potencjał w postaci zasobów wód leczniczych o wysokich parametrach prozdrowotnych zlokalizowany w Gminie Horyniec-Zdrój; • Wskazanie turystyki zdrowotnej jako inteligentnej specjalizacji województwa w Strategii Innowacyjności. • Wskazanie turystyki zdrowotnej jako inteligentnej specjalizacji województwa w Strategii Innowacyjności. • Warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej; • Rozwój popularności turystyki rowerowej i geoturystyki.	• Słabo rozwinięta baza obiektów noclegowych Partnerstwa Roztocze; • Słabe połączenie komunikacyjne wewnątrz obszaru oraz słabe połączenie z otoczeniem zewnętrznym; • Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna; • Słaby marketing oferty turystycznej.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny;* • Obszar tematyczny 3 *Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska*.
1.2.2.	Utworzenie innowacyjnej oferty uzdrowiskowej	• Rozpoznawalność Uzdrowiska Horyniec-Zdrój; • Endogeniczny potencjał w postaci zasobów wód leczniczych o wysokich parametrach	• Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna; • Niewystarczająca promocja Uzdrowiska Horyniec-Zdrój; • Słaby marketing oferty turystycznej;	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny;* • Obszar tematyczny 4 *Dostępność usług*.

		prozdrowotnych zlokalizowany w Gminie Horyniec-Zdrój; • Rosnący popyt na usługi uzdrowiskowe i prozdrowotne. • Wskazanie turystyki zdrowotnej jako inteligentnej specjalizacji województwa w Strategii Innowacyjności.		
2.1.1.	Rozwój kompetencji mieszkańców	• Inicjatywy podtrzymujące lokalne tradycje i kulturę; • Upowszechnianie zjawiska kształcenia się przez całe życie; • Wspieranie aktywności mieszkańców, inwestorów i stowarzyszeń w celu poszerzenia lokalnej oferty turystycznej.	• Niska aktywność społeczna mieszkańców; • Mała liczba istniejących i niewystarczająca liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych; • Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyższy niż w Polsce i województwie.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny.*
2.1.2.	Cyfryzacja	• Cyfryzacja życia codziennego.	• Słaba jakość usług telekomunikacyjnych; • Słaby dostęp do szerokopasmowego Internetu; • Mała ilość e-usług dostępna na terenie obszaru; • Wykluczenie cyfrowe.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny*.
2.2.1.	Budowanie współpracy międzysektorowej	• Inicjatywy podtrzymujące lokalne tradycje i kulturę; • Wspieranie aktywności mieszkańców, inwestorów i stowarzyszeń w celu poszerzenia lokalnej oferty turystycznej.	• Niska aktywność społeczna mieszkańców.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny;* • Obszar tematyczny 4 *Dostępność usług.*
2.2.2.	Rozwój współpracy i powiązań zewnętrznych	• Transgeniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze”;	• Niska aktywność społeczna mieszkańców.	• Obszar tematyczny 2 *Kapitał ludzki i społeczny;*

		• Wspieranie aktywności mieszkańców, inwestorów i stowarzyszeń w celu poszerzenia lokalnej oferty turystycznej.		• Obszar tematyczny 4 *Dostępność usług.*
3.1.1.	Dbałość o przestrzeń i obiekty publiczne	• Kresowa Osada w Baszni Dolnej; • Muzeum Kresów w Lubaczowie; • Zabytkowe cerkwie w Radrużu i Chotyńcu wpisane na listę UNESCO; • Transgeniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze”; • Bardzo wysoki wskaźnik obszarów chronionych i cennych przyrodniczo w powierzchni całego obszaru; • Duża ilość szlaków turystycznych; • Wzrost popytu na aktywny wypoczynek, sport i rekreację w miejscach o bogatych walorach krajobrazowych; • Budowanie wizerunku regionu poprzez inicjowanie proekologicznych rozwiązań; • Poprawa estetyki przestrzeni publicznej.	• Mały stopień pokrycia obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego; • Słabo zagospodarowane przestrzenie publiczne; • Niewystarczająca dostępność i jakość oferty spędzania wolnego czasu.	• Obszar tematyczny 3 *Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska*.
3.1.2.	Kształtowanie ładu przestrzennego	• Korzystne warunki do zamieszkania – wskaźnik pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszeń budowy z projektem budowlanym na 10 tys. mieszkańców wyższy niż średnia w województwie i Polsce;	• Mały stopień pokrycia obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego; • Słabo zagospodarowane przestrzenie publiczne; • Niewystarczająca dostępność i jakość oferty spędzania wolnego czasu.	• Obszar tematyczny 3 *Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska*.

		• Poprawa estetyki przestrzeni publicznej.		
3.2.1.	Wspieranie zrównoważonych inwestycji na obszarze	• Bardzo wysoki wskaźnik obszarów chronionych i cennych przyrodniczo w powierzchni całego obszaru; • Rosnący poziom świadomości ekologicznej i przyrodniczej; • Wzrost świadomości społecznej w zakresie zrównoważonego rozwoju; • Prowadzenie działań na rzecz ochrony bioróżnorodności oraz ograniczenie przed ich degradacją.	• Częściowe braki w infrastrukturze kanalizacyjnej i gazowej; • Zły stan infrastruktury drogowej; • Niewystarczająca liczba inwestycji w odnawialne źródła energii w gospodarstwach prywatnych; • Zmiany klimatu; • Wzrost poziomu antropopresji.	• Obszar tematyczny 3 *Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska;* • Obszar tematyczny 4 Dostępność usług.
3.2.2.	Adaptacja do zmian klimatu	• Bardzo wysoki wskaźnik obszarów chronionych i cennych przyrodniczo w powierzchni całego obszaru; • Rosnący poziom świadomości ekologicznej i przyrodniczej; • Wzrost świadomości społecznej w zakresie zrównoważonego rozwoju; • Budowanie wizerunku obszaru poprzez inicjowanie proekologicznych rozwiązań; • Prowadzenie działań na rzecz ochrony bioróżnorodności oraz ograniczenie przed ich degradacją.	• Zmiany klimatu; • Wzrost poziomu antropopresji; • Niewystarczająca liczba inwestycji w odnawialne źródła energii w gospodarstwach prywatnych.	• Obszar tematyczny 3 *Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska.*

Źródło: Opracowanie własne

3.2.1. Projekty strategiczne

Osiągnięcie celów będzie możliwe dzięki realizacji działań i konkretnych projektów. *Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* złożona jest m.in. z działań (tabela 5), które powinny być realizowane w założonym czasie. Nie są one uszczegółowione co do zakresu, kwot czy wskaźników. Istotne jest, aby samorząd, jak i ewentualni partnerzy oraz inne podmioty, realizowali projekty wpisujące się w te działania.

Istotą wdrażania instrumentu IIT jest realizacja projektów zintegrowanych, które przyczynią się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb gmin wchodzących w skład Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska", tj. Partnerstwa Roztocze. W Strategii zaplanowano do realizacji projekty, które wpisują się w cele rozwoju obszaru i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekty te ma wpływ na więcej niż jedną gminę w Partnerstwie oraz ich realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.

Poniżej, w tabeli przedstawiono listę projektów planowanych do ubiegania się o dofinansowanie w ramach Instrumentu IIT w ramach *Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027*. Do realizacji wskazano projekty dotyczące rozwoju turystyki i kultury, których realizacja oddziaływać będzie na cały obszar Partnerstwa Roztocze. Projekt zaplanowany w ramach FEPW.06.02 ma na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej i kulturalnej regionu, a tym samym województwa podkarpackiego. W ramach projektów przewiduje się m.in. budowę infrastruktury rowerowej, która uzupełniając istniejący system ścieżek rowerowych oraz poprzez odpowiednie oznakowanie całości stworzy szlak łączący dwa województwa. Nastąpi uzupełnienie istniejących szlaków rowerowych w taki sposób, aby możliwe było połączenie rowerowe między gminami. Budowa bezpiecznej ścieżki rowerowej poprawi dostępność obiektów i atrakcji turystycznych oraz będzie promować obszar, a także będzie stanowić infrastrukturę na rzecz rozwoju transportu niskoemisyjnego. Budowa sieci ścieżek rowerowych będzie nawiązywać do walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru. Rozwój sieci ścieżek rowerowych stanowić będzie alternatywę dla przemieszczania się na krótkich odcinkach, ułatwi korzystanie z usług społecznych i publicznych, dotarcie do pracy czy placówek szkolnych oraz służyć będzie rekreacji na obszarze. Projekty te stanowią uzupełnienie działań planowanych do realizacji w ramach programu regionalnego, mianowicie w ramach *Strategii Rozwoju Strategia Rozwoju Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów na lata 2022–2030 42 Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*. Szczególną komplementarność należy zauważyć w zakresie budowy ścieżek rowerowych na terenie dwóch gmin Partnerstwa Roztocze, tj. Cieszanów i Narol oraz na terenie gmin Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów, tj. gmin: Lubaczów, Horyniec-Zdrój i Miasta Lubaczów. W ramach projektów w formule IIT oraz projektów w formule ZIT wynikających ze *Strategii Rozwoju Strategia Rozwoju Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów na lata 2022–2030* przewidziano budowę infrastruktury rowerowej, która uzupełniając istniejący system ścieżek rowerowych. Nastąpi uzupełnienie istniejących szlaków rowerowych w taki sposób, aby możliwe było połączenie rowerowe między gminami.

Wspólne działania pozwolą na utworzenie spójnej ścieżki rowerowej na trasie: Ruda Różaniecka – Żuków – Dachnów – Lubaczów – Basznia Dolna – Horyniec-Zdrój – Radruż, łączącej liczne lokalne atrakcje turystyczne na obszarze Ziemi Lubaczowskiej.

Projekty zostały zidentyfikowane w ramach przeprowadzonych prac diagnostycznych m.in. przeprowadzeniu badań ankietowych oraz stworzeniu diagnozy obszaru, jak również w porozumieniu z partnerami społeczno-gospodarczymi. Projekty wynikają ze zidentyfikowanych deficytów, a ich realizacja będzie ukierunkowana na rozwiązanie problemów rozwojowych całego obszaru. Zaplanowane projekty są spójne, a efekty działań prezentują zintegrowane podejście. Uzupełnieniem projektów strategicznych planowanych do realizacji w formule IIT które wybierane są do dofinansowania w sposób konkurencyjny, stanowią projekty strategiczne komplementarne, które dofinansowane będą z Programu Regionalnego *Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027* oraz innych źródeł finansowania.

Tabela 7 Lista projektów podstawowych planowanych do ubiegania się o dofinansowanie w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027

1.	**Tytuł projektu nr 1**	**Projekt nr 1** ***Budowa drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych przy drodze powiatowej nr 1634R (na terenie Miasta i Gminy Cieszanów)***
2.	**Priorytet FEP 2021–2027**	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	**Cel szczegółowy FEP 2021–2027**	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Typ I – ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
4.	**Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027**	Projekt dotyczy budowy drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1634R Żuków – Ruda Różaniecka – Granica województwa w km 3+306 – 8+506 (od miejscowości Żuków do Rudy Różanieckiej) o łącznej długości 5,2 km i szerokości 3,5 km. Ścieżki rowerowe będą powstawały zgodnie ze standardami tworzenia ścieżek rowerowych określonymi w Regionalnej Polityce Rowerowej Województwa Podkarpackiego. Projekt realizowany będzie przez Powiat Lubaczowski.
5.	**Budżet projektu**	Szacowana wartość: 15 mln zł Środki własne realizatorów projektu: 2,25 mln zł Finansowanie zewnętrzne – dotacja: 12,75 mln zł
6.	**Okres realizacji projektu**	2024–2029
1.	**Tytuł projektu nr 2**	***Rozbudowa infrastruktury rowerowej na terenie Miasta i Gminy Narol***
2.	**Priorytet FEP 2021–2027**	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	**Cel szczegółowy FEP 2021–2027**	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Typ I – ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
4.	**Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027**	Projekt dotyczy budowy drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1634R Żuków – Ruda Różaniecka – Granica województwa w km 8+506 – 13+557 (od Rudy Różanieckiej do granicy z Gminą Susiec) o łącznej długości 5,051 km i szerokości 3,5 km. Projekt zakłada również budowę Singletrucka oraz Pumptracka na terenie Gminy Narol. Ścieżki rowerowe będą powstawały zgodnie ze standardami tworzenia ścieżek rowerowych określonymi w Regionalnej Polityce Rowerowej Województwa Podkarpackiego. Projekt realizowany będzie przez Miasto i Gminę Narol.
5.	**Budżet projektu**	Szacowana wartość: 15 mln zł Środki własne realizatorów projektu: 2,25 mln zł Finansowanie zewnętrzne – dotacja: 12,75 mln zł
6.	**Okres realizacji projektu**	2024–2029

1.	**Tytuł projektu nr 3**	***Budowa drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych na terenie Miasta i Gminy Cieszanów w pasie drogowym drogi wojewódzkiej nr 866***
2.	**Priorytet FEP 2021–2027**	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	**Cel szczegółowy FEP 2021–2027**	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Typ I – ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
4.	**Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021–2027**	Projekt dotyczy budowy drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych w pasie drogowym drogi wojewódzkiej nr 866 Dachnów – Budomierz w km 0+180 – 1+095 o łącznej długości 0,915 km i szerokości 3,5 km oraz budowy drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1634R Żuków – Ruda Różaniecka – Granica województwa w km 0+000 – 3+306 (od miejscowości Żuków do miejscowości Doliny) o łącznej długości 3,306 km i szerokości 3,5 km. Ścieżki rowerowe będą powstawały zgodnie ze standardami tworzenia ścieżek rowerowych określonymi w Regionalnej Polityce Rowerowej Województwa Podkarpackiego. Projekt realizowany będzie przez Miasto i Gminę Cieszanów.
5.	**Budżet projektu**	Szacowana wartość: 15 mln zł Środki własne realizatorów projektu: 2,25 mln zł Finansowanie zewnętrzne – dotacja: 12,75 mln zł
6.	**Okres realizacji projektu**	2024–2029
1.	**Tytuł projektu nr 4**	***Rozwój bazy turystycznej na terenie Miasta i Gminy Cieszanów***
2.	**Priorytet FEP 2021–2027**	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	**Cel szczegółowy FEP 2021–2027**	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Typ IV – fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych
4.	**Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021–2027**	Projekt dotyczy modernizacji i rozbudowy kąpieliska w Cieszanowie. Projekt realizowany będzie przez Miasto i Gminę Cieszanów.
5.	**Budżet projektu**	Szacowana wartość: 15 mln zł Środki własne realizatorów projektu: 2,25 mln zł Finansowanie zewnętrzne – dotacja: 12,75 mln zł
6.	**Okres realizacji projektu**	2024–2029
1.	**Tytuł projektu nr 5**	***Budowa Geoparku w Hucie Różanieckiej***
2.	**Priorytet FEP 2021–2027**	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE

3.	**Cel szczegółowy FEP 2021–2027**	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Typ III – ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000
4.	**Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027**	Projekt dotyczy utworzenia produktu geoturystycznego pn. „Wschodnioroztoczański Szlak Geokulturowy", w obszarze planowanego Geoparku Roztocze. Celem projektu jest zbudowanie zróżnicowanej oferty turystycznej i edukacyjnej, bazującej na wykorzystaniu odsłonięć geologicznych, georóżnorodności oraz zróżnicowania geomorfologicznego Roztocza Wschodniego. Projekt dotyczy również promocji potencjału geokulturowego, tradycji lokalnych oraz tradycji gospodarczych związanych z wykorzystaniem lokalnych surowców do rozwoju geoturystyki. Projekt zakłada udostępnienie obiektów geokulturowych oraz geostanowisk poprzez: – wytyczenie i budowę szlaku geokulturowego dla ruchu pieszego i rowerowego, – budowę innowacyjnej wieży widokowej wraz ze ścieżką edukacyjną „Wzdłuż klifu morza mioceńskiego", – zbudowanie niezbędnej infrastruktury: tablice informacyjne, kładki, pomosty, platformy widokowe, wiaty, – oznakowanie szlaku geokulturowego za pomocą tablic opisowych oraz brązowych znaków drogowych stosowanych do znakowania szlaków turystycznych. Szlak będzie oznakowany dla turystów samochodowych i rowerzystów. – promocję: zaprojektowanie i utworzenie strony internetowej szlaku, opracowanie i wydanie przewodnika wraz z mapą, stworzenie aplikacji mobilnej oraz zaprojektowanie gadżetów promocyjnych. Projekt realizowany będzie w Partnerstwie przez Miasto i Gminę Narol oraz Powiat Lubaczowski.
5.	**Budżet projektu**	Szacowana wartość: 15 mln zł Środki własne realizatorów projektu: 2,25 mln zł Finansowanie zewnętrzne – dotacja: 12,75 mln zł
6.	**Okres realizacji projektu**	2024–2029

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli zamieszczonej na stronie internetowej Serwisu Zarządzania Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego rpo.podkarpackie.pl[3]

[3] Wzór listy projektów planowanych do dofinansowania w sposób konkurencyjny w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027, przygotowany jest zgodnie z zapisami Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 przez Instytucję Zarządzającą.

Tabela 8 Lista projektów rezerwowych planowanych do ubiegania się o dofinansowanie w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021–2027

1.	**Tytuł projektu nr 1**	***Budowa drogi rowerowej przy drodze powiatowej nr 1640R Paary - Granica województwa – Narol Wieś (na terenie Miasta i Gminy Narol)***
2.	**Priorytet FEP 2021–2027**	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	**Cel szczegółowy FEP 2021–2027**	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Typ I – ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
4.	**Zakres rzeczowy**	Projekt dotyczy budowy drogi rowerowej w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1640R Paary – Granica województwa – Narol Wieś w km 0+200 – 3+472 (na obszarze miejscowości: Narol i Narol Wieś) o łącznej długości 3,272 km i szerokości 2,5 km. Ścieżka rowerowa wybudowana zostanie zgodnie ze standardami tworzenia ścieżek rowerowych określonymi w Regionalnej Polityce Rowerowej Województwa Podkarpackiego. Projekt realizowany będzie przez Powiat Lubaczowski.
5.	**Budżet projektu**	Szacowana wartość: 8 mln zł Środki własne realizatorów projektu: 1,2 mln zł Finansowanie zewnętrzne – dotacja: 6,8 mln zł
6.	**Okres realizacji projektu**	2024–2029

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli zamieszczonej na stronie internetowej Serwisu Zarządzania Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego rpo.podkarpackie.pl[4]

W ramach Strategii określono 2 projekt strategiczne, a więc takie, które w pierwszej kolejności powinny być zrealizowane, gdyż są priorytetowe, i których efekty bezpośrednio przełożą się na założone cele. Natomiast 2 kolejne projekty są projektami komplementarnymi, realizującymi cele i założenia wskazane w dokumencie. Projekty te przyczynią się do rozwiązania kluczowych problemów, zmniejszą bariery rozwojowe i wzmocnią potencjał rozwojowy obszaru.

Projekty strategiczne mają zarówno charakter inwestycyjny, jak i nieinwestycyjny. Odnoszą się do kwestii społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych. Poniżej, w formie tabeli, przedstawione zostały projekty, wraz z podaniem szacunkowego kosztu ich realizacji, planowanego okresu realizacji i potencjalnych źródeł finansowania.

[4] Wzór listy projektów planowanych do dofinansowania w sposób konkurencyjny w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027, przygotowany jest zgodnie z zapisami Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 przez Instytucję Zarządzającą.

Projekty strategiczne do realizacji w ramach *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030:*

I. Projekty strategiczne w ramach środków z *Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 i innych:*

1. Utworzenie sieci ścieżek rowerowych na Roztoczu.
2. Podniesienie atrakcyjności uzdrowiskowej, kulturowej i turystycznej Roztocza.

II. Projekty strategiczne komplementarne:

3. Rozwój transgranicznego Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu".
4. Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, katastrofami i ochrona różnorodności biologicznej.

Tabela 9 Projekt strategiczny nr 1

Tytuł projektu strategicznego	***Utworzenie sieci ścieżek rowerowych na Roztoczu***		
Lokalizacja	Miasto i Gmina Cieszanów, Miasto i Gmina Narol	**Okres realizacji**	2024–2029
Szacowana wartość	45 mln zł		
Środki własne realizatorów projektu	10,5 mln zł – 15%		
Finansowanie zewnętrzne – dotacja	59,5 mln zł – 85%		
Źródło finansowania	w ramach *Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027, Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*		
Dodatkowe / alternatywne źródła finansowania	zgodnie z tabelą 14		
Cel i zakres rzeczowy projektu (koncepcja)	Projekt ma na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej i kulturalnej regionu, a tym samym województwa podkarpackiego poprzez opracowanie i wdrożenie koncepcji ścieżek rowerowych. Idea ta ma na celu połączenie województwa podkarpackiego z województwem lubelskim poprzez utworzenie rozpoznawalnego szlaku rowerowego na trasie Lubycza Królewska – Ruda Różaniecka – Żuków – Dachnów – Lubaczów – Basznia Dolna – Horyniec-Zdrój – Radruż – Siedliska. W ramach projektu przewiduje się budowę infrastruktury rowerowej, która uzupełniając istniejący system ścieżek rowerowych oraz poprzez odpowiednie oznakowanie całości stworzy szlak łączący dwa województwa. Aby możliwe było połączenie rowerowe między gminami konieczne jest uzupełnienie istniejących szlaków rowerowych poprzez: • budowę drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych przy drodze powiatowej nr 1634R (na terenie Miasta i Gminy Cieszanów) – w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1634R Żuków – Ruda Różaniecka – Granica województwa w km		

	3+306 – 8+506 (od miejscowości Żuków do Rudy Różanieckiej) o łącznej długości 5,2 km i szerokości 3,5 km; • rozbudowę infrastruktury rowerowej na terenie Miasta i Gminy Narol – na trasie 1634R Żuków – Ruda Różaniecka – Granica województwa w km 8+506 – 13+557 (od Rudy Różanieckiej do granicy z Gminą Susiec) o łącznej długości 5,051 km i szerokości 3,5 km. Przewidziano również budowę Singletrucka oraz Pumptracka. • budowę drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych na terenie Miasta i Gminy Cieszanów w pasie drogowym drogi wojewódzkiej nr 866 Dachnów – Budomierz w km 0+180 – 1+095 o łącznej długości 0,915 km i szerokości 3,5 km oraz budowę drogi rowerowej z możliwością ruchu pieszych w pasie drogowym drogi powiatowej nr 1634R Żuków – Ruda Różaniecka – Granica województwa w km 0+000 – 3+306 (od miejscowości Żuków do miejscowości Doliny) o łącznej długości 3,306 km i szerokości 3,5 km. Budowa bezpiecznych ścieżek rowerowych poprawi dostępność obiektów i atrakcji turystycznych oraz będzie promować obszar, a także będzie stanowić infrastrukturę na rzecz rozwoju transportu niskoemisyjnego. Budowa systemu ścieżek rowerowych będzie nawiązywać do walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru. Szlak rowerowy połączy pętlą gminy Partnerstwa Roztocze i skomunikuje województwo podkarpackie z województwem lubelskim.
Podmioty realizujące projekt	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska" lub poszczególne gminy Partnerstwa
Potrzeba realizacji projektu	Jednym z obszarów tematycznych *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* jest *Dostępność usług,* którego jednym z celów szczegółowych jest *Współpraca ponadregionalna i międzynarodowa.* Projekt wpisuje się w kierunek działania *Wzmacnianie współpracy ponadregionalnej,* w którym do jednych z zakładanych działań należą m.in.: *dalsze zacieśnianie współpracy województwa podkarpackiego z województwami Polski Wschodniej na rzecz wsparcia tego obszaru, współpraca ponadregionalna w obszarach strategicznej interwencji (OSI) o zasięgu międzyregionalnym z województwami sąsiednimi tj. lubelskim, świętokrzyskim i małopolskim* oraz *współpraca ponadregionalna na rzecz rozwoju obszarów wspólnych z województwem lubelskim dotycząca Roztocza z możliwością opracowania i realizacji programu rozwoju dla tego obszaru wspólnie z Województwem Lubelskim.* Ponadto *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* (PZPWP) wyznacza obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym, m.in. *Przygraniczny Obszar Funkcjonalny* (POF), w którym do wiodących kierunków zagospodarowania należy m.in. *rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo* oraz *poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym*. Projekt wynika z: • potrzeby odbudowy i zwiększenia ruchu turystycznego na terenie województwa podkarpackiego; • potrzeby zmniejszenia sezonowości i redystrybucji ruchu turystycznego obszaru; • potrzeby zwiększenia zatrudnienia oraz rozwoju działalności gospodarczych funkcjonujących bezpośrednio przy szlakach turystycznych; • potrzeby rozwoju infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej; • potrzeby dostosowania infrastruktury i usług do potrzeb znacznej ilości turystów; • potrzeby kreowania wizerunku regionu w oparciu o stworzone i wypromowane produkty turystyczne;

	• potrzeby wykreowania konkurencyjnego w skali regionu i kraju atrakcyjnego obszaru turystyki i rekreacji; • potrzeby inwestycji w zrównoważoną turystykę, kulturę i dziedzictwo naturalne, które powinny przyczyniać się do zrównoważonego i odpornego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego obszaru; • potrzeby stworzenia infrastruktury na rzecz rozwoju transportu niskoemisyjnego; • potrzeby promowania aktywnego stylu życia i dbania o zdrowie; • wzrostu udziału turystyki aktywnej; • potrzeby zwiększenia przyjazności przestrzeni publicznych dla mieszkańców i turystów. Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane deficyty i bariery hamujące rozwój obszaru, w szczególności niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny i przyrodniczy. W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa wizerunku i rozpoznawalności Partnerstwa Roztocze, a także województwa podkarpackiego.
Cele operacyjne, kierunki działań, które realizuje projekt	**Cele operacyjne**: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym;* 1.2. *Rozwój usług turystycznych*. **Kierunki działań:** 1.1.1. *Promocja obszaru Roztocza;* 1.2.1. *Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki*.
Komplementarność z innymi projektami	Projekt wykazuje szczególną komplementarność z projektem strategicznym nr 3 *Rozwój transgranicznego Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu”*. Projekt będzie komplementarny także z innymi projektami, które nie zostały wskazane jako projekty strategiczne, ale będą realizowane w ramach działań: 1.1.1.3. *Zapewnienie wysokiej jakości działań marketingowych;* 1.2.1.4. *Tworzenie spójnego systemu informacji turystycznej;* 1.2.1.4. *Rozwój zaplecza kulturalnego i sportowego na potrzeby mieszkańców i turystów.* Szczególną komplementarność należy zauważyć w zakresie budowy ścieżek rowerowych na terenie gmin Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów, tj. gmin: Lubaczów, Horyniec-Zdrój i Miasta Lubaczów. W ramach projektu w ramach instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 zamieszczonego na liście projektów planowanych do dofinansowania w sposób konkurencyjny wynikającego z projektu *Strategii Rozwoju Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów nalata 2022–2030* (Strategia ZIT MOF Lubaczów) przewidziano budowę infrastruktury rowerowej, która uzupełniając istniejący system ścieżek rowerowych oraz poprzez odpowiednie oznakowanie całości stworzy szlak łączący dwa województwa. Nastąpi uzupełnienie istniejących szlaków rowerowych w taki sposób, aby możliwe było połączenie rowerowe między gminami. W ramach Strategii ZIT MOF Lubaczów przewidziano zrealizowanie odcinka ścieżki pieszo-rowerowej na trasie Dachnów-Lubaczów. Ponadto odcinek ścieżki rowerowej na trasie Żuków – Dachnów planowany jest do realizacji w ramach Programu Rozwoju dla Roztocza, realizowanego przez Zarząd Województwa Podkarpackiego. Wspólne działania pozwolą na utworzenie spójnej ścieżki rowerowej na trasie: Ruda Różaniecka – Żuków – Dachnów – Lubaczów – Basznia Dolna – Horyniec-Zdrój – Radruż, łączącej liczne lokalne atrakcje turystyczne na obszarze Ziemi Lubaczowskiej. Projekty są względem siebie komplementarne, a ich efektem będzie wykreowanie turystycznego wizerunku Roztocza, który stanie się czynnikiem promującym turystykę, wspierającym lokalne produkty i usługi, przyciągającym kuracjuszy i turystów. Projekt będzie komplementarny również z projektami już zrealizowanymi bądź będącymi w trakcie realizacji, m.in.:

	• *Ograniczenie problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych w gminie Lubaczów poprzez rewitalizację zdegradowanych obiektów pokolejowych i poprzemysłowych wraz z zagospodarowaniem otoczenia;* • *Wyznaczenie tras turystycznych na terenie gmin Lubaczów i Horyniec-Zdrój wraz z niezbędną renowacją i modernizacją infrastruktury kulturowej i rekreacyjnej;* • *Roztoczański Program Rozwoju Turystyki – etap I – szlaki, trasy turystyczne, pola namiotowe i infrastruktura turystyczna na terenie Gminy Cieszanów.*
Prognozowane rezultaty oraz produkty i ich wskaźniki	Prognozowane rezultaty podjętych działań to: • rozwój zrównoważonego transportu na obszarze Roztocza; • stworzenie markowego produktu turystycznego; • promocja turystyki rowerowej w regionie, województwie i w kraju; • propagowanie zdrowego, aktywnego trybu życia; • łatwiejszy dostęp do atrakcji turystycznych; • ożywienie turystyczno-rekreacyjne Partnerstwa Roztocze; • rozwój przedsiębiorczości i spadek bezrobocia; • podniesienie konkurencyjności obszaru; • obniżenie niskiej emisji. Wskaźniki produktu: 1. Długość utworzonych szlaków – 8 [km]; 2. Liczba działań wykorzystujących potencjał dziedzictwa naturalnego Roztocza – 1 [szt.]. Wskaźniki rezultatu: 1. Liczba osób korzystających z nowopowstałych usług turystycznych 10 000 [os./rok]; 2. Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 25 [ton równoważnika CO_2].
Sposób wyboru projektu	Projekt został wypracowany w ramach współpracy członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska”.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10 Projekt strategiczny nr 2

Tytuł projektu strategicznego	***Podniesienie atrakcyjności uzdrowiskowej, kulturowej i turystycznej Roztocza***		
Lokalizacja	Miasto Lubaczów, Gmina Lubaczów, Gmina Horyniec-Zdrój, Miasto i Gmina Cieszanów, Miasto i Gmina Narol	**Okres realizacji**	2024–2029
Szacowana wartość	100 mln zł		
Środki własne realizatorów projektu	15 mln zł – 15%		
Finansowanie zewnętrzne – dotacja	85 mln zł – 85%		
Źródło finansowania	*Fundusze Europejskie dla Polski Podkarpacia 2021–2027*		
Dodatkowe / alternatywne źródła finansowania	Zgodnie z tabelą 14		
Cel i zakres rzeczowy projektu (koncepcja)	Celem projektu jest wykreowanie uzdrowiskowego i turystycznego wizerunku Roztocza, który stanie się czynnikiem promującym turystykę, wspierającym lokalne produkty i usługi, przyciągającym kuracjuszy i turystów oraz nowych mieszkańców, wykwalifikowanych pracowników i inwestorów oraz wzmacniającym tożsamość społeczności lokalnej. Projekt obejmuje swym zakresem działania zmierzające do poprawy i/lub zbudowania atrakcyjnego wizerunku uzdrowiskowego i turystycznego. Celem projektu jest wprowadzenie na rynek nowych produktów turystycznych i wzbogacenie oraz rozwój oferty turystycznej i uzdrowiskowej regionu, a także budowanie pozytywnego wizerunku obszaru Roztocza, jako regionu atrakcyjnego turystycznie w kraju i za granicą, mające na celu zaangażowanie mieszkańców oraz zwiększenie liczby osób odwiedzających województwo, a tym samym wzrost wpływów do budżetów gmin i budżetów domowych z działalności turystycznej. Projekt ma na celu promocję zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz ich udostępnianie dla odwiedzających. Rozwój turystyki uzdrowiskowej jest bardzo ważny dla rozwoju całego obszaru, ale też województwa podkarpackiego, w którym jedną z nielicznych gmin dysponujących zasobami wód leczniczych jest Gmina Horyniec-Zdrój. Projekt będzie obejmować: • wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; • budowanie rozpoznawalnej marki obszaru Partnerstwa Roztocze; • kształtowanie wizerunku Uzdrowiska Horyniec-Zdrój poprzez powstanie deptaka spacerowego spójnego z architekturą turystyczno-uzdrowiskową Parku Zdrojowego oraz Deptaka Spacerowego w Dzielnicy Lecznictwa Uzdrowiskowego, budowę obiektów usługowo-warsztatowych odnoszących się do międzywojennego rozkwitu Horyńca-Zdroju jako Uzdrowiska oraz budowę Parku Kulturowego wzdłuż deptaka spacerowego; • budowę ścieżek rowerowych wraz z punktami przystankowymi i widokowymi na terenie Miasta i Gminy Cieszanów;		

	• utworzenie Roztoczańskiego Parku Ciemnego Nieba w Tymcach; • utworzenie łącznika rowerowego (drogi rowerowej) ze Wschodnim Szlakiem Rowerowym Green Velo – wzdłuż drogi wojewódzkiej DW 867 i drogi powiatowej na odcinku Basznia Dolna - Radruż; • utworzenie Centrum rekreacji wodnej w Baszni Dolnej; • przebudowę Gminnego Ośrodka Kultury wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną w Narolu; • utworzenie centrum turystyki i sportu w Narolu; • adaptację gorzelni w Hucie Kryształowej na Galerię Sztuki, • zachowanie i udostępnianie Muzeum Kresów w Lubaczowie; • modernizacja i rozbudowa kąpieliska w Cieszanowie; • utworzenie produktu geoturystycznego pn. „Wschodnioroztoczański Szlak Geokulturowy"; • budowa Geoparku w Hucie Różanieckiej; • adaptacja obiektów na hostele: adaptacja budynku szkolnego w Kowalówce oraz budynku byłej biblioteki w Płazowie z przeznaczeniem na Hostele; • utworzenie Zagrody kamieniarskiej w Nowym Bruśnie poprzez rewitalizację Zespołu Cerkiewnego w Nowym Bruśnie – Oddziału Muzeum Kresów w Lubaczowie (Powiatowej Instytucja Kultury), wraz z rozbudową i przystosowaniem do realizacji działalności muzealnej w oparciu o istniejące zasoby dziedzictwa geokulturowego; • Adaptacja budynku byłego kina w Lubaczowie w celu utworzenia Roztoczańskiego Centrum Geokulturowego, w którym będzie koncentrować się działalność edukacyjna i informacyjna dotycząca dziedzictwa geologicznego, kulturowego, historycznego, etnografii oraz wystawienniczo-promocyjna (podkarpackie centrum Geoparku Roztoczańskiego); • Budowa drogi rowerowej przy drodze powiatowej nr 1640R Paary – Granica województwa – Narol Wieś (na terenie Miasta i Gminy Narol). Projekt opiera się na stworzeniu kompleksowej, zawierającej atrakcyjny pakiet oferty turystycznej oraz uzdrowiskowej. Połączenie niezwykłych zasobów zarówno uzdrowiskowych, kulturowych, jak i przyrodniczych, daje możliwość przygotowania na obszarze zróżnicowanej oferty, umożliwiającej stworzenie indywidualnego pakietu zgodnego z oczekiwaniami klientów (turystów i kuracjuszy), obejmującego elementy usług medycznych, kultury, rozrywki i aktywnego wypoczynku. Istotne tutaj będą też działania w zakresie aktywnej promocji i marketingu, przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi i środków komunikacyjnych. Niezwykle istotnym elementem projektu jest rozwój kompetencji mieszkańców obszaru. Planuje się także podnoszenie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych realizujących zadania publiczne w szczególności w obszarze edukacji. Podejmowane będą wszelkie działania, które wpłyną na zwiększenie kwalifikacji i/lub kompetencji mieszkańców obszaru. Szczególny nacisk w projekcie będzie kładziony na kompetencje branżowe w zakresie usług uzdrowiskowych.
Podmioty realizujące projekt	Miasto Lubaczów, Gmina Lubaczów, Gmina Horyniec-Zdrój, Miasto i Gmina Cieszanów, Miasto i Gmina Narol, powiat lubaczowski,
Potrzeba realizacji projektu	W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* Miasto Lubaczów wchodzące w skład Partnerstwa Roztocze zostało wyznaczone jako ośrodek ponadlokalnych funkcji gospodarczych z potencjałem do obsługi potrzeb północno-wschodniej części województwa oraz posiada potencjał w zakresie obsługi ruchu turystycznego Roztocza. *Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* zakłada realizację zintegrowanych programów strategicznych – jako programów rozwoju,

	ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy, określonego terytorium posiadającego szczególne uwarunkowania. Zgodnie z Załącznikiem nr 1 do *Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 – Obszary strategicznej interwencji,* jednym z takich obszarów jest obszar Roztocza, gdzie realizowany będzie *Program dla Rozwoju Roztocza* wynikający ze wspólnej inicjatywy samorządu regionalnego oraz Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska". Program ma przyczyniać się przede wszystkim do podniesienia poziomu życia mieszkańców Roztocza w części województwa podkarpackiego poprzez rozwój turystyki, kultury, edukacji na obszarze działania Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska". Realizacja projektu wynika z: • potrzeby rozwoju infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej; • potrzeby wykorzystania potencjału uzdrowiskowego regionu, w tym istniejących potencjałów oraz wykreowania i promocji nowych produktów turystycznych; • potrzeby inwestycji w zrównoważoną turystykę, kulturę i dziedzictwo naturalne, które powinny przyczyniać się do zrównoważonego i odpornego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego obszaru; • potrzeby zagospodarowania czasu wolnego mieszkańców, turystów oraz kuracjuszy odwiedzających obszar; • potrzeby wzmocnienia pozycji Uzdrowiska Horyniec-Zdrój na rynku uzdrowiskowych miejscowości w kraju i zagranicą; • potrzeby podniesienia atrakcyjności terenu Partnerstwa Roztocze dla wszystkich jej użytkowników; • niewystarczającej przedsiębiorczości mieszkańców; • wyników badań jakościowych – w badaniu ankietowym (25.03–08.04.2022 r.) największą ilość wskazań na pytanie o priorytety rozwoju obszaru uzyskały odpowiedzi: „wspieranie przedsiębiorczości" (50%) oraz „rozwój turystyki" (48%). Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane deficyty i bariery hamujące rozwój obszaru, w szczególności niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny i przyrodniczy. Efektem realizacji projektu będzie zwiększona atrakcyjność oferty turystycznej oraz estetyczna i funkcjonalna przestrzeń publiczna i stworzone możliwości spędzania czasu wolnego przez mieszkańców, turystów i kuracjuszy.
Cele operacyjne, kierunki działań, które realizuje projekt	**Cele operacyjne**: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym;* 1.2. *Rozwój usług turystycznych*; 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy;* 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna.* **Kierunki działań:** 1.1.1. *Promocja obszaru Roztocza;* 1.2.1. *Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki;* 1.2.2. *Utworzenie innowacyjnej oferty uzdrowiskowej;* 2.2.1. *Budowanie współpracy międzysektorowej;* 3.1.1. *Dbałość o przestrzeń i obiekty publiczne*; 3.1.2. *Kształtowanie ładu przestrzennego*.
Komplementarność z innymi projektami	Projekt wykazuje szczególną komplementarność z projektem strategicznym nr 1 *Utworzenie sieci ścieżek rowerowych na Roztoczu.* Projekt będzie komplementarny także z innymi projektami, które nie zostały wskazane jako projekty strategiczne, ale będą realizowane w ramach działań: 1.1.1.3. *Zapewnienie wysokiej jakości działań marketingowych;* 1.2.1.4. *Rozwój zaplecza kulturalnego i sportowego na potrzeby mieszkańców i turystów;*

	1.2.2.1. *Wspieranie działań w zakresie wykorzystania zasobów uzdrowiskowych;* 1.2.2.3. *Działania marketingowe promujące ofertę Uzdrowiska Horyniec-Zdrój;* 2.2.1.3. *Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadr organizacji społecznych;* 3.1.1.3. *Tworzenie obiektów turystycznych bazujących na zasobach endogenicznych*. Projekt będzie komplementarny również z projektami już zrealizowanymi bądź będącymi w trakcie realizacji, m.in.: • *Ochrona dziedzictwa kulturowego Kresów poprzez rozbudowę budynku świetlicy wiejskiej „Proświta" w Radrużu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcję administracyjno-muzealną;* • *Budowa krytej pływalni przy ul. Ofiar Katynia w Lubaczowie;* • *Rozbudowa i przebudowa budynku Miejskiego Domu Kultury w Lubaczowie;* • *Rozwój gospodarki turystycznej poprzez rewitalizację przestrzeni publicznej centrum Narola;* • *Utworzenie „Kresowej Osady" oraz nadanie nowych funkcji turystycznych i edukacyjnych szansą dla obszaru poprzemysłowego i popegeerowskiego Gminy Lubaczów;* • *Rozbudowa potencjału uzdrowiskowego Sanatorium Uzdrowiskowego Bajka w Horyńcu-Zdroju poprzez modernizację infrastruktury uzdrowiskowej i turystyczno-rekreacyjnej;* • *Budowa Przygranicznego Centrum Kultury i Sportu Wędrowiec w Cieszanowie.*
Prognozowane rezultaty oraz produkty i ich wskaźniki	Prognozowane rezultaty podjętych działań to: • zrównoważone wykorzystanie potencjału turystycznego, w celu zapewnienia rozwoju społeczno-gospodarczego, m.in. lokalnych społeczności; • poprawa walorów estetycznych przestrzeni/ miejsc; • wysokiej jakości i ilości oferta spędzania czasu wolnego; • nowe atrakcje i produkty turystyczne; • aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców obszaru; • wzrost przedsiębiorczości mieszkańców; Wskaźniki produktu: 1. Liczba powstałych usług promujących obszar – 1 [szt.]; 2. Liczba powstałej infrastruktury kulturalnej i sportowej – 4 [szt.]; 3. Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego objętych wsparciem – 3 [szt.]; 4. Liczba powstałych usług turystyki uzdrowiskowej – 1 [szt.]; 5. Liczba działań marketingowych promujących ofertę Uzdrowiska Horyniec-Zdrój – 2 [szt.]; 6. Liczba nowopowstałych miejsc do wypoczynku i rekreacji – 6 [szt.]; 7. Liczba szkoleń podnoszących kompetencje w zakresie przedsiębiorczości – 2 [szt.]. Wskaźniki rezultatu: 1. Liczba osób odwiedzających obszar Roztocza po realizacji działań – 25 000 [os./rok]; 2. Liczba osób korzystających z nowopowstałych usług turystycznych – 15 000 [os./rok]; 3. Liczba osób korzystających z nowopowstałych obiektów i przestrzeni publicznych – 40 000 [os./rok].
Sposób wyboru projektu	Projekt został wypracowany w ramach współpracy członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska".

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11 Projekt strategiczny nr 3

Tytuł projektu strategicznego	***Rozwój transgranicznego Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu”***		
Lokalizacja	Miasto i Gmina Narol, Miasto i Gmina Ciesznów, Gmina Horyniec-Zdrój	**Okres realizacji**	2024–2029
Szacowana wartość	40 mln zł		
Środki własne realizatorów projektu	6 mln zł – 15%		
Finansowanie zewnętrzne – dotacja	34 mln zł – 85%		
Źródło finansowania	W ramach *Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027*, priorytetu 2 – *Energia i Środowisko*, cel szczegółowy 2 (vii) *Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia*		
Dodatkowe / alternatywne źródła finansowania	Zgodnie z tabelą 14		
Cel i zakres rzeczowy projektu (koncepcja)	Celem projektu jest utworzenie certyfikowanego geoparku „Kamienny Las na Roztoczu” w celu podkreślenia bogatej georóżnorodności regionu poprzez promocję dziedzictwa geologicznego oraz edukację w dziedzinie nauk o Ziemi. Geoturystyka jest ogromną szansą dla mieszkańców tego terenu i biznesu, daje możliwość wypromowania atrakcji turystycznych na forum krajowym i międzynarodowym. Stanowi także podłoże dla współpracy partnerskiej pomiędzy różnymi sektorami na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. Głównym elementem projektu jest podjęcie działań mających na celu uzyskanie certyfikatu UNESCO, który daje szansę współpracy i realizacji międzynarodowych projektów z innymi geoparkami zrzeszonymi w tej sieci. Marka UNESCO jest rozpoznawalna na całym świecie i może być skutecznym narzędziem do promocji zrównoważonego wykorzystania zasobów przyrodniczo-kulturowych, co wpłynie na zwiększenie atrakcyjności unikatowych miejsc Roztocza, do których zaliczyć można m.in. skrzemieniałe pnie drzew w okolicach Siedlisk, odsłonięcia morskich utworów miocenu, stanowiska kopalnej, mioceńskiej fauny i flory oraz rzeźba Roztocza, warunkowana budową geologiczną. W tym celu niezbędne jest przygotowanie odpowiedniej oferty turystycznej. Zakres projektu obejmuje: • prace związane z procedurą ubiegania się o uzyskanie certyfikatu UNESCO; • działania marketingowe promujące geopark na forum krajowym i międzynarodowym; • wzmocnienie i efektywne wykorzystanie potencjału geoparku poprzez tworzenie niezbędnej infrastruktury turystycznej. Inicjatywa ma charakter długofalowy i będzie sukcesywnie rozwijana w kolejnych latach poprzez realizację różnych projektów o charakterze inwestycyjnym, turystycznym, edukacyjnym i promocyjnym.		

Podmioty realizujące projekt	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska", Roztoczański Park Narodowy
Potrzeba realizacji projektu	W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* (SRWP 2030), w ramach priorytetu 7.3. *Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju*, kierunek działania 7.3.1. *Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie* wskazano w zakresie zakładanych działań, m.in. ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej, intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego oraz wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu. W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* powiat lubaczowski został zaliczony do obszaru o znaczeniu regionalnym – do Roztoczańsko-Puszczańskiego Obszaru Funkcjonalnego, w którym priorytetem rozwojowym jest *Turystyka i usługi turystyczne oparte na potencjale przyrodniczym, kulturowym i uzdrowiskowym.* Realizacja projektu wynika z: • potrzeby kreowania wizerunku regionu w oparciu o stworzone i wypromowane produkty turystyczne; • potrzeby inwestycji w zrównoważoną turystykę i dziedzictwo geologiczne, które powinny przyczyniać się do zrównoważonego i odpornego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego obszaru; • potrzeby stworzenia infrastruktury na rzecz rozwoju edukacji w zakresie nauki o Ziemi; • potrzeby promowania aktywnego stylu życia i dbania o zdrowie; • potrzeby zwiększenia integracji społeczności lokalnej z dziedzictwem geologicznym regionu; • potrzeby wykorzystania świadomości mieszkańców regionu, dotyczącej bogactwa geologicznego Roztocza. Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane deficyty i bariery hamujące rozwój obszaru, w szczególności niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny i przyrodniczy. W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa wizerunku i rozpoznawalności obszaru Partnerstwa Roztocze. Dodatkowymi korzyściami płynącymi z realizacji projektu będzie zwiększona atrakcyjność oferty turystycznej, a także stworzone możliwości spędzania czasu wolnego przez mieszkańców i odwiedzających.
Cele operacyjne, kierunki działań, które realizuje projekt	**Cele operacyjne**: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym;* 1.2. *Rozwój usług turystycznych;* 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna.* **Kierunki działań:** 1.1.1. *Promocja obszaru Roztocza;* 1.2.1. *Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki,* 3.1.1. *Dbałość o przestrzeń i obiekty publiczne*.
Komplementarność z innymi projektami	Projekt wykazuje szczególną komplementarność z projektem strategicznym nr 4 *Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, katastrofami i ochrona różnorodności biologicznej*. Projekt będzie komplementarny także z innymi projektami, które nie zostały wskazane jako projekty strategiczne, ale będą realizowane w ramach działań: 1.1.1.3. *Zapewnienie wysokiej jakości działań marketingowych;*

	1.2.1.3. *Rozwój geoturystyki*; 3.1.1.1. *Ochrona i promocja miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej, przyrodniczej, stanowiących „wizytówki" regionu*; 3.1.1.3. *Tworzenie obiektów turystycznych bazujących na zasobach endogenicznych*. Projekt będzie komplementarny również z projektami już zrealizowanymi bądź będącymi w trakcie realizacji, m.in.: • *Rozbudowa Centrum Edukacji Ekologicznej w Lisich Jamach wraz z zakupem wyposażenia i zagospodarowania otoczenia;* • *Ochrona dziedzictwa kulturowego Kresów poprzez rozbudowę budynku świetlicy wiejskiej „Proświta" w Radrużu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcję administracyjno-muzealną.*
Prognozowane rezultaty oraz produkty i ich wskaźniki	Prognozowane rezultaty podjętych działań to: • promocja walorów dziedzictwa geologicznego obszaru; • propagowanie zdrowego, aktywnego trybu życia; • podniesienie konkurencyjności turystycznej regionu; • ożywienie turystyczne obszaru Partnerstwa Roztocze; • ochrona miejsc cennych przyrodniczo. Wskaźniki produktu: 1. Liczba utworzonych atrakcji geoturystycznych – 2 [szt.]; 2. Liczba powstałych usług promujących obszar – 3 [szt.]; 3. Liczba miejsc i obiektów stanowiących „wizytówkę" regionu objętych wsparciem – 1 [szt.]; 4. Liczba powstałych obiektów turystycznych – 2 [szt.]; 5. Liczba podjętych współprac z transgranicznym Związkiem Euroregion Roztocze – 1 [szt.]. Wskaźniki rezultatu: 1. Liczba osób odwiedzających obszar Roztocza po realizacji działań – 25 000 [os./rok.]
Sposób wyboru projektu	Projekt został wypracowany w ramach współpracy członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" z Nadleśnictwem Lubaczów, Nadleśnictwem Tomaszów Lubelski, Roztoczańskim Parkiem Narodowym, Stowarzyszeniem Samorządów Euroregion Roztocze.

Źródło: Opracowanie własne

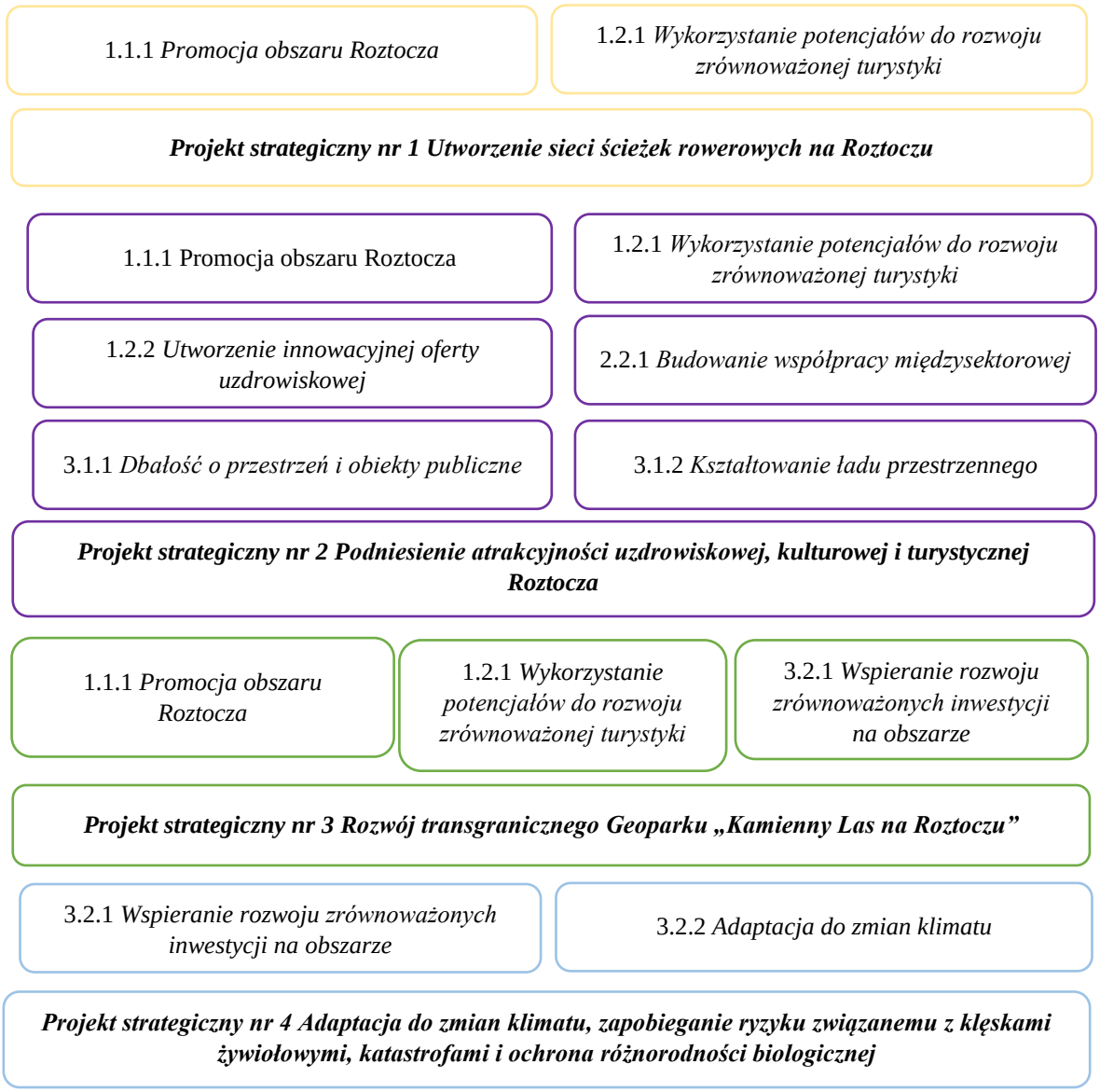
Tabela 12 Projekt strategiczny nr 4

Tytuł projektu strategicznego	***Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, katastrofami i ochrona różnorodności biologicznej***		
Lokalizacja	Miasto Lubaczów, Gmina Lubaczów, Gmina Horyniec-Zdrój, Miasto i Gmina Cieszanów, Miasto i Gmina Narol	**Okres realizacji**	2024–2029
Szacowana wartość	70 mln zł		
Środki własne realizatorów projektu	10,5 mln zł – 15%		
Finansowanie zewnętrzne – dotacja	59,5 mln zł – 85%		
Źródło finansowania	*Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027* / *Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021–2027*		
Dodatkowe / alternatywne źródła finansowania	zgodnie z tabelą 14		
Cel i zakres rzeczowy projektu (koncepcja)	Projekt ma na celu zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochronę i poprawę stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu, a także przeciwdziałanie skutkom zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi w Partnerstwie Roztocze poprzez: • zagospodarowanie wód w zlewniach miejskich; • zwiększenie dostępności i powierzchni terenów zielonych; • budowę / rozbudowę wielofunkcyjnej błękitno-zielonej infrastruktury; • przeprowadzanie kampanii promocyjno-informacyjnych mających na celu ponoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców stref przygranicznych oraz społeczności międzynarodowej. Inwestycje planowane do realizacji na obszarze Partnerstwa będą służyły ochronie, odnowie i zrównoważonemu użytkowaniu obszarów chronionych, ochronie środowiska naturalnego oraz zapewnią ograniczenie degradacji środowiska w miejscach przemieszczania się i wypoczynku osób zwiedzających.		
Podmioty realizujące projekt	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska” lub poszczególne gminy Partnerstwa		
Potrzeba realizacji projektu	W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* powiat lubaczowski został zaliczony do obszaru o znaczeniu regionalnym – do Roztoczańsko-Puszczańskiego Obszaru Funkcjonalnego. Jest to obszar o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, z występującymi na rozległych terenach różnymi formami ochrony, obejmującymi między innymi tereny Puszczy Solskiej, Lasów Janowskich, Lasów Sieniawskich, Roztocza oraz dolinę Sanu i Tanwi. Jednymi z wiodących kierunków zagospodarowania dla obszaru są: ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz ochrona obszaru przed powodzią. Realizacja projektu wynika z potrzeby: • ochrony środowiska naturalnego; • podjęcia działań na rzecz ochrony cennych siedlisk przyrodniczych i gatunków chronionych;		

	• zwiększenia świadomości przyrodniczej i ekologicznej społeczeństwa oraz promowania postaw proekologicznych; • stworzenia warunków dla stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu ryzyk związanych ze zmianami klimatu.
Cele operacyjne, kierunki działań, które realizuje projekt	**Cele operacyjne**: 3.2. *Zadbane środowisko naturalne*. **Kierunki działań**: 3.2.1. *Wspieranie rozwoju zrównoważonych inwestycji na obszarze;* 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*.
Komplementarność z innymi projektami	Projekt wykazuje szczególną komplementarność z projektem strategicznym nr 3 *Rozwój transgranicznego Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu”.* Projekt będzie komplementarny także z innymi projektami, które nie zostały wskazane jako projekty strategiczne, ale będą realizowane w ramach działań: 3.2.1.2. *Tworzenie błękitno-zielonej infrastruktury;* 3.2.2.1. *Edukacja proekologiczna mieszkańców;* 3.2.2.3. *Zabezpieczenie przed skutkami nagłych zjawisk atmosferycznych*. Projekt będzie komplementarny również z projektami już zrealizowanymi bądź będącymi w trakcie realizacji, m.in.: • *Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Lubaczów;* • *Lubaczów – Yavoriv two potentials, joint opportunity;* • *Poprawa czystości wód obszaru transgranicznego poprzez budowę kanalizacji sanitarnej w Lisich Jamach;* • *Kompleksowe rozwiązanie gospodarki ściekowej i likwidacji zagrożeń środowiska w dorzeczu transgranicznych rzek Lubaczówki i Sołotwy*.
Prognozowane rezultaty oraz produkty i ich wskaźniki	Prognozowane rezultaty podjętych działań to: • przywrócenie dobrego stanu siedlisk objętych zabiegami w ramach projektów; • ograniczenie zagrożeń dla różnorodności biologicznej oraz ograniczenie antropopresji; • powstanie warunków do zachowania ochrony gatunków roślin (in situ i ex situ) i zwierząt; • poprawa warunków udostępniania zasobów przyrodniczych dla społeczeństwa na cele wypoczynku i rekreacji oraz edukacji ekologicznej; • poprawa świadomości ekologicznej i wzmocnienie postaw proekologicznych mieszkańców. Wskaźniki produktu: 1. Liczba przeprowadzonych działań w zakresie ochrony środowiska – 2 [szt.]; 2. Liczba przeprowadzonych działań mających na celu zapobieganie klęskom żywiołowym – 1 [szt.]; 3. Liczba jednostek służb ratowniczych doposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof – 10 [szt.]; 4. Liczba powstałych programów wspierających bioretencję – 1 [szt.]. Wskaźniki rezultatu: 1. Liczba osób korzystających z nowopowstałych obiektów i przestrzeni publicznych – 40 000 [os./rok]; 2. Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 100 [ton równoważnika CO_2].
Sposób wyboru projektu	Projekt został wypracowany w ramach współpracy członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska”.

Źródło: Opracowanie własne

Schemat 2 Powiązania kierunków działań z projektami strategicznymi

Źródło: Opracowanie własne

3.2.2. Opis podejścia zintegrowanego

W ramach instrumentu IIT mogą być realizowane wyłącznie projekty zintegrowane, rozwiązujące wspólne problemy, w tym projekty realizowane wspólnie na etapie przygotowania, wykonania lub eksploatacji. Mając na uwadze rozwój regionu, pobudzenie gospodarcze i podniesienie jakości życia mieszkańców obszaru Partnerstwa Roztocze oraz dostrzegając korzyści płynące z integracji środowisk samorządowych na rzecz harmonijnego, społeczno-gospodarczego rozwoju obszaru Partnerstwa Roztocze oraz dążąc do jak najlepszego wykorzystania wspólnego potencjału kulturowego, uzdrowiskowego i przyrodniczego podjęto współpracę, służącą realizacji wspólnych przedsięwzięć na rzecz wspomagania rozwoju turystycznego Roztocza. Projekty zaplanowane do realizacji w ramach niniejszej Strategii mają charakter zintegrowany – obejmują różne sektory (społeczny, gospodarczy, środowiskowy), integrują kilka rodzajów interesariuszy i obejmują różne terytoria administracyjne. Projekty strategiczne są ze sobą powiązane i komplementarne nie tylko względem siebie, ale też w stosunku do już zrealizowanych inwestycji na obszarze, dzięki czemu ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia efektu synergii. Początkowym etapem prac nad dokumentem było przeprowadzenie analizy na podstawie której określono konkretne, wspólne dla obszaru problemy do rozwiązania i potencjały, które należy wykorzystać do jego rozwoju. Projekty określone do realizacji w ramach instrumentu IIT zostały zaplanowane w sposób partnerski i w taki sam sposób będą wdrażane. O podejściu zintegrowanym świadczy też to, że dokonano integracji wymiaru społecznego i gospodarczego.

3.2.3. Szacunkowe ramy finansowe i potencjalne źródła finansowania

Indykatywne ramy finansowe *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* obejmują projekty strategiczne, które wynikają z planów projektowych samorządów Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska", podległych im jednostek organizacyjnych, jak również projektów zgłoszonych przez mieszkańców i przedsiębiorców. Ponadto plany projektowe odpowiadają na możliwości ich sfinansowania z uwzględnieniem sytuacji budżetowej gmin, ponieważ „wskaźnik G – podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca gminy przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej na 2024 r." wynosi dla poszczególnych gmin: Lubaczów 1 194,41 zł, Horyniec-Zdrój 1 242,25 zł, Cieszanów 1 443,80 zł, Narol 965,29 zł oraz Miasto Lubaczów 1 715,88 zł (przy wskaźniku dla Polski 2 788,93 zł), co oznacza niedostateczną samodzielność finansową jednostek i w istotny sposób determinuje zdolność realizacji długookresowych zadań rozwojowych inwestycyjnych i nieinwestycyjnych.

Podsumowanie podanych wartości brutto poszczególnych projektów pozwoliło określić szacunkowe ramy finansowe dokumentu z podziałem na różne źródła finansowania (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2021–2027 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków Unii Europejskiej). Realizacja Strategii i dobór źródeł finansowania będzie procesem dynamicznym, jednak kluczowymi źródłami finansowania projektów, poza budżetami gmin, będą programy polityki spójności i polityki rolnej UE na lata 2021–2027 oraz Krajowy Plan Odbudowy.

Polityka spójności na lata 2021–2027 obejmuje następujące fundusze: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) oraz Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Wspólna polityka rybołówstwa obejmie Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR). Fundusze te wzajemnie się uzupełniają. W odniesieniu do Krajowego Planu Odbudowy należy zauważyć, że środki dostępne w ramach Instrumentu na Rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności traktowane są na poziomie unijnego budżetu jako oddzielny element nowej architektury wspólnotowych finansów, a ich celem jest ograniczenie negatywnego wpływu pandemii COVID-19 na gospodarkę Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby wzmocnienia jej odporności na podobne tego typu sytuacje w przyszłości. Fundusze te podlegają nieco innym zasadom podziału niż ma to miejsce w przypadku polityki spójności, gdzie pewnym standardem jest podejście regionalne. W zakresie programów polityki rolnej Unii Europejskiej 2021–2027 nastąpiło przesunięcie w programowaniu Wspólnej Polityki Rolnej (wydłużenie PROW 2014–2020 o dwa lata przy jednocześnie zwiększonej alokacji na niektóre działania).

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027 będzie wspierać zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. WPR będzie wspierać zrównoważone metody gospodarowania, przyjazne klimatowi i środowisku, chroniące wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność. Sprzyjać będzie produkcji i wykorzystaniu zrównoważonej energii. Wzmacniana będzie różnorodność gospodarcza, w tym biogospodarka. Poprawa dynamiki rozwojowej zwiększy aktywności zawodową i społeczną mieszkańców terenów wiejskich i osób wykluczonych. Upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania naukowe i innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi i rolnictwa[5].

Poza wskazanymi powyżej źródłami i instrumentami finansowania, jako źródła finansowania Strategii należy wziąć pod uwagę także różne programy krajowe, takie jak m.in. Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg czy Program Inwestycji Strategicznych i inne środki z budżetu państwa pozostające do dyspozycji poszczególnych ministerstw, dedykowane fundusze i programy. Istotne mogą też być, inne niż w ramach Unii Europejskiej, fundusze ze źródeł europejskich, np. fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Zważywszy na złożoność i wielowątkowość projektów ujętych w Strategii, ich finansowanie powinno zostać oparte na wykorzystaniu środków pochodzących z różnych źródeł oraz łączeniu różnych instrumentów i narzędzi finansowych.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze będzie mogła być realizowana w oparciu o wykorzystanie instrumentów i narzędzi międzynarodowych, takich jak:

- Horyzont Europa, Kreatywna Europa, Erasmus+, RescEU, LIFE, Fundusz InvestEU, Łącząc Europę, Cyfrowa Europa, Interreg (Komisja Europejska), a także EU4Health oraz REACT UE;

[5] Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, lipiec 2022 r.

- instrumenty Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Światowego, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, a także innych międzynarodowych instytucji finansowych.

Przy tworzeniu ram finansowych warto wziąć pod uwagę analizę dochodów i wydatków gmin z ostatnich kilku lat oraz aktywności gmin w pozyskiwaniu pozabudżetowych źródeł finansowania działań. Należy zwrócić uwagę, że dochody własne gmin Partnerstwa Roztocze w przeliczeniu na 1 mieszkańca w ostatnich latach stale rosną. Na podstawie dochodów ogółem, a także dochodów własnych, można określić sprawność finansową danej jednostki – obrazuje ją procentowy wskaźnik dochodów własnych w dochodach ogółem. Udział tych dochodów w dochodach ogółem na terenie Partnerstwa Roztocze maleje (w 2019 roku spadek o 5,7 punktu procentowego w stosunku do 2015 roku), a także jest stosunkowo niski (w porównaniu do obszarów podobnych). Dochody budżetu ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie Partnerstwa Roztocze w 2019 roku wynosiły 5 694,1 zł. Średni udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych w gminach Partnerstwa Roztocze był w 2019 r. niekorzystny w stosunku do obszarów podobnych, województwa i Polski – wartości wskaźnika były dużo niższe niż średnia wojewódzka i krajowa.

Poza dochodami, odzwierciedleniem sytuacji finansowej gminy są jej wydatki. W przypadku Partnerstwa Roztocze wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca z roku na rok są coraz wyższe, w 2015 roku wynosiły 3 605 zł, a w 2019 roku już 5 892 zł – wzrost ten jest odzwierciedleniem wyższych dochodów. Ważnym aspektem zdolności inwestycyjnych Partnerstwa Roztocze jest wykorzystanie środków unijnych na realizację zadań przez samorządy Partnerstwa. Aktywność w tym zakresie odzwierciedla liczba umów/decyzji o dofinansowanie. Miasto Lubaczów jest liderem (wśród gmin wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze) w zakresie aktywności w zdobywaniu środków z programów operacyjnych – w 2022 r. beneficjenci z terenu miasta uzyskali dofinansowanie na realizację 41 projektów z programów operacyjnych (w tym 28 w ramach RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020), beneficjenci z Gminy Lubaczów – 20 projektów (w tym 17 z RPO), beneficjenci z Miasta i Gminy Narol – 18 projektów (w tym 13 z RPO), natomiast beneficjenci z gmin: Horyniec-Zdrój oraz Cieszanów po 17 projektów (w tym Gmina Horyniec-Zdrój 14 projektów w ramach RPO, natomiast Miasto i Gmina Cieszanów 12 projektów w ramach RPO). Beneficjenci z powiatu lubaczowskiego w 2019 r. uzyskali dofinansowanie na realizację 177 projektów z programów operacyjnych (w tym 145 z RPO)[6].

Pracownicy urzędów gmin i powiatu Partnerstwa Roztocze, jednostek organizacyjnych, a także instytucji kultury i innych podmiotów, posiadają dużą bazę wiedzy i doświadczeń w wyniku realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach, m.in.:

- *Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie gmin: Baranów Sandomierski, Gorzyce, Horyniec-Zdrój, Lubaczów, miasto Lubaczów, Narol, Nowa Dęba*, wartość projektu: 16 106 400,60 zł, dofinansowanie UE: 9 900 256,32 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 3.1. *Rozwój OZE;*

[6] Dane GUS.

- *Ograniczenie problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych w gminie Lubaczów poprzez rewitalizację zdegradowanych obiektów pokolejowych i poprzemysłowych wraz z zagospodarowaniem otoczenia*, wartość projektu: 13 683 209,63 zł, dofinansowanie UE: 8 986 862,42 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 6.3. *Rewitalizacja przestrzeni regionalnej;*
- *Termomodernizacja budynków jednostek oświatowych Gminy Miejskiej Lubaczów,* wartość projektu: 3 768 201,10 zł, dofinansowanie UE: 2 627 394,10 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 3.2. *Modernizacja energetyczna budynków;*
- *Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Lubaczów,* wartość projektu: 3 516 146,91 zł, dofinansowanie UE: 2 349 930,66 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 2.3. *Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach;*
- *Budowa krytej pływalni przy ul. Ofiar Katynia w Lubaczowie*, wartość projektu: 17 375 856,70 zł, dofinansowanie UE: 5 087 901,08 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 3.3. *Poprawa jakości powietrza;*
- *Rozbudowa i przebudowa budynku Miejskiego Domu Kultury w Lubaczowie*, wartość projektu: 4 866 081,32 zł, dofinansowanie UE: 2 960 106,69 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 4.4. *Kultura;*
- *Cyfrowy Urząd, e-Usługi w gminach Powiatu Lubaczowskiego*, wartość projektu: 3 057 105,96 zł, dofinansowanie UE: 2 572 836,34 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 2.1. *Podniesienie efektywności i dostępności e-usług;*
- *Rozbudowa Centrum Edukacji Ekologicznej w Lisich Jamach wraz z zakupem wyposażenia i zagospodarowania otoczenia,* wartość projektu: 1 130 122,28 zł, dofinansowanie UE: 823 712,26 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 4.5. *Różnorodność biologiczna;*
- *Ochrona dziedzictwa kulturowego Kresów poprzez rozbudowę budynku świetlicy wiejskiej „Proświta" w Radrużu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na funkcję administracyjno-muzealną* (Muzeum Kresów w Lubaczowie), wartość projektu: 1 548 541,23 zł, dofinansowanie UE: 1 285 290,88 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 4.4. *Kultura;*
- *Poprawa potencjału uzdrowiskowego CRR KRUS w Horyńcu-Zdroju poprzez modernizację infrastruktury* (Centrum Rehabilitacji Rolników Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Horyńcu-Zdroju), wartość projektu: 1 621 298,80 zł, dofinansowanie UE: 1 003 066,35 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 6.1. *Rozwój potencjału endogenicznego regionu;*

- *Montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii na potrzeby budynków użyteczności publicznej w Gminie Narol,* wartość projektu: 1 274 565,71 zł, dofinansowanie UE: 670 756,25 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 3.1. *Rozwój OZE;*
- *Rozbudowa i doposażenie PSZOK w Gminie Narol,* wartość projektu: 939 496,86 zł, dofinansowanie UE: 346 446,70 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 4.2. *Gospodarka odpadami;*
- *Remont cerkwi i dzwonnicy w Dachnowie wraz z przebudową ogrodzenia,* wartość projektu: 905 467,50 zł, dofinansowanie UE: 743 528,57 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 4.4. *Kultura;*
- *Budowa pasywnego budynku administracyjnego na potrzeby UmiG w Cieszanowie,* wartość projektu: 4 001 758,07 zł, dofinansowanie UE: 2 114 620,20 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 3.3. *Poprawa jakości powietrza;*
- *Utworzenie Domu Dziennego Pobytu Seniorów w Cieszanowie,* wartość projektu: 886 497,20 zł, dofinansowanie UE: 718 358,40 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, Działanie 6.2. *Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej* [7].

Samorządy Partnerstwa Roztocze posiadają również doświadczenie powstałe w wyniku tworzenia ram finansowych dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie powiatów i gmin, np. dla *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Lubaczów na lata 2016–2024, Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Cieszanów na lata 2016–2023,* natomiast Gmina Horyniec-Zdrój realizowała projekt unijny *Rewitalizacja Parku Zdrojowego w Horyńcu-Zdroju* w ramach projektu *Rozwój miejscowości uzdrowiskowych Horyńca-Zdroju i Morszyna szansą na aktywizację pogranicza polsko-ukraińskiego*.

W tabeli 13 przedstawiono najbardziej prawdopodobne źródła finansowania projektów strategicznych i zadań w ramach celów operacyjnych. Projekty mogą być realizowane w całości z jednego źródła lub częściowo z kilku źródeł, obecnie nie jest możliwe przypisanie z pewnością konkretnego źródła finansowania do konkretnego projektu. W tabeli 14 przedstawiono generalną, przewidywaną kwotę wydatków w ramach poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych – koszt realizacji całego planu operacyjnego.

[7] Mapa dotacji UE, mapadotacji.gov.pl

Tabela 13 Możliwe źródła finansowania projektów strategicznych i zadań w ramach *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*

Lp.	Źródło finansowania	Obszary wsparcia w ramach zidentyfikowanego źródła finansowania
1.	*Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* (FEnIKS)	FEnIKS to następca *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko* (POIiŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FEnIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. W ramach FEnIKS będzie można inwestować w: • obniżenie emisyjności gospodarki i transformację w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym; • budowę efektywnego i odpornego systemu transportowego, o jak najniższym negatywnym wpływie na środowisko naturalne; • dokończenie realizacji odcinków sieci bazowej TEN-T do roku 2030; • poprawę bezpieczeństwa transportu, • zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz poprawę odporności systemu ochrony zdrowia; • wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym.
2.	*Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki* (FENG)	Program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013* (POIG) oraz *Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020* (POIR). FENG będzie wspierał realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu będą mogli skorzystać m.in. przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji.
3.	*Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* (FERS)	Następca *Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój* (POWER). W programie FERS będzie realizowane wsparcie na rzecz m.in. poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. Program ten będzie szczególnie istotny dla realizacji kierunków działań Strategii: 2.2.1. *Budowanie współpracy międzysektorowej* oraz 2.2.2. *Rozwój współpracy i wzmocnienie powiązań zewnętrznych*, ale częściowo także dla innych działań.
4.	*Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy* (FERC)	Program jest następcą *Programu Operacyjnego Polska Cyfrow*a (POPC), który w latach 2014–2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju

		zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przedsiębiorców. Program ten będzie szczególnie istotny dla realizacji kierunku działań Strategii: 2.1.2. *Cyfryzacja*, ale częściowo także dla innych działań.
5.	*Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027 (*FedP)	Następca *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020*, środki w ramach *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego* i *Europejskiego Funduszu Społecznego* +. Priorytety programu[8]: 1) Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka; 2) Energia i środowisko; 3) Mobilność miejska; 4) Mobilność i łączność; 5) Przyjazna przestrzeń społeczna; 6) Rozwój zrównoważony terytorialnie; 7) Kapitał ludzki gotowy do zmian; 8) Rozwój lokalny kierowany przez społeczność; 9) Pomoc techniczna (EFRR); 10) Pomoc techniczna (EFS+). Przewiduje się, że znaczna część projektów i zadań realizowana będzie właśnie z dofinansowaniem w ramach tego programu. W ramach FedP możliwe będzie finansowanie na m.in.: • Wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości; • Promocję gospodarki regionalnej; • Wsparcie rozwoju i konkurencyjności MŚP; • Wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw, konsorcjów przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi; • Rozwój infrastruktury danych przestrzennych; • Usługi w zakresie e-zdrowia; • Poprawę efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej / wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej; • Budowę/modernizację systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci) wraz z magazynami ciepła;

[8] Priorytety podano na podstawie dokumentu *Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027. Zmień swoją przyszłość,* przyjętego przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 20 grudnia 2022 r. w związku z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej nr C(2022)8692 z dnia 2 grudnia 2022 r. zatwierdzającą program *Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027*.

		• Budowę, przebudowę lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służących przeciwdziałaniu/ zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy; • Rozwijanie systemów ratownictwa (m.in. zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych); • Edukację w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych; • Budowę i modernizację infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody pitnej; • Rozwój i modernizację infrastruktury kanalizacyjnej oraz oczyszczania ścieków komunalnych; • Opracowanie i aktualizację dokumentów planistycznych i waloryzujących dla obszarów chronionych; • Inwestycje w infrastrukturę na potrzeby świadczenia usług wychowania przedszkolnego; • Inwestycje w infrastrukturę placówek realizujących kształcenie specjalne wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia; • Wzmacnianie integracji społecznej poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną powiązaną z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług; • Inwestycje w infrastrukturę zabytków i instytucji kultury; • Przedsięwzięcia dotyczące istniejących i nowo projektowanych szlaków turystycznych o znaczeniu regionalnym; • Ochronę, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych; • Wsparcie osób dorosłych w zdobywaniu i uzupełnianiu kwalifikacji i kompetencji. Strategia IIT może realizować działania ze wszystkich zakresów tematycznych, o ile służą wzmacnianiu procesów funkcjonalnych na terytoriach objętych strategią.
6.	*Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność* (RLKS)	Działania wynikające z Lokalnych Strategii Rozwoju będą realizowane za pomocą instrumentu terytorialnego – *Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność*. Szczegółowy zakres wsparcia zostanie uszczegółowiony w SzOOP i będzie wynikał z LSR, niemniej jednak mając na względzie wstępne informacje uzyskane od lokalnej społeczności (LGD), IZ zakłada, że wsparcie w szczególności obejmie: • odnawialne źródła energii; • przestrzeń publiczną, likwidację barier architektonicznych; • infrastrukturę edukacyjną, rekreacyjną, turystyczną i kulturalną. W obszarach wsparcia w ramach instrumentu RLKS zostanie zachowana demarkacja ze wsparciem w ramach inicjatywy LEADER (budżet EFRROW). Główne grupy docelowe:

		• mieszkańcy województwa podkarpackiego obszarów objętych IIT; w tym GPR; • mieszkańcy obszarów objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju.
7.	*Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* (PS WPR 2023–2027)	Dziewięć celów PS WPR to: • wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych i ich odporności w całej Unii w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego, • zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację, • poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości, • przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także do zrównoważonej produkcji energii, • wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze, • przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu, • przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, • promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa, • poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, jak też dobrostanu zwierząt.
8.	*Krajowy Plan Odbudowy – w ramach Funduszu Odbudowy*	Dokument programowy określający cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służące ich realizacji reformy strukturalne i inwestycje. KPO koncentruje swoje działania na sześciu europejskich filarach odpowiedzi na kryzys i budowy odporności: 1) odporność i konkurencyjność gospodarki; 2) zielona energia i zmniejszenie energochłonności; 3) transformacja cyfrowa, 4) efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia;, 5) zielona, inteligentna mobilność, 6)poprawa jakości instytucji i warunków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.
9.	*Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych* (RFIL)	RFIL to program, w ramach którego rządowe środki trafiają do gmin, powiatów i miast w całej Polsce na inwestycje bliskie ludziom. Wsparcie jest bezzwrotne i pochodzi z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19. Środki przekazane przez rząd będzie można wykorzystać na bliskie ludziom inwestycje, m.in. budowę żłobków, przedszkoli czy drogi, a także inne niezbędne lokalnie działania.

10.	*Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych*	Program Inwestycji Strategicznych ma na celu zwiększenie skali inwestycji publicznych przez bezzwrotne dofinansowanie inwestycji realizowanych przez JST. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez BGK. Program skierowany na wsparcie w ramach 4 priorytetów inwestycyjnych, z których największy nacisk położono na działania związane z: • budową lub modernizacją infrastruktury drogowej; • budową lub modernizacją infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, w tym oczyszczalni; • budową lub modernizacją źródeł ciepła sieciowego zeroemisyjnego; • budową lub modernizacją indywidualnych źródeł ciepła zeroemisyjnego; • budową lub modernizacją infrastruktury gospodarki odpadami, w tym spalarnie, przetwarzanie biologiczne, segregacja; odnawialnymi źródłami energii.
11.	*Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg*	*Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg* (dawniej *Fundusz Dróg Samorządowych*) ma na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych lokalnej sieci drogowej, a także poprawę oraz zwiększenie atrakcyjności i dostępności terenów inwestycyjnych. Rozwój lokalnej infrastruktury drogowej stanowi przy tym działanie komplementarne do inicjatyw podejmowanych na szczeblu krajowym w odniesieniu do budowy systemu autostrad i dróg ekspresowych, przyczyniając się do stworzenia spójnego i zintegrowanego systemu transportowego. Źródła finansowania *Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg* to wpłaty pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), dotacje z budżetu państwa (w tym z części budżetu, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej), Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe oraz z zysku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa i spółek, w których wszystkie akcje (udziały) są własnością Skarbu Państwa.
12.	*Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021–2027*	Dokument ten ma na celu *Utrwalenie warunków sprzyjających konkurencyjności gospodarki oraz wyższej jakości życia w PW+*. Cel główny zostanie osiągnięty poprzez koncentrację interwencji na następujących celach szczegółowych: – wsparcie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw; – zwiększenie atrakcyjności osadniczej miast i podniesienie jakości życia mieszkańców w dobie zmian klimatu; – zwiększenie dostępności transportowej Polski Wschodniej; – rozwój społeczno-gospodarczy dzięki turystyce. W ramach FEdPW możliwe będzie finansowanie m.in. na: – platformy startowe dla nowych pomysłów; – automatyzację i robotyzację w mśp; – gospodarka o obiegu zamkniętym w mśp; – wzornictwo w mśp; – unowocześnienie mikro, małych i średnich przedsiębiorstw działających w branży turystycznej, np. rozwój i doposażenie obiektów noclegowych lub gastronomicznych, rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, wyrób regionalnych produktów, transport turystyczny i inne inwestycje w branży okołoturystycznej;

		– wsparcie rozwoju smart grid – inteligentnych sieci energetycznych (systemów dystrybucyjnych), przyczyniających się do rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz elektryfikacji transportu i dalszego rozwoju przemysłu; – inwestycje związane z zieloną i niebieską infrastrukturą w mieście, np. budowa parków, ogrodów i łąk miejskich, połączeń między terenami zielonymi, miejskich stawów i oczek wodnych, udrożnienie przepływu kanałów, czy rzek miejskich; – wsparcie inwestycji ukierunkowanych na czynną ochronę przyrody i różnorodności biologicznej w obszarach NATURA 2000; – zmniejszanie negatywnego oddziaływania na ekosystemy i właściwe ukierunkowanie ruchu turystycznego w parkach narodowych; – projekty w zakresie edukacji ekologicznej: rozbudowa bazy edukacyjnej w parkach narodowych oraz podnoszenie świadomości ekologicznej i promowanie postaw proekologicznych; – zakup ekologicznych środków transportu publicznego – taboru bezemisyjnego tj. nieemitującego zanieczyszczeń powietrza; – budowę, przebudowę i modernizację infrastruktury na potrzeby transportu zbiorowego i komplementarnych form mobilności, w tym integrację różnych form mobilności w postaci centrów przesiadkowych dla transportu publicznego; – digitalizację systemu mobilności w mieście; – wsparcie dla przygotowania Planów Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP); – przebudowę, modernizację lub rewitalizację wybranych odcinków linii kolejowych na kompleksowej sieci TEN-T; – budowę lub przebudowę dróg w celu umożliwienia wykonywania codziennych przewozów publicznego transportu zbiorowego o charakterze użyteczności publicznej; – budowę obwodnic; – budowę infrastruktury ładowania/ tankowania samochodów zeroemisyjnych; – modernizację lub budowę obiektów i przestrzeni stanowiących element zintegrowanego produktu turystycznego oraz infrastruktury ułatwiającej dostęp do ww. miejsc, w tym dla osób z niepełnosprawnościami; – działania z zakresu digitalizacji oferty szlaku (m.in. udostępnianie, obsługę on-line); – opracowanie i wdrożenie kompleksowej strategii zarządzania i rozwoju produktu turystycznego.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14 Generalna, przewidywana kwota wydatków na realizację Strategii, w ramach poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych

Lp.	Cel operacyjny	Szacowana kwota wydatków [mln zł]	Środki beneficjentów	Dofinansowanie
Cel strategiczny 1. Roztocze obszarem konkurencyjnym gospodarczo				
1.1.	Roztocze produktem turystycznym	60 mln zł	9 mln zł	51 mln zł
1.2.	Rozwój usług turystycznych	80 mln zł	12 mln zł	68 mln zł
Cel strategiczny 2. Silny kapitał społeczny				
2.1.	Wysoka jakość usług publicznych	50 mln zł	7,5 mln zł	42,5 mln zł
2.2.	Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy	50 mln zł	7,5 mln zł	42,5 mln zł
Cel strategiczny 3. Zrównoważone zagospodarowanie przestrzenne obszaru				
3.1.	Estetyczna przestrzeń publiczna	60 mln zł	9 mln zł	51 mln zł
3.2.	Zadbane środowisko naturalne	50 mln zł	7,5 mln zł	42,5 mln zł
SUMA		**350 mln zł**	**52,5 mln zł**	**297,5 mln zł**
W tym projekty strategiczne		**280 mln zł**	**42 mln zł**	**238 mln zł**

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Ocena spójności celów strategicznych z dokumentami wyższego rzędu

Strategia Rozwoju odnosząc się w swych założeniach (celach strategicznych, operacyjnych i kierunkach działań) do zidentyfikowanych problemów mieszkańców Partnerstwa Roztocze, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju obszaru), a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji Strategii. Zestawienie tych dokumentów wraz ze wskazaniem powiązań między nimi a niniejszą Strategią przedstawiono w ewaluacji ex ante, która stanowi załącznik do Strategii. W tabeli 15 przedstawiono wykaz powiązań celów Strategii z wybranymi, najważniejszymi dokumentami na poziomie regionalnym.

Tabela 15 Wykaz powiązań celów Strategii Rozwoju z wybranymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi wyższego rzędu na szczeblu regionalnym

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie Strategii do zapisów dokumentu strategicznego i/lub planistycznego[9]
POZIOM REGIONALNY		
1.	*Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030*	W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* wskazano 5 obszarów, dla których określono obszary tematyczne, priorytety i kierunki działań. Te, w które bezpośrednio wpisują się założenia *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*, to: W szczególności wpisują się one w sposób bezpośredni lub pośredni m.in. w niżej wymienione obszary tematyczne i priorytety. **OBSZAR TEMATYCZNY 1. GOSPODARKA I NAUKA** **Priorytet *1.1. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe wspierające gospodarkę*** W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.: 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych*. **Priorytet 1.3. *Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.2. *Rozwój usług turystycznych* oraz 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych*. ***Priorytet 1.2. Gospodarka cyrkularna (Gospodarka obiegu zamkniętego)*** W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.: 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* **OBSZAR TEMATYCZNY 2 KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY** **Priorytet 2.1. *Edukacja*** W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.: 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych.* **Priorytet 2.2. *Kultura i dziedzictwo kulturowe*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. R*oztocze produktem turystycznym,* 1.2. *Rozwój usług turystycznych* oraz 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna.*

[9] Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

		Priorytet 2.4. *Rynek pracy* W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.2. *Wzmocniony potencjał inwestycyjny oraz rozwój przedsiębiorczości,* a także 2.1. *Integracja społeczna mieszkańców*. **Priorytet 2.5. *Społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym*, 1.2. *Rozwój usług turystycznych* oraz 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych.*. **Priorytet 2.6. *Włączenie społeczne*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych* oraz 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy.* **Priorytet 2.7. *Aktywny styl życia i sport*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym* oraz 1.2. *Rozwój usług turystycznych*. **OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA** **Priorytet 3.1. *Bezpieczeństwo energetyczne i OZE*** W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.: 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* **Priorytet 3.4. *Rozwój infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej w regionie*** W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.: 1.*2. Rozwój sług turystycznych.* **Priorytet 3.5. *Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym*, 1.2. *Rozwój usług turystycznych* oraz 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna.* **Priorytet 3.6. *Przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi*** W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.: 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* **Priorytet 3.7. *Zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych*** *W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.:* 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna* oraz 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* **Priorytet 3.8. *Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna* oraz 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* **OBSZAR TEMATYCZNY 4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG** **Priorytet 4.1. *Poprawa dostępności do usług publicznych poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych*** *W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.:* 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych.* **Priorytet 4.2. *Planowanie przestrzenne wspierające aktywizację społeczności i aktywizacja obszarów zdegradowanych*** *W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.:* 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych* oraz 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna.* **Priorytet 4.3. *Wsparcie instytucjonalne i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców***

		W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy* oraz 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.*. **Priorytet 4.4.** ***Budowanie i rozwój partnerstwa dla rozwoju województwa*** *W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj*. 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy.* **Priorytet 4.5.** ***Współpraca ponadregionalna i międzynarodowa.*** *W priorytet wpisuje się cel operacyjny Strategii tj.:* 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy.* **OBSZAR HORYZONTALNY – TERYTORIALNY WYMIAR STRATEGII** ***Priorytet 7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym*, 1.2. *Rozwój usług turystycznych*, 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych*, 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy,* 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna,* 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* ***Priorytet 7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym*, 1.2. *Rozwój usług turystycznych,* 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych*, 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy,* 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna* oraz 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* ***Priorytet 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku*** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym*, 1.2. *Rozwój usług turystycznych,* 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych*, 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy,* 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna* oraz 3.2. *Zadbane środowisko naturalne.* Wśród Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych na poziomie krajowym oraz regionalnym w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* znalazły się m.in.: obszary zagrożone trwałą marginalizacją, a wśród nich powiat lubaczowski oraz gminy wchodzące w skład Partnerstwa Roztocze. Podejmowane działania mają identyfikować i wzmacniać czynniki rozwojowe obszarów o słabszych perspektywach rozwojowych, wynikających ze struktury społeczno-gospodarczej, peryferyjnego położenia bądź utraty dotychczasowych funkcji. Oczekiwanymi celami będzie m.in. zwiększenie zasobów infrastrukturalnych w strategicznych sektorach, zdynamizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o lokalne potencjały, rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności, poprawa dostępu do podstawowych usług publicznych, zniwelowanie wykluczenia transportowego. Zakładane działania dla tego obszaru, m.in.: • aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców; • poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych;

		• pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej; • intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego. Należy również zwrócić uwagę, że w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* wskazano gminy Horyniec-Zdrój i Lubaczów oraz Miasto Lubaczów jako MOF Lubaczów. Jednostki te będą współdziałać celem realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów. MOF Lubaczów jako ośrodek ponadlokalnych funkcji gospodarczych posiada potencjał do obsługi potrzeb północno-wschodniej części województwa oraz potencjał w zakresie obsługi ruchu turystycznego Roztocza. Wspierać należy sektor małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych. Miasto Lubaczów posiada potencjał do generowania powiązań gospodarczych z Ukrainą, warunki do rozwoju turystyki uzdrowiskowej, kulturowej oraz tranzytowej, a także dla utworzenia lotniska umożliwiającego rozwój modelarstwa lotniczego w województwie. Dla obszaru Roztocza przewiduje się opracowanie i wdrożenie programu rozwoju wspólnie z Województwem Lubelskim. Gminy Partnerstwa Roztocze (z wyjątkiem Miasta Lubaczów) zostały również uwzględnione na poziomie regionalnym jako *Obszary wiejskie* województwa podkarpackiego. Do głównych kierunków w tych obszarach należy między innymi: • wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej; • rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich; • integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym; • racjonalizacja przestrzeni wiejskiej.
2.	*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030*[10]	W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* (PZPWP) wskazano, że na terenie województwa podkarpackiego znajduje się 12 obszarów funkcjonalnych. Miasto Lubaczów ze względu na sytuację społeczno-ekonomiczną zostało zaliczone do miast o dobrych podstawach rozwoju tj. ośrodek powiatowy oparty na funkcjach adminiostracyjno-usługowych oraz przemysłowych, zapewniający dostęp do usług i dóbr publicznych o standardzie powiatowym, wymagający jednak wsparcia w zakresie rozwoju funkcji ponadlokalnych oraz wdrożenia programu rewitalizacji. Priorytetem rozwojowym obszaru jest: *Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców.* Funkcje rozwojowe obszaru: podstawowa – usługowa, oraz towarzysząca – rekreacyjno-turystyczna, produkcyjna. Ponadto Miasto Lubaczów zostało wyróżnione wśród miast oraz dawnych ośrodków miejskich, w tym miejscowości z zachowaną drewnianą zabudową małomiasteczkową, co daje szanse na rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych i innych założeń przestrzennych.

[10] Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.

		Dodatkowo Miasto Lubaczów zostało zaliczone do obszarów atrakcyjnych inwestycyjnie. Do osiągnięcia trwałego i dynamicznego wzrostu gospodarczego województwa przewiduje się: • rozwój zainwestowania i powiększenie istniejących specjalnych stref ekonomicznych, w tym Mieleckiej SSE Euro-Park Mielec z podstrefą w Lubaczowie; • rozwój infrastruktury integrującej potencjał naukowo-badawczy z sektorem gospodarczym Parku Przemysłowego w Lubaczowie oraz w obrębie nowych parków naukowo-technologicznych i przemysłowych, centrów transferu technologii, inkubatorów technologicznych, centrów innowacji oraz ośrodków naukowych i badawczo-rozwojowych lokalizowanych w Lubaczowie; • kształtowanie pasma wszechstronnej obsługi polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej w oparciu o Miasto Lubaczów. PZPWP zakłada również wspomaganie spójności w obszarach problemowych, w tym: • wspomaganie obszarów o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkującym możliwości rozwojowe, tj.: o niskim poziomie rozwoju i słabej dostępności do usług (powiat lubaczowski) oraz wiejskich o najniższej dostępności przestrzennej do środków wzrostu (część powiatu lubaczowskiego); • wzmacnianie procesów integracji obszarów przygranicznych przez wzmocnienie ośrodków subregionalnych i lokalnych, nie wykorzystujących w pełni możliwości rozwojowych wynikających z położenia w obszarach przygranicznych, wymagających restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji, tj.: Przemyśl, Krosno, Ustrzyki Dolne, Lesko, Sanok, Brzozów, Jarosław, Lubaczów. *W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* opisano Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny (R-POF). Obejmuje gminy leżące po prawej stronie Sanu w dolnym biegu rzeki do jej ujścia do Wisły oraz znajdującą się na terenie województwa podkarpackiego część Roztocza. Obszar leży w granicach trzech makroregionów geograficznych: Roztocza (fragmenty Roztocza Środkowego i Wschodniego), Kotliny Sandomierskiej (część Doliny Dolnego Sanu, fragmenty Równiny Biłgorajskiej i Płaskowyżu Tarnogrodzkiego) oraz Wyżyny Lubelskiej (fragment Wzniesienia Urzędowskiego). R-POF obejmuje 12 gmin wiejskich: Adamówka, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Stary Dzików, Wiązownica, Wielkie Oczy; 6 gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Narol, Oleszyce, Sieniawa, Ulanów, Zaklików oraz gminę miejską Lubaczów. R-POF obejmuje powierzchnię 2 921,0 km^2, co stanowi 16,4% powierzchni województwa. Są to tereny słabo zurbanizowane, położone peryferyjnie w stosunku do stolicy województwa podkarpackiego. Priorytetem rozwojowym obszaru jest turystyka i usługi turystyczne oparte na potencjale przyrodniczym, kulturowym i uzdrowiskowym, a do funkcji rozwojowych należą: podstawowa – turystyczna, w tym rozwój form kwalifikowanych turystyki oraz

		towarzyszące – rolnicza, gospodarki leśnej, usługowa (obsługi rolnictwa i leśnictwa) i produkcyjna (przemysłowo-rolnicza) Do wiodących kierunków zagospodarowania R-POF należy: • *rozwój turystyki poznawczo-wypoczynkowej i kwalifikowanej opartej na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych;* • *poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru;* • *ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;* • *utrzymanie i rozwój funkcji uzdrowiskowych Roztocza;* • *rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej i rolnej;* • *rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;* • *wznowienie eksploatacji złóż siarki;* • *ochrona obszaru przed powodzią.* Wykaz inwestycji/zadań zapisanych w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego*: *1. wynikających z Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030:* – *powołanie transgranicznego obszaru chronionego Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Roztocze (polsko-ukraiński);* *2. wynikających z Krajowego Programu Kolejowego do 2023 r.:* – *rewitalizacja linii kolejowej nr 101 Munina – Hrebenne na odcinku Munina – granica województwa;* *3. zawartych w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Podkarpackiego:* – *budowa łącznika od węzła autostradowego Korczowa;* – *zachowanie dziedzictwa kulturowego dawnych Kresów Rzeczypospolitej na Ziemi Lubaczowskiej;* *4. wynikających z Aktualizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych:* – *budowa, rozbudowa, modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej;* – *przebudowa, rozbudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków;* *5. wynikających z Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły:* • *budowa lewego wału o długości 798 m na cieku Sołotwa (km modelu 0+157 – 0+738) (6.104);* • *budowa prawego wału o długości 867 m na cieku Sołotwa (km modelu 0+527 – 0+698) (6.105);* • *budowa prawego wału o długości 481 m na cieku Sołotwa (km modelu 0+709 – 1+008) (6.106);* • *Budowa prawego wału o długości 322 m na cieku Sołotwa (km modelu 12+020 – 12+129) (6.107);* • *Budowa prawego wału o długości 745 m na cieku Sołotwa (km modelu 12+901 – 13+614) (6.108);* • *Budowa lewego wału o długości 250 m na cieku Sołotwa (km modelu 13+427 – 13+532) (6.109).*
3.	*Strategia rozwoju i komunikacji marketingowej turystyki województwa*	Celem nadrzędny *Strategii rozwoju i komunikacji marketingowej turystyki województwa podkarpackiego na lata 2020–2025* brzmi: *Turystyka wzmacnia i chroni unikatowe zasoby Podkarpacia: wysokiej jakości krajobrazy, położenie, historię, kulturę. Pozwala mieszkańcom dzielić się nimi z turystami, stwarzając stabilne podstawy do rozwoju gospodarczego.*

	podkarpackiego na lata 2020–2025[11]	W dokumencie tym wskazano 4 cele strategiczne, dla których określono obszary priorytetowe wraz z konkretnymi działaniami. *Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* wskazuje, że wyznaczone w niej cele strategiczne, cele operacyjne oraz planowane w ich ramach kierunki działań są zgodne z zapisami *Strategii rozwoju i komunikacji marketingowej turystyki województwa podkarpackiego na lata 2020–2025*. W szczególności wpisują się one w sposób bezpośredni lub pośredni m.in. w niżej wymienione obszary priorytetowe. **Obszar priorytetowy I. Wzmocnienie krain turystycznych** W priorytet wpisują się cel operacyjny Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym.* **Obszar priorytetowy II. Integracja infrastrukturalna regionu** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. R*oztocze produktem turystycznym,* 1.2. *Rozwój usług turystycznych* oraz 3.1. *Estetyczna przestrzeń publiczna*. **Obszar priorytetowy III. Zintegrowany marketing turystyczny** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym* oraz 1.2. *Rozwój usług turystycznych* oraz 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy.* **Obszar priorytetowy IV. Gwarancja jakości ofert turystycznych** W priorytet wpisują się cele operacyjne Strategii tj.: 1.1. *Roztocze produktem turystycznym* oraz 1.2. *Rozwój usług turystycznych*. *Strategia rozwoju i komunikacji marketingowej turystyki województwa podkarpackiego na lata 2020–2025* wyznacza subregiony turystyczne, które posiadają rozpoznawalną ofertę, są w stanie konkurować na rynku krajowym i staną się magnesami generującymi ruch turystyczny z całej Polski, a wśród nich: – Roztocze Południowe (Wschodnie); – Rzeszów – miasto i region; – Dolina Sanu i Wisły; – Beskid Niski; – Bieszczady. Powiat lubaczowski został zaliczony do krainy turystycznej *Roztocze Południowe (Wschodnie).*

Źródło: Opracowanie własne

[11] Załącznik do Uchwały Nr 167/3530/20 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 16 czerwca 2020 r.

4. Wymiar przestrzenny polityki rozwoju – podejście zintegrowane w strategii rozwoju

Jak wspomniano we Wstępie niniejszego opracowania, w dniu 13 listopada 2020 r. wszedł w życie nowy pakiet przepisów dotyczących polityki rozwoju – *Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1378 z późn. zm.), której celem jest realizacja postanowień *Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)* w zakresie konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wprowadzania systemu zintegrowanych strategii. Poza integracją strategii rozwoju na różnych poziomach administracji, celem nowelizacji przepisów była także integracja w dokumentach strategicznych wymiaru społecznego i gospodarczego z przestrzennym.

Ustawodawca jasno określił elementy strategii rozwoju gminy i strategii rozwoju ponadlokalnego. Są wśród nich takie, które nie występowały w dotychczasowych strategiach:

1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej,
2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na obszarze,
3. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań,
4. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy/obszaru, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań.

Przestrzeń stanowi kluczowy zasób, dlatego ujęcie przestrzenne interwencji planowanych w sferze gospodarczej i/lub społecznej ma priorytetowe znaczenie dla rozwoju. W przestrzeni przebiegają lub na nią oddziałują wszystkie procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze. Z jednej strony stanowi więc uwarunkowanie rozwoju, z drugiej jednak podlega licznym zmianom, które wynikają z prowadzonych działań. Nasze oddziaływanie na przestrzeń, kształtowanie jej w sposób planowy lub mimowolny, wpływa na warunki życia i gospodarowania i warunkuje życie przyszłych pokoleń. Człowiek, niezależnie od miejsca zamieszkania, właśnie na danym terytorium doświadcza występujących tam procesów. Konsekwencją niewłaściwie zaprogramowanych i realizowanych działań rozwojowych mogą być różnego rodzaju konflikty przestrzenne, których wyeliminowanie może okazać się trudniejsze w momencie, kiedy już zaistnieją. Dlatego tak istotne jest zwrócenie uwagi na aspekty przestrzenne przy przygotowywaniu zarówno dokumentów strategicznych, jak i wdrożeniowych. Przestrzeń powinna być traktowana nie tylko jako oczywiste uwarunkowanie dla rozwoju sfery społecznej i gospodarczej, ale jako kluczowa wartość publiczna. Jest ona podstawą do formułowania celów rozwojowych z uwzględnieniem interesu publicznego, w tym ładu przestrzennego.

Niniejsza Strategia zapewnia koordynację przestrzenną wszelkich planowanych działań w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem i ładem przestrzennym.

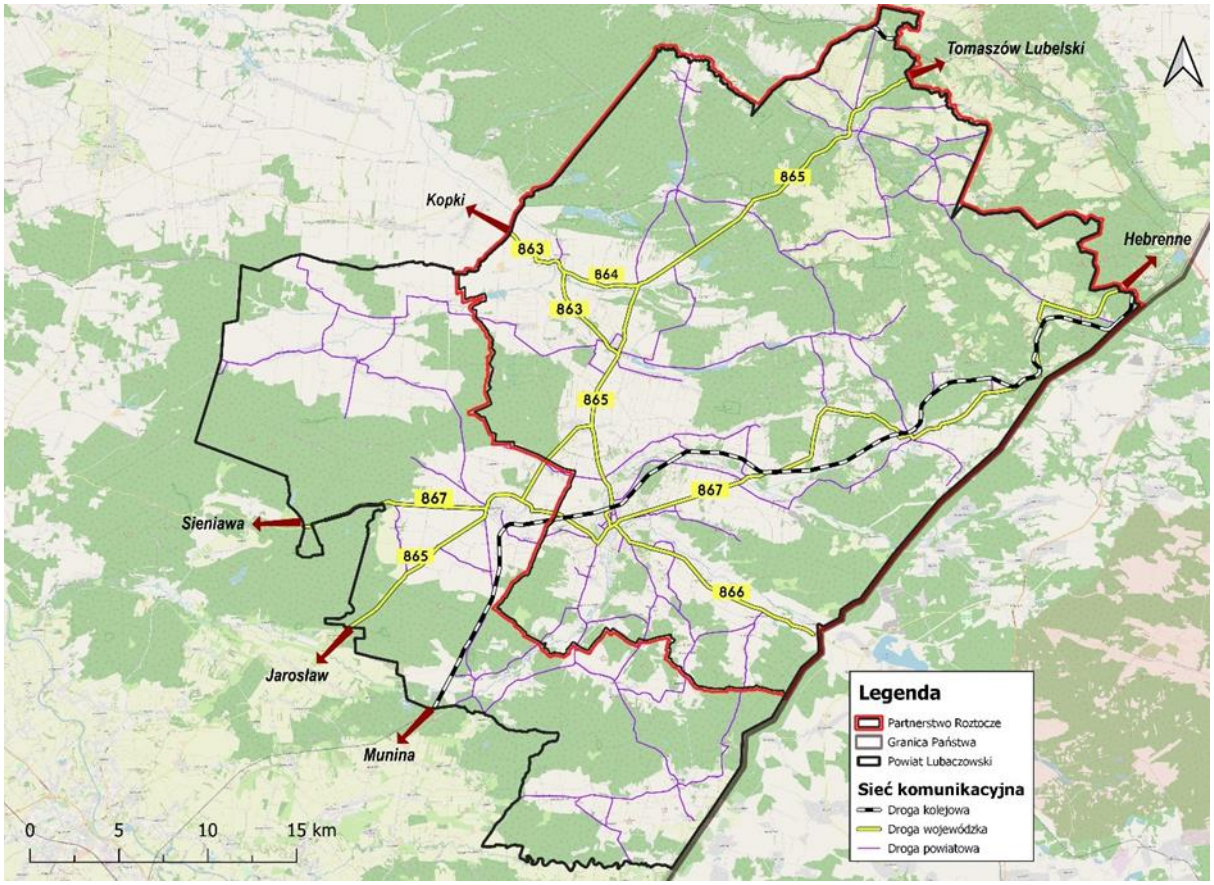
4.1. Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Partnerstwa Roztocze wynika głównie z jej położenia geograficznego, środowiska naturalnego, a także otoczenia i powiązań z jednostkami sąsiednimi.

Partnerstwo Roztocze położone jest pomiędzy dwoma układami drogowymi: drogą wojewódzką 865 Jarosław–Bełżec, prowadzącą do drogi krajowej 17 Warszawa –Hrebenne, oraz drogą wojewódzką 867 Sieniawa–Hrebenne. Sieć dróg w powiecie lubaczowskim jest dość gęsta, co umożliwia łatwe przemieszczanie się transportem zarówno prywatnym jak i zbiorowym. Infrastruktura transportowa pozwala na rozwój usług spedycyjnych o charakterze zarówno krajowym, jak również międzynarodowym (tranzyt na wschód), a także ułatwia codzienne przemieszczenie się ze szkół oraz miejsc pracy. Przez teren Partnerstwa przebiegają dwie linie kolejowe: linia nr 101 oraz linia nr 69. Linia nr 101 to jednotorowa, niezelektryfikowana linia kolejowa łącząca stację Munina ze stacją Hrebenne. Z niewielkimi zmianami stanowi część dawnej Kolei Jarosławsko-Sokalskiej. Linia kolejowa nr 69 jest również jednotorowa i w większości niezelektryfikowana, łączy stację Rejowiec z przejściem granicznym Hrebenne – Rawa Ruska[12].

[12] PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., plk-sa.pl

Mapa 2 Główna sieć komunikacyjna na terenie Partnerstwa Roztocze

Źródło: Opracowanie własne z wykorzystaniem programu QGIS 3.16.6 – Hannover

Roztocze to jedna z najpiękniejszych krain geograficznych w Europie, wyznaczająca wodny dział między zlewiskami Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego. Rozciąga się od Lwowa aż po Kraśnik, przebiegając przez ziemię lubaczowską w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Leżąca w granicach Podkarpacia część, na której zlokalizowany jest diagnozowany obszar, to Roztocze Wschodnie, zwane także Południowym. Zajmuje niemal 220 km^2, cechując się urozmaiconym krajobrazem. Liczne wzniesienia poprzecinane są siecią wąwozów i jarów, a naturalnym bogactwem są tu źródła mineralne i borowina pozyskiwana z liczących tysiące lat torfowisk. Ze względu na unikalną przyrodę i zabytki, ta część województwa podkarpackiego wraz z całym Roztoczem, została wpisana na listę UNESCO jako transgraniczny rezerwat biosfery o nieprzeciętnym w skali świata dziedzictwie przyrodniczym, kulturowym i krajobrazowym. Przemierzać go można pieszo, rowerem lub konno, korzystając z dziesiątek kilometrów doskonale oznakowanych szlaków i bezpiecznych, leśnych dróg[13].

Teren Partnerstwa Roztocze posiada ogromny potencjał do wzrostu funkcji uzdrowiskowych. Roztocze wyróżnia się dużą atrakcyjnością turystyczną zarówno pod względem występujących na tym obszarze walorów przyrodniczych, jak i kulturowych. Dzięki istniejącemu potencjałowi turystyka w gminach Partnerstwa stanowi istotną gałąź gospodarki.

[13] Serwis internetowy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, podkarpackie.eu, dostęp z dnia 21.12.2021 r.

Realizowane projekty wywoływać będą efekt synergii – będą niosły za sobą większe korzyści i przynosiły lepsze rezultaty, aniżeli gdyby każdy z samorządów prowadził działania we własnym zakresie i gdyby nie powstał drogowskaz spójnego i wspólnego działania jakim jest niniejsza Strategia.

Aspiracją rozwojową Partnerstwa Roztocze jest także podniesienie poziomu życia mieszkańców Roztocza w części województwa podkarpackiego poprzez rozwój turystyki, kultury, edukacji na obszarze działania Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" i osiągnięcie statusu miejsca, w którym ludzie chcą mieszkać i być aktywni zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej. Realizacja tej aspiracji jest możliwa przy zachowaniu ładu przestrzennego, m.in.: poszanowania dla ochrony środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu (rezerwa terenów zielonych/niezabudowanych), ale także wyznaczaniu terenów inwestycyjnych, gdzie możliwy jest rozwój funkcji gospodarczych, w tym usługowych (wspierających funkcję mieszkaniową), ale także uzdrowiskową i turystyczną.

Polityka przestrzenna oparta na zasadzie zrównoważonego rozwoju Partnerstwa Roztocze przez właściwe przeznaczenie i użytkowanie terenu dla prawidłowego, efektywnego funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego obszaru, jest jednym z kluczowych wyzwań strategicznych. Interwencja polityki przestrzennej ukierunkowana będzie na zwiększenie integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej, zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej, rozwój rynku pracy, poprzez wspomaganie przedsiębiorczości oraz rozwój funkcji gospodarczych o ponadlokalnym obszarze oddziaływania. Najważniejszym elementem rozwoju tego obszaru jest funkcja turystyczna, a także uzdrowiskowa. Tworzenie wysokiej jakości przestrzeni publicznych zawierających komponenty turystyczne jest kluczowym elementem struktur urbanistycznych centrów gmin, wpływającym na ich atrakcyjność nie tylko dla mieszkańców, ale także dla odwiedzających, dlatego też ważne jest, aby takie przestrzenie kształtowane były na terenie Partnerstwa Roztocze przy jednoczesnym zachowaniu ich różnorodnych walorów historycznych i przyrodniczych.

Rekomendacje dla kształtowania polityki przestrzennej Partnerstwa Roztocze na najbliższe lata to m.in.:

- Rozwój terenów inwestycyjnych, szczególnie uzdrowiskowych.
- Rozwój społeczno-gospodarczy sprzyjający budowaniu tożsamości kulturowej Partnerstwa Roztocze, w tym kreowanie produktów turystycznych bazujących na wspólnych walorach kulturowych i przyrodniczych.
- Instalacja odnawialnych źródeł energii.
- Rozbudowa oferty dla ruchu turystycznego i uzdrowiskowego na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych.
- Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.
- Zrównoważony rozwój transportu.
- Kreowanie warunków zmierzających do poprawy jakości życia lokalnej społeczności – wszystkich mieszkańców Partnerstwa Roztocze.
- Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej przy uwzględnieniu integralności wewnętrznej obszaru, służących wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu.
- Ścisłe połączenie rozwoju przestrzennego z:
    - rozbudową systemu transportu (sieć dróg publicznych, sieć dróg rowerowych, sieć transportu zbiorowego),
    - rozwojem sieci wodociągowo-kanalizacyjnej,
    - dostarczaniem energii elektrycznej i gazu,
    - systemem łączności sieci internetowej.
- Eliminacja barier urbanistycznych i architektonicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- Rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru Partnerstwa Roztocze.
- Uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.
- Zagospodarowanie terenu kopalni Basznia przy uwzględnieniu aspektów prawno-środowiskowych i ekologicznych.
- Zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa.
- Uzyskanie certyfikatu UNESCO dla Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu”.
- Wzmacnianie relacji z województwem lubelskim i Ukrainą.
- Ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.
- Tworzenie warunków do ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych.
- Kształtowanie przestrzeni w sposób zapewniający zachowanie, ochronę i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska niezbędnych dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego regionu.

- Rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.
- Utrzymanie i rozwój funkcji uzdrowiskowych Roztocza, m.in. poprzez ochronę walorów leczniczych i klimatycznych Uzdrowiska Horyniec-Zdrój.
- Ochrona środowiska naturalnego, w tym ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych, polegająca na utrzymaniu dla przyszłych pokoleń posiadanych zasobów i odpowiednim ich gospodarowaniu, w szczególności borowiny oraz wody siarczkowo-siarkowodorowej występujących na terenie Partnerstwa Roztocze.
- Utrzymanie w dobrym stanie występujących na terenie obszaru licznych zespołów i obiektów zabytkowych, będących świadectwem historii i tradycji.
- Zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym.
- Rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej.
- Współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej.

Wskazane rekomendacje dla realizacji polityki przestrzennej Partnerstwa Roztocze realizowane będą m.in. poprzez działania oraz projekty strategiczne wskazane w niniejszym dokumencie *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030.*

Należy pamiętać, że do instrumentów wdrażania polityki przestrzennej należy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP), które jest dokumentem określającym politykę przestrzenną i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające uwarunkowania (czyli czynniki i ograniczenia) rozwoju przestrzennego. Obecnie jednak planuje się gruntowną reformę obowiązującego od prawie 19 lat systemu planowania przestrzennego. Jednym z najważniejszych rozwiązań reformy systemu planowania i zagospodarowania przestrzennego będzie uchylenie przepisów upoważniających do wydawania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – rolę studium w zakresie określenia ram polityki przestrzennej ma spełniać strategia rozwoju gminy. Ogólny kierunek polityki przestrzennej przyjęty w Strategii będzie podlegał doprecyzowaniu i przełożeniu na konkretne normy dotyczące zagospodarowania przestrzennego w planie ogólnym (schemat zagospodarowania przestrzeni), a następnie w ramach rozstrzygnięć podejmowanych w planach miejscowych i decyzjach o warunkach zabudowy.

Obowiązujące Studium Gminy Lubaczów zostało przyjęte uchwałą Nr IV/25/98 Rady Gminy Lubaczów z dnia 29 grudnia 1998 roku. Na przestrzeni lat obowiązywania Studium było sześciokrotnie zmieniane celem dostosowania jego zapisów do aktualnych potrzeb w zakresie przeznaczenia terenu. W dniu 27 lutego 2019 r. Rada Gminy Lubaczów podjęła uchwałę Nr V/35/2019 w sprawie przystąpienia do opracowania nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubaczów.

Miasto Lubaczów posiada Studium przyjęte uchwałą Nr 246/XXXIV/98 Rady Miasta Lubaczowa z dnia 26 lutego 1998 r. o przystąpieniu do sporządzenia Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. Lubaczowa. W dniu 28 stycznia 2021 r.

podjęto przez Radę Miejską w Lubaczowie uchwałę Nr 326/XXVIII w sprawie przystąpienia do sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lubaczowa w celu uaktualnienia jego zapisów.

Gmina Horyniec-Zdrój posiada Studium przyjęte Uchwałą Rady Gminy Nr 248/XXX/02 z dnia 27 lutego 2002 r. Uchwałą Nr XXX273.2021 z dnia 29 czerwca 2021 r. przystąpiono do zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Horyniec-Zdrój. Zmiana ta obejmuje część obszaru tej miejscowości.

Miasto i Gmina Narol posiada Studium przyjęte Uchwałą Rady Miejskiej Nr 187/XX/2000 z dnia 29 listopada 2000 r. z późn. zm. W 2020 r. Rada Miejska w Narolu uchwałą Nr 226/XXIII/2020 z dnia 24 listopada 2020 r. przystąpiła do sporządzenia nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które ma zastąpić dotychczas obowiązujące.

Natomiast Miasto i Gmina Cieszanów posiada Studium przyjęte uchwałą Nr 48/V/98 Rady Miejskiej w Cieszanowie z dnia 15 czerwca 1998 r., zmienione uchwałą Nr 85/XVI/07 Rady Miejskiej w Cieszanowie z dnia 21 grudnia 2007 r. i zmienione uchwałą Nr XIV/84/2011 Rady Miejskiej w Cieszanowie z dnia 25 października 2011 r.

Podstawowym narzędziem polityki przestrzennej gmin są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Największa powierzchnia gminy objęta MPZP jest w Gminie Lubaczów – 11,8%, w Mieście Lubaczów 8,2%, następnie w Gminie Horyniec-Zdrój – 1,8%, natomiast najmniejsza: w Mieście i Gminie Cieszanów – 1,2% oraz w Mieście i Gminie Narol – mniej niż 1%. Pokrycie planami ułatwia władzom samorządowym racjonalną politykę przestrzenną, ponieważ uniemożliwiają one realizację przypadkowych lokalizacji inwestycji, które stoją w sprzeczności z ładem przestrzennym, ale również z planami i możliwościami gmin w zakresie zapewnienia dostępu do podstawowej infrastruktury. Dlatego też należy dążyć do zwiększenia poziomu pokrycia powierzchni obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju obszaru. Wynika on z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb i potencjału obszaru z uwzględnieniem jej specyfiki i zróżnicowania. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Partnerstwa Roztocze została przedstawiona za pomocą map uwarunkowań oraz modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

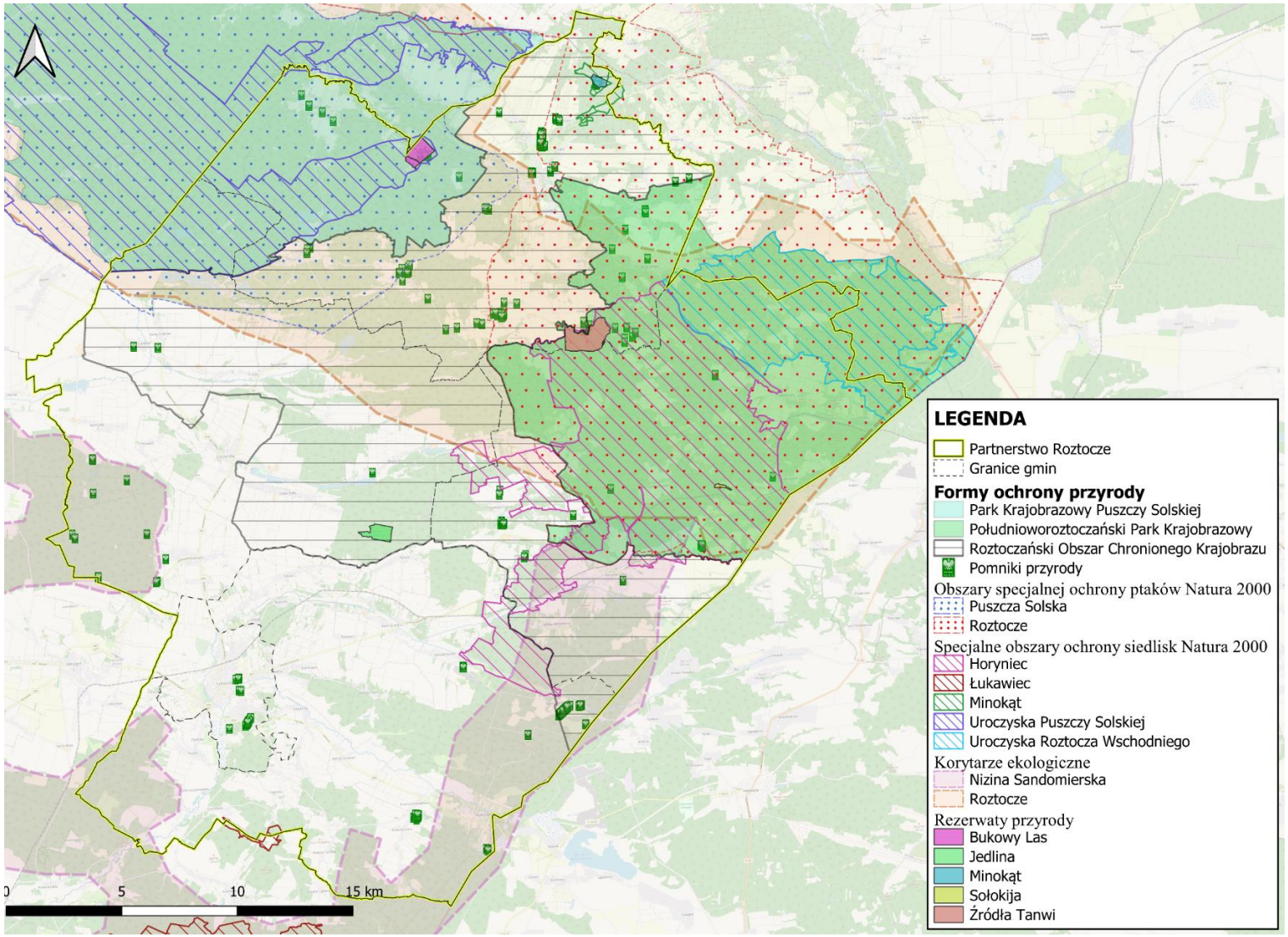
Na obszarze Partnerstwa Roztocze występują następujące formy ochrony (mapa 3)[14]:

- Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu;
- Rezerwat przyrody Sołokija;
- Rezerwat przyrody Nad Tanwią;
- Rezerwat przyrody Minokąt;
- Rezerwat przyrody Bukowy Las;
- Rezerwat przyrody Źródła Tanwi;
- Rezerwat przyrody Jedlina;
- Rezerwat Przyrody Kamienie;
- Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej;

[14] Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, crfop.gdos.gov.pl

- Południoworoztoczański Park Krajobrazowy;
- Obszar Natura 2000 Uroczyska Puszczy Solskiej;
- Obszar Natura 2000 Łukawiec;
- Obszar Natura 2000 Horyniec;
- Obszar Natura 2000 Uroczyska Roztocza Wschodniego;
- Obszar Natura 2000 Roztocze;
- Obszar Natura 2000 Minokąt;
- Obszar Natura 2000 Puszcza Solska;
- Stanowisko dokumentacyjne Piaskownia w Dziewięcierzu;
- Stanowisko dokumentacyjne Kamienie Kultu Słońca;
- 104 użytki ekologiczne;
- 131 pomników przyrody;
- 1 zespół przyrodniczo-krajobrazowy.

Mapa 3 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: formy ochrony przyrody

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, crfop.gdos.gov.pl oraz gdos.gov.pl/dane-i-metadane

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły[15] to akt, który wszedł w życie 23 marca 2023 r. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły to jeden z najważniejszych dokumentów planistycznych w gospodarce wodnej, którego projekt opracowywany i aktualizowany jest co 6 lat przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Stanowi one podstawę do podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych na obszarze dorzecza i zasady gospodarowania nimi. Służy także koordynowaniu działań mających na celu osiągnięcie lub utrzymanie co najmniej dobrego stanu wód oraz ekosystemów od wód zależnych, poprawę stanu zasobów wodnych, poprawę możliwości korzystania z wód, zmniejszenie ilości wprowadzanych do wód lub do ziemi substancji mogących negatywnie oddziaływać na wody.

Działania określone w Strategii, które najmocniej korelują z zapisami *Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*, to: 3.2.1.2. *Tworzenie błękitno-zielonej infrastruktury,* 3.2.2.1. *Edukacja proekologiczna mieszkańców,* 3.2.2.3. *Zabezpieczenie przed skutkami nagłych zjawisk atmosferycznych*, oraz 3.2.2.4. *Wdrażanie programu wspierającego bioretencję*.

Według danych z programu ISOK[16], biorąc pod uwagę zagrożenie powodziowe, na terenie gmin wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze występują obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie, czyli wynosi raz na 10 lat (Q10%), średnie, czyli wynoszące raz na 100 lat (Q1%) oraz o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi, raz na 500 lat (Q0,2%). Na terenach wszystkich gmin (poza Gminą Horyniec-Zdrój) stwierdzono zagrożenie powodziowe. Obszar Gminy Horyniec-Zdrój cechuje znikoma sieć wód powierzchniowych oraz miejscowo występują źródła naturalne. Obszar Gminy Horyniec-Zdrój należy do dorzecza górnej Wisły, obręb rzek Sanu i Bugu. Największe zagrożenie powodziowe na terenie Gminy Lubaczów i Miasta Lubaczów stwarza rzeka Lubaczówka i Sołotwa ze swoimi dopływami, na terenie Gminy Narol występują obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi od rzeki Tanwi, natomiast na większości obszaru Gminy Cieszanów nie występują tereny zagrożone wystąpieniem powodzi, jednak w dolinach rzeki Brusienka i cieku Buszcza zlokalizowane są tereny narażone na powódź.

Miasto Lubaczów, Gmina Cieszanów, Gmina Horyniec-Zdrój i Gmina Lubaczów położone są w obrębie wód podziemnych (JCWPd)[17]:
Kod JCWPd: GW2000136:

- Stan ilościowy: dobry;
- Stan chemiczny: dobry;
- Stan JCWPd: dobry;
- Ocena ryzyka niespełnienia celu środowiskowego: niezagrożona.
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: ustanowienie obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP), opracowanie wniosku na potrzeby ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP),

[15] *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły* (Dz. U. z 2023 r. poz. 300).
[16] Informatyczny System Osłony Kraju, isok.gov.pl
[17] Przegląd i generowanie Kart Charakterystyk (aktualizacja Planów Gospodarowania Wodami), karty.apgw.gov.pl:4200/informacje

- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: wsparcie działań organów administracji w zakresie ustanawiania obszarów ochronnych GZWP, weryfikacja zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych.

Gmina Cieszanów, Gmina Horyniec-Zdrój i Gmina Narol położone są w obrębie wód podziemnych (JCWPd):

Kod JCWPd: GW2000120:

- Stan ilościowy: dobry;
- Stan chemiczny: dobry;
- Stan JCWPd: dobry;
- Ocena ryzyka niespełnienia celu środowiskowego: niezagrożona.
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: ustanowienie obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP), opracowanie wniosku na potrzeby ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP),
- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: wsparcie działań organów administracji w zakresie ustanawiania obszarów ochronnych GZWP.

Gmina Horyniec-Zdrój i Gmina Narol położone są w obrębie wód podziemnych (JCWPd):

Kod JCWPd: PLGW2000121:

- Stan ilościowy: dobry;
- Stan chemiczny: dobry;
- Stan JCWPd: dobry;
- Ocena ryzyka niespełnienia celu środowiskowego: niezagrożona.
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: ustanowienie obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP), opracowanie wniosku na potrzeby ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP).
- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: wsparcie działań organów administracji w zakresie ustanawiania obszarów ochronnych GZWP.

Poniżej przedstawiono dane o stanie jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) obszaru dorzecza Wisły[18].

Na terenie Miasta Lubaczów, Gminy Lubaczów, Miasta i Gminy Cieszanów:

Kod JCWP: RW200011225699:

- Nazwa JCWP: Lubaczówka z Sołotwą od Glinianki;
- Stan/potencjał ekologiczny: zły stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: stan chemiczny poniżej dobrego;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [MMI]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości); zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, stan

[18] Przegląd i generowanie Kart Charakterystyk (aktualizacja Planów Gospodarowania Wodami), karty.apgw.gov.pl:4200/informacje

chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników – stan dobry.

- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: kontrola przestrzegania warunków stosowania środków ochrony roślin, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta, realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.
- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: Aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Na terenie Miasta i Gminy Cieszanów, Gminy Lubaczów oraz Miasta Lubaczów:
Kod JCWP: RW2000092256529:

- Nazwa JCWP: Przerwa;
- Stan/potencjał ekologiczny: słaby stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: dobry;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, dobry stan chemiczny.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń.
- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: ograniczenie zanieczyszczenia wód związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa oraz ograniczenie zanieczyszczenia pestycydami.

Na terenie Gminy Lubaczów, Gminy Horyniec-Zdrój oraz Miasta i Gminy Cieszanów:
Kod JCWP: RW2000092256489:

- Nazwa JCWP: Świdnica;
- Stan/potencjał ekologiczny: umiarkowany stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: poniżej dobrego;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren (w), benzo(g,h,i)perylen (w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników – stan dobry.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów

chronionych zależnych od hydromorfologii (wg celów środowiskowych: wymogów rzek włosienicznikowych, wylewy Q50).

- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Na terenie Gminy Lubaczów i Gminy Horyniec-Zdrój:
Kod JCWP: RW200009225645:

- Nazwa JCWP: Sołotwa do Glinianki;
- Stan/potencjał ekologiczny: słaby stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: stan chemiczny poniżej dobrego;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w), związki tributylocyny(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników – stan dobry.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii (wg celów środowiskowych: wymogów rzek włosienicznikowych, wylewy Q50), realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych.
- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Na terenie Gminy Horyniec-Zdrój:
Kod JCWP: RW200012267143159:

- Nazwa JCWP: Bug od granicy państwa do Wełnianki
- Stan/potencjał ekologiczny: umiarkowany stan ekologiczny;
- Stan chemiczny stan chemiczny poniżej dobrego;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny na odcinku cieku istotnego Bug od ujścia Wełnianki do ujścia Huczawy (dla certy); zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych, stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników – stan dobry.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych, kontrole dotyczące stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną

i działalność, realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń.

- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: ograniczenie zanieczyszczenia wód związkami biogennymi pochodzącymi z rolnictwa oraz ograniczenie zanieczyszczenia pestycydami, aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Na terenie Gminy Horyniec-Zdrój oraz Miasta i Gminy Cieszanów:
Kod JCWP: RW200009228249:

- Nazwa JCWP: Brusienka;
- Stan/potencjał ekologiczny: nie dotyczy;
- Stan chemiczny: brak danych;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: niezagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych, działania renaturyzacyjne, realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie dopływu zanieczyszczeń, rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii (wg celów środowiskowych: wymogów rzek włosienicznikowych, wylewy Q50), rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta,
- Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań uzupełniających.

Na terenie Gminy Horyniec-Zdrój, Miasta i Gminy Narol oraz Miasta i Gminy Cieszanów:
Kod JCWP: RW20007228169:

- Nazwa JCWP: Łówczanka;
- Stan/potencjał ekologiczny: słaby stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: poniżej dobrego;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny, stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników – stan dobry.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta, Realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych, rozpoznanie

zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta.

- Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań uzupełniających.

Na terenie Gminy Horyniec-Zdrój oraz Miasta i Gminy Narol:

Kod JCWP: RW20000626714125:

- Nazwa JCWP: Rata do granicy państwa;
- Stan/potencjał ekologiczny: umiarkowany;
- Stan chemiczny: poniżej dobrego;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w), związki tributylocyny(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.
- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych.
- Działania uzupełniające z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Na terenie Gminy Lubaczów:

Kod JCWP: RW200009225629:

- Nazwa JCWP: Zamiło;
- Stan/potencjał ekologiczny: umiarkowany stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: brak danych;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: niezagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [IO]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości); zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, dobry stan chemiczny.
- Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań podstawowych.
- Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań uzupełniających.

Kod JCWP: RW20000922566:

- Nazwa JCWP: Łukawiec;
- Stan/potencjał ekologiczny: słaby stan ekologiczny;
- Stan chemiczny: dobry;
- Stan ogólny: zły stan wód;
- Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- Przypisane cele środowiskowe: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D, dobry stan chemiczny.

- Działania podstawowe z aktualizacji programu wodno-środowiskowego: działania renaturyzacyjne.
- Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań uzupełniających.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju jest jednym z dokumentów planistycznych opracowanych w celu programowania i koordynowania działań zmierzających do realizacji celów środowiskowych, tj.:

- niepogarszanie stanu części wód;
- osiągnięcie dobrego stanu wód: dobry stan ekologiczny i chemiczny dla naturalnych części wód powierzchniowych, dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny dla sztucznych i silnie zmienionych części wód oraz dobry stan chemiczny i ilościowy dla wód podziemnych;
- spełnienie wymagań specjalnych, zawartych w innych unijnych aktach prawnych i polskim prawodawstwie, w odniesieniu do obszarów chronionych (w tym m.in. narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych, przeznaczonych do celów rekreacyjnych, do poboru wody dla zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie);
- zaprzestanie lub stopniowe wyeliminowanie zrzutu substancji priorytetowych do środowiska lub ograniczone zrzuty tych substancji.

Większość działań wskazanych do realizacji w aktualizacji Programu Wodno-Środowiskowego Kraju (aPWŚK) dotyczy przede wszystkim regularnego wywozu nieczystości płynnych przez ich właścicieli oraz modernizacji oczyszczalni ścieków. W Strategii określono kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu* wpisujący się pośrednio w powyższe cele środowiskowe.

W *Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły*[19] wskazano w gminach: Lubaczów, Narol, Cieszanów, Horyniec-Zdrój oraz w Mieście Lubaczów ryzyko powodziowe w regionie wodnym Górnej Wisły na podstawie Programie ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły. Wszystkie gminy oraz Miasto Lubaczów zostały zakwalifikowane do: „Podwyższony poziom ryzyka powodziowego (3 stopień)" Na terenie Gminy Lubaczów planowane jest zadanie w ramach Planu zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP), jest to: budowa prawego wału o długości 840 m na cieku Lubaczówka (km modelu 1+735 – 2+872). Na terenie pozostałych gmin i Miasta Lubaczów nie ma zadań planowanych w ramach PZRP.

Działania określone w Strategii, które najmocniej korelują z zapisami *Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły*, to: 3.2.1.2. *Tworzenie błękitno-zielonej infrastruktury*, 3.2.2.3. *Zabezpieczenie przed skutkami nagłych zjawisk atmosferycznych* oraz 3.2.2.4. *Wdrażanie programu wspierającego bioretencję*.

[19] *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2739).

Zgodnie z zapisami *Planu przeciwdziałania skutkom suszy*[20]: działania mające na celu wzmocnienie oraz przywrócenie zdolności retencyjnych danego obszaru, takie jak:

- ochrona oraz odbudowa ekosystemów;
- ochrona oraz odbudowa bioróżnorodności m.in. poprzez renaturyzację i renaturalizację ekosystemów wodnych i od wód zależnych oraz terenów podmokłych, zalesienia, biologizację gleby;
- wdrażanie zasady zrównoważonego planowania i projektowania obszarów miejskich (tzw. *smart city*, wprowadzanie elementów błękitno-zielonej infrastruktury);
- zmiany na rzecz ograniczania wodochłonności gospodarki – skutecznie przeciwdziałają skutkom suszy, ale także mają swój pozytywny wpływ na tworzenie gospodarki neutralnej dla klimatu. Zatem działania adaptacyjne stosowane w przeciwdziałaniu skutkom suszy nie tylko minimalizują skutki wystąpienia suszy, ale również przyczyniają się do obniżania zagrożenia występowania tego zjawiska.

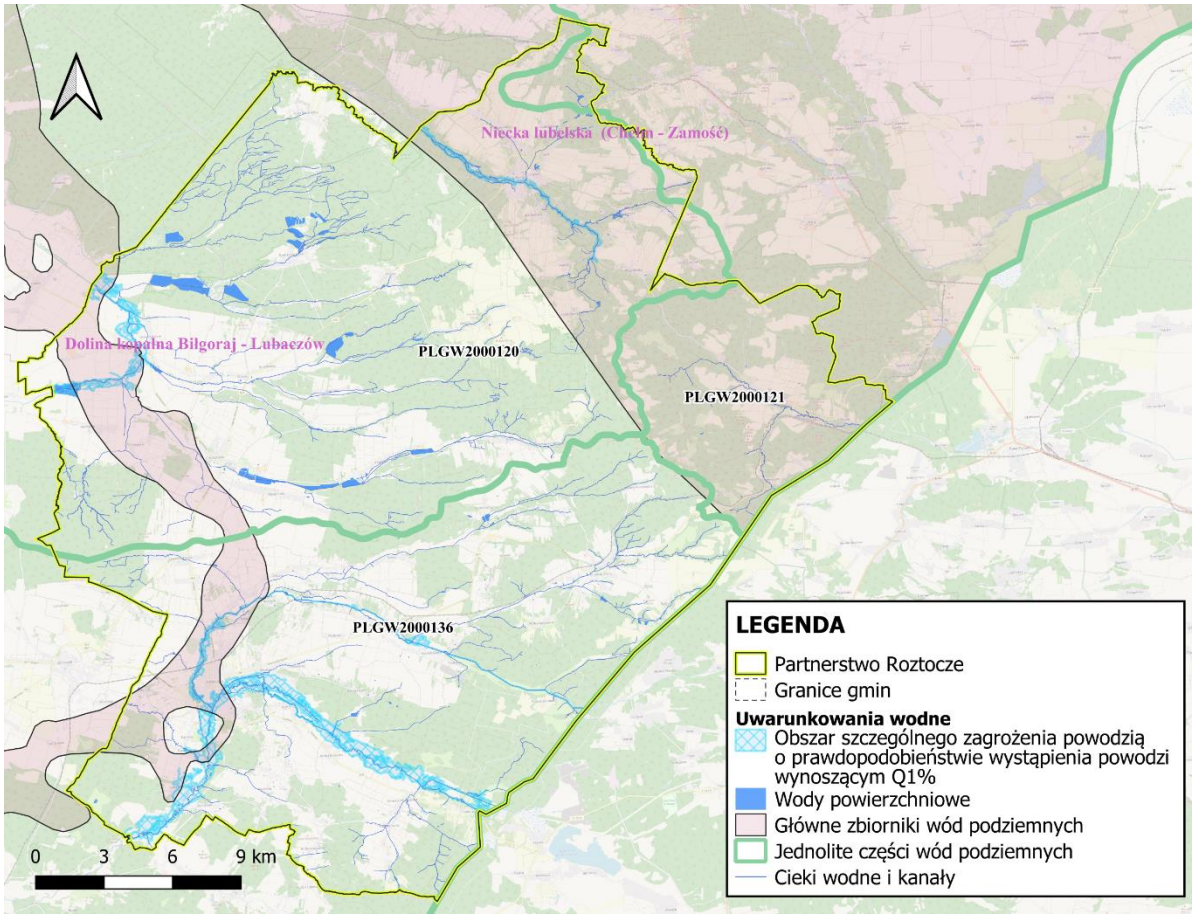
Działania określone w Strategii, które najmocniej korelują z zapisami *Planu przeciwdziałania skutkom suszy*, to: 3.2.2.1. Edukacja proekologiczna mieszkańców, 3.2.2.3. *Zabezpieczenie przed skutkami nagłych zjawisk atmosferycznych* oraz 3.2.2.4. *Wdrażanie programu wspierającego bioretencję*.

W Planie zamieszczono mapy klas zagrożenia: suszą rolniczą na terenach rolnych lub leśnych, suszą hydrologiczną, suszą hydrogeologiczną w JCWPd. Należy uznać, że na terenach gmin: Lubaczów, Horyniec-Zdrój, Cieszanów, Narol oraz Miasta Lubaczów występuje słabe zagrożenie wystąpienia suszy rolniczej, umiarkowane zagrożenie wystąpienia suszy hydrologicznej, słabe zagrożenie wystąpienia suszy hydrogeologicznej w JCWPd oraz na terenie ww. gmin występuje umiarkowane zagrożenie suszą łączną.

Zagrożenie powodziowe na terenie gmin wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze przedstawiono na mapie 4.

[20] *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1615).

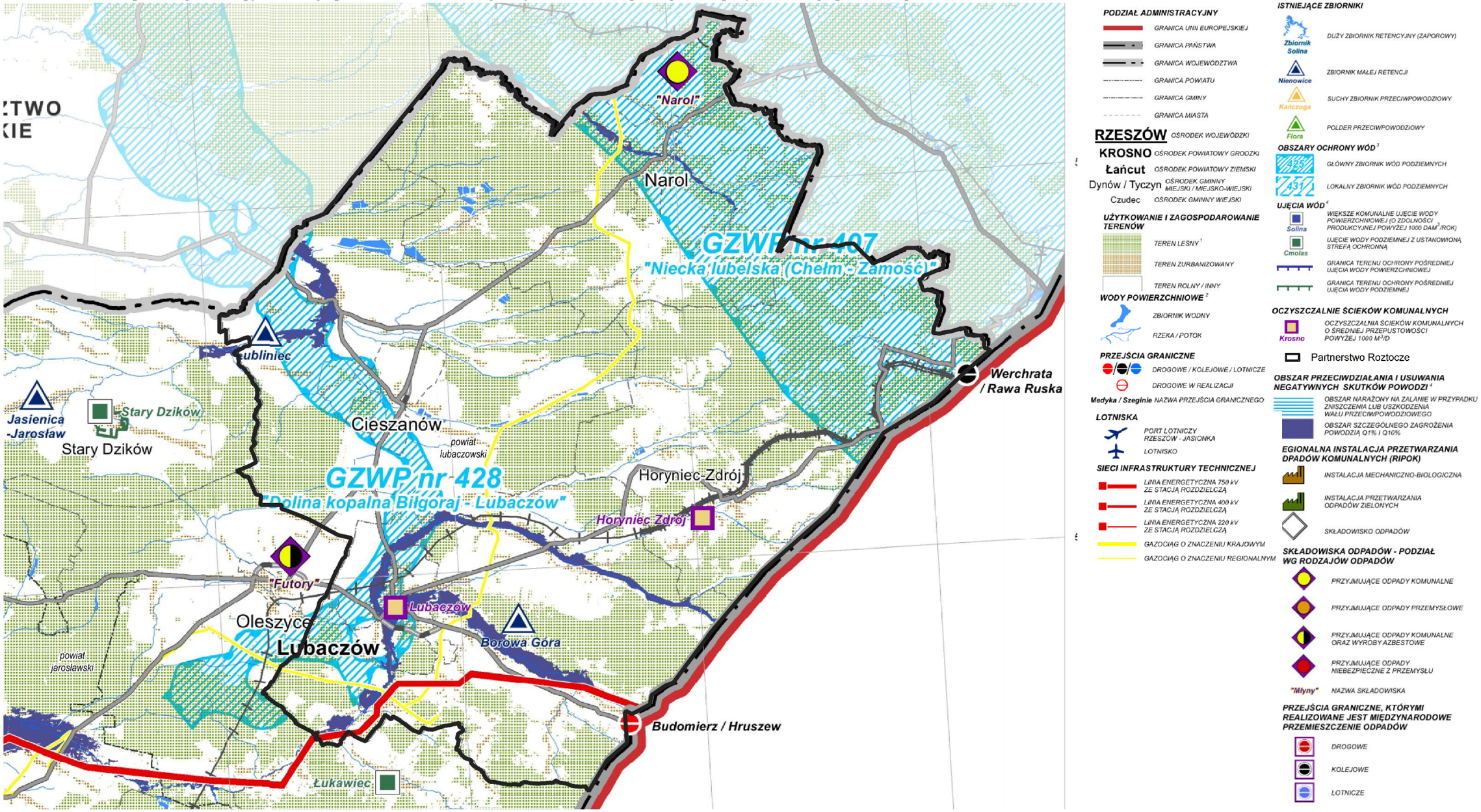
Mapa 4 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: położenie gmin względem JCWPd oraz obszarów zagrożenia powodziowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Bazy Danych Geologicznych i Hydroportalu, isok.gov.pl

Na mapie 5 przedstawiono uwarunkowania Partnerstwa Roztocze dotyczące gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej oraz ochrony wód wynikające z *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030.*

Mapa 5 Fragment mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* – gospodarka odpadami, wodno-ściekowa i ochrona wód

Źródło: Załącznik Nr 4 do Uchwały Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.

Na obszarze Partnerstwa Roztocze występują cenne zasoby surowców mineralnych i kopalin takie jak[21]:

- Złoże gazu ziemnego występujące w południowej części terenu Gminy Lubaczów (przechodzące na teren gm. Wielkie Oczy), tworzące Obszar Górniczy Gazu „Lubaczów – 2". Aktualnie eksploatowany obszar „Lubaczów – 2" obejmuje powierzchnię 8 487 ha. Na terenie Gminy Lubaczów utworzone zostały dwa obszary górnicze gazu: „Uszkowce" i „Lubaczów". W części obszaru górniczego przypadającego na Gminę Lubaczów znajduje się kilkanaście eksploatowanych odwiertów gazowych, ponadto gazociągi kopalniane, obiekty technologiczne – węzłowe dla infrastruktury kopalnianej (kopalnia gazu i tłocznia złożowa).
- Złoże gazu ziemnego „Lubliniec-Cieszanów" występujące na terenie Gminy Cieszanów i Gminy Obsza. Powierzchnia obszaru wynosi 560,2 ha.
- Złoże surowców ilastych dla przemysłu cementowego „Cieszanów" występujące na terenie Gminy Cieszanów. Jest to złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo. Powierzchnia obszaru wynosi 14,85 ha.
- Złoże surowców ilastych „Żuków-Doliny" dla przemysłu cementowego występujące na terenie Gminy Cieszanów. Jest to złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie. Powierzchnia obszaru wynosi 55,94 ha.
- Złoże piasków i żwirów „Ruda Różaniecka" o powierzcni 1,67 ha wystepujące na terenie Gminy Narol. Jest to złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo.
- Złoże wapieni i margli przemysłu wapienniczego „Płazów I" o powierzcni 9,58 ha występujące na terenie Gminy Narol. Jest to złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo.
- Złoże wapieni i margli przemysłu cementowego „Płazów " o powierzchni 211 ha występujące na terenie Gminy Narol. Jest to złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo.
- Złoże siarki rodzimej występujące w północno-wschodniej części Gminy Lubaczów, z czynną Kopalnią Siarki „Basznia II" w Baszni Dolnej (złoże zagospodarowane). Powierzchnia obszaru wynosi 39,57 ha.
- Złoże iłów nadających się do produkcji ceramiki budowlanej w rejonie Baszni Górnej, tworzące Obszar Górniczy Iłów „Smolinka – 1". Ruda darniowa w rejonie miejscowości Ruda Szczutkowska i Ruda k. Baszni Dolnej (obecnie nieeksploatowana).
- Złoże kamieni drogowych i budowlanych „Brusno-Węgierka" w Gminie Horyniec-Zdrój o powierzchni 1,5 ha (obecnie złoże jest zagospodarowane i posiada ważność koncesji do końca 2022 roku).
- Wody lecznicze „Horyniec" w miejscowości Horyniec-Zdrój. Obecnie istnieją dwa ujęcia: Róża III z 1971 r. oraz Róża IV z 1984 r., o głębokości odpowiednio 29 i 30 m, którymi ujęto wody typu HCO3-Ca-Na,S o mineralizacji 0,6–0,8 g/dm^3 . Zawartość siarkowodoru w tych ujęciach waha się w granicach 10–120 mg/dm^3. Poziom wodonośny, w którym występują siarczkowe wody lecznicze jest zbudowany z mioceńskich wapieni litotamniowych zawierających wkładki osiarkowanych gipsów

[21] *Państwowy Instytut geologiczny, Państwowy Instytut badawczy*, pgi.gov.pl

i margli oraz piaskowców i piasków baranowskich, przeławiconych utworami ilasto-łupkowymi, przykrytych serią iłów krakowieckich. Zasoby dla obydwu ujęć położonych na obszarze górniczym „Horyniec" wynoszą łącznie 12,0 m^3/h. Wody są wykorzystywane do celów leczniczych przez Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Polski opracowaną przez Jerzego Kondrackiego, Partnerstwo Roztocze położone jest w[22]:

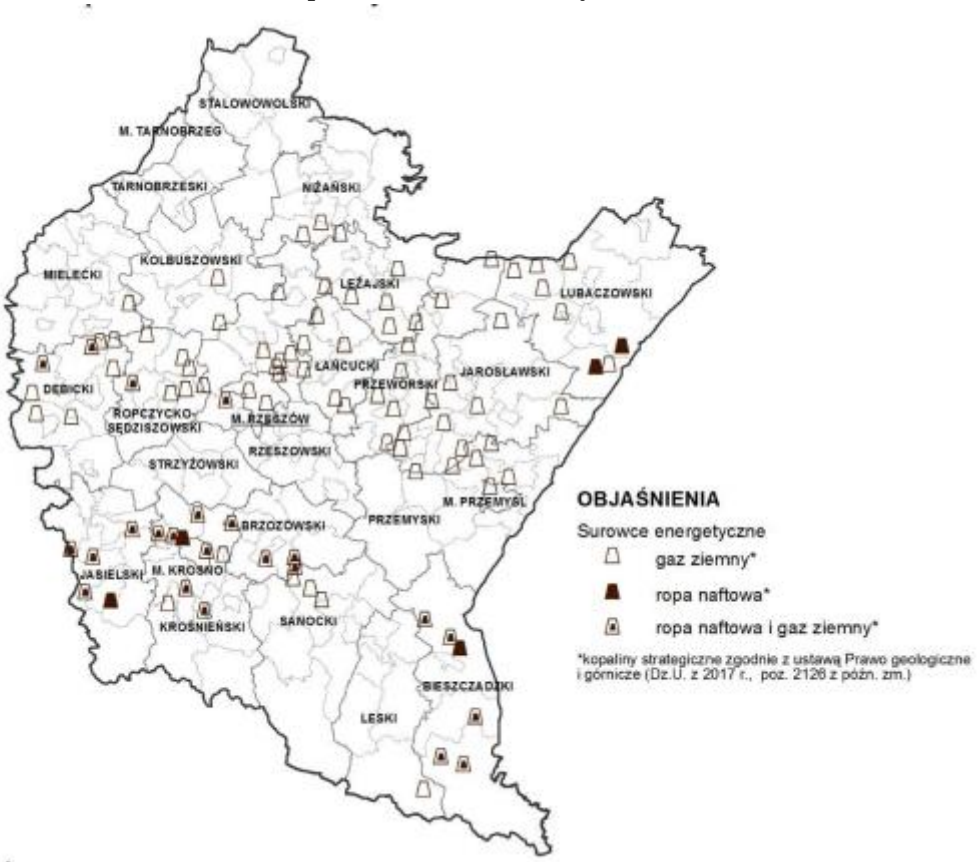
- Megaregionach – Pozaalpejska Europa Środkowa oraz Karpaty, Podkarpacie i Nizina Panońska;
- Prowincjach – Wyżyny Polskie oraz Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym;
- Podprowincjach – Wyżyna Lubelsko-Lwowska oraz Podkarpacie Północne;
- Makroregionach – Roztocze i Kotlina Sandomierska;
- Mezoregionach – Roztocze Wschodnie, Roztocze Środkowe oraz Płaskowyż Tarnogrodzki.

Roztocze jest zróżnicowane pod względem rzeźby i budowy geologicznej, natomiast rzeźba terenu Płaskowyżu Tarnogrodzkiego jest głównie monotonna, jednak urozmaicona pofałdowanymi wysoczyznami. Roztocze zbudowane jest z margli, opok i wapieni, na których zalegają piaski, piaskowce wapniste i wapienie. Roztocze Środkowe zbudowane jest głównie z piaskowców mioceńskich i wapieni litotamniowych, Roztocze Wschodnie z utworów trzeciorzędowych, a Płaskowyż Tarnogrodzki z iłów mioceńskich, na których zalegają gliny i piaski czwartorzędowe przykryte lessem.

Na mapie 6 zaprezentowano zasoby złóż strategicznych oraz ważnych w kontekście zabezpieczenia regionalnych potrzeb surowcowych wyznaczone w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030*, natomiast na mapie 7 przedstawiono budowę geologiczną Partnerstwa Roztocze. Na mapie 8 zaprezentowano uwarunkowania Partnerstwa Roztocze – w tym: sieć osadniczą, sieć komunikacyjną, pokrycie terenu, sieć wodną, a także wybrane elementy dziedzictwa kulturowego i historycznego. Natomiast na mapie 9 uwarunkowania demograficzne i wybrane usługi społeczne znajdujące się w Partnerstwie Roztocze.

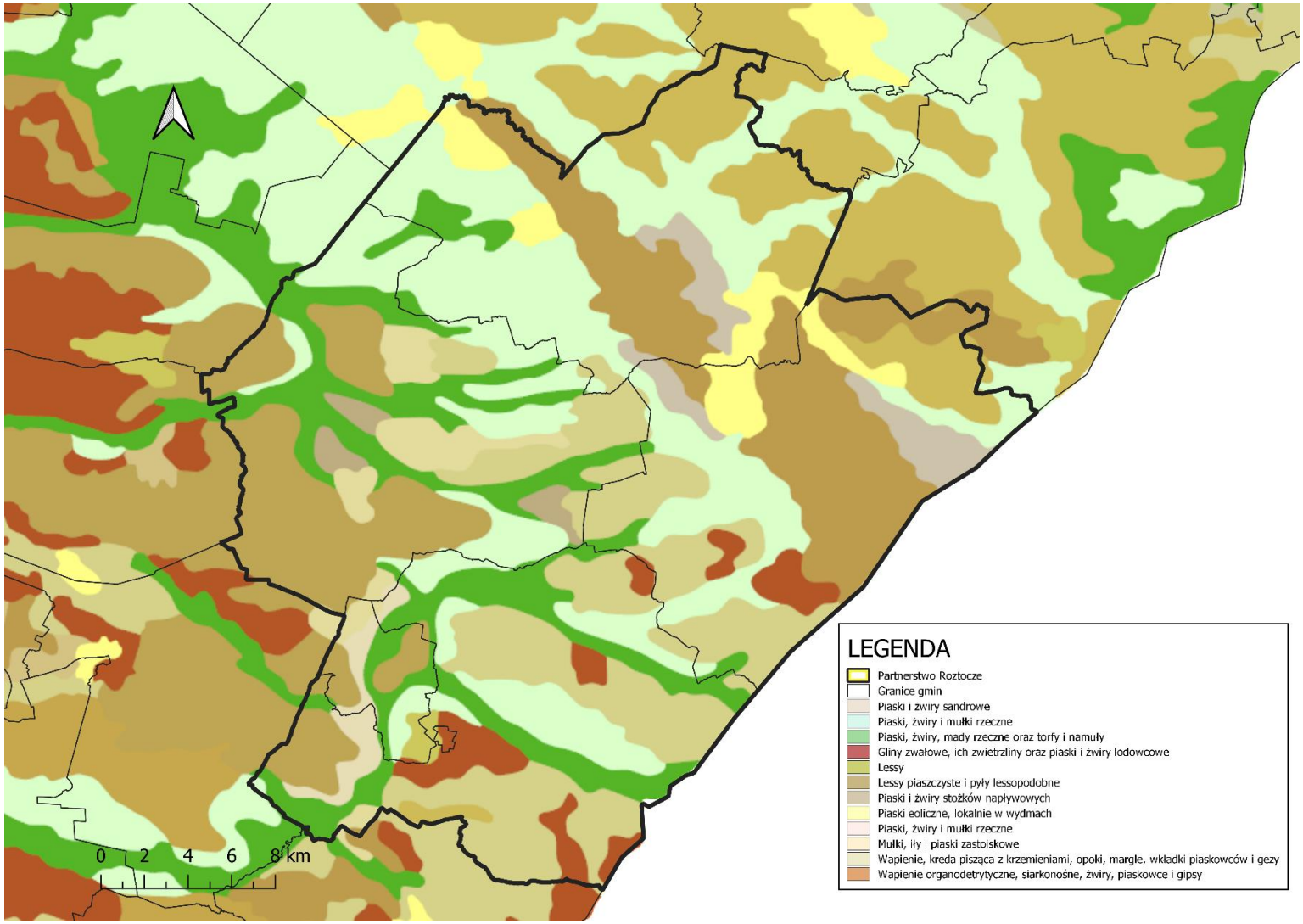
[22] KondrackiJ., *Geografia regionalna Polski*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1998.

Mapa 6 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: zasoby złóż kopalin strategicznych oraz ważnych w kontekście zabezpieczenia regionalnych potrzeb surowcowych – złoża surowców energetycznych przewidziane do ochrony

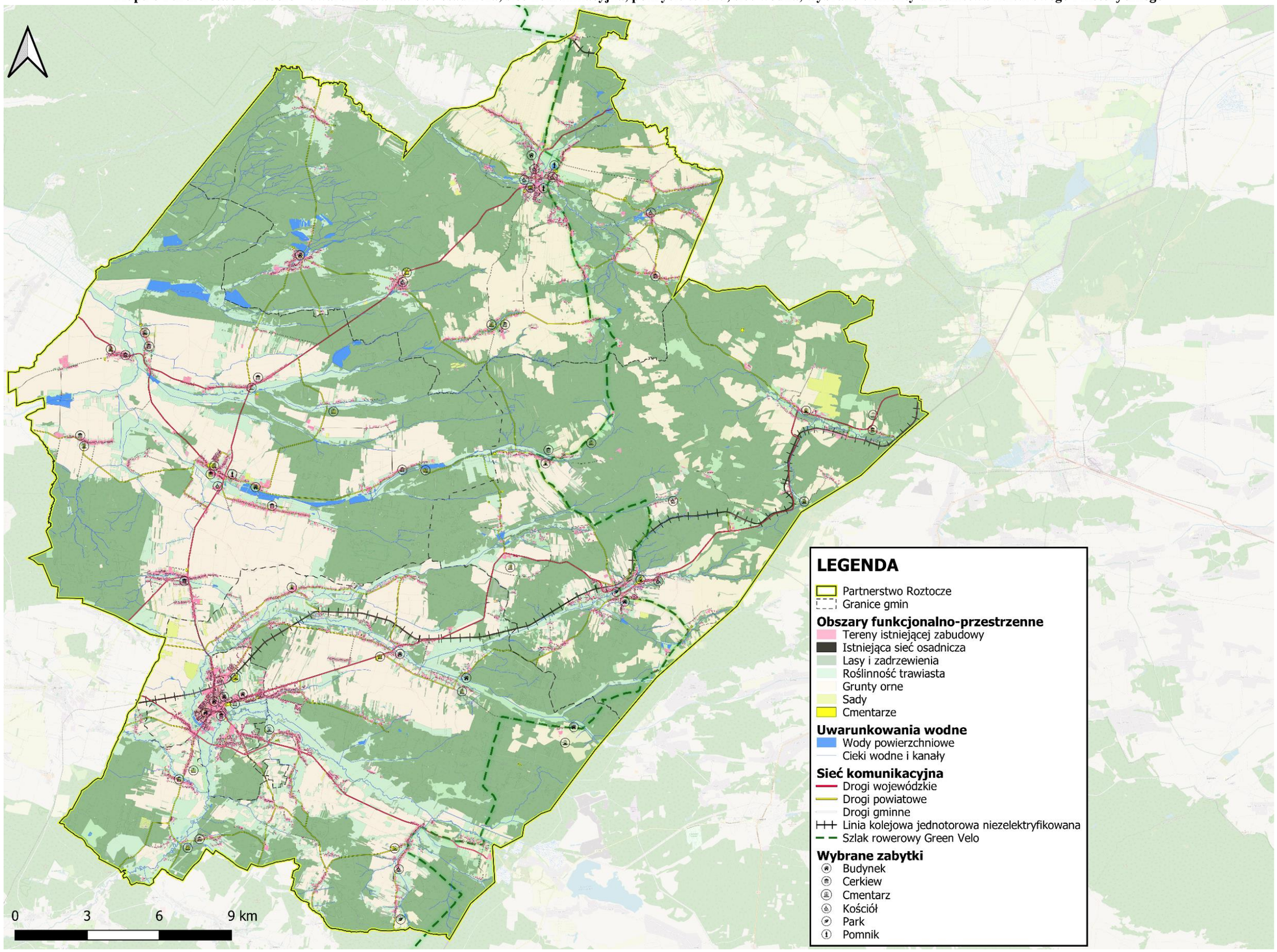
Źródło: Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. str. 87

Mapa 7 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania, budowa geologiczna

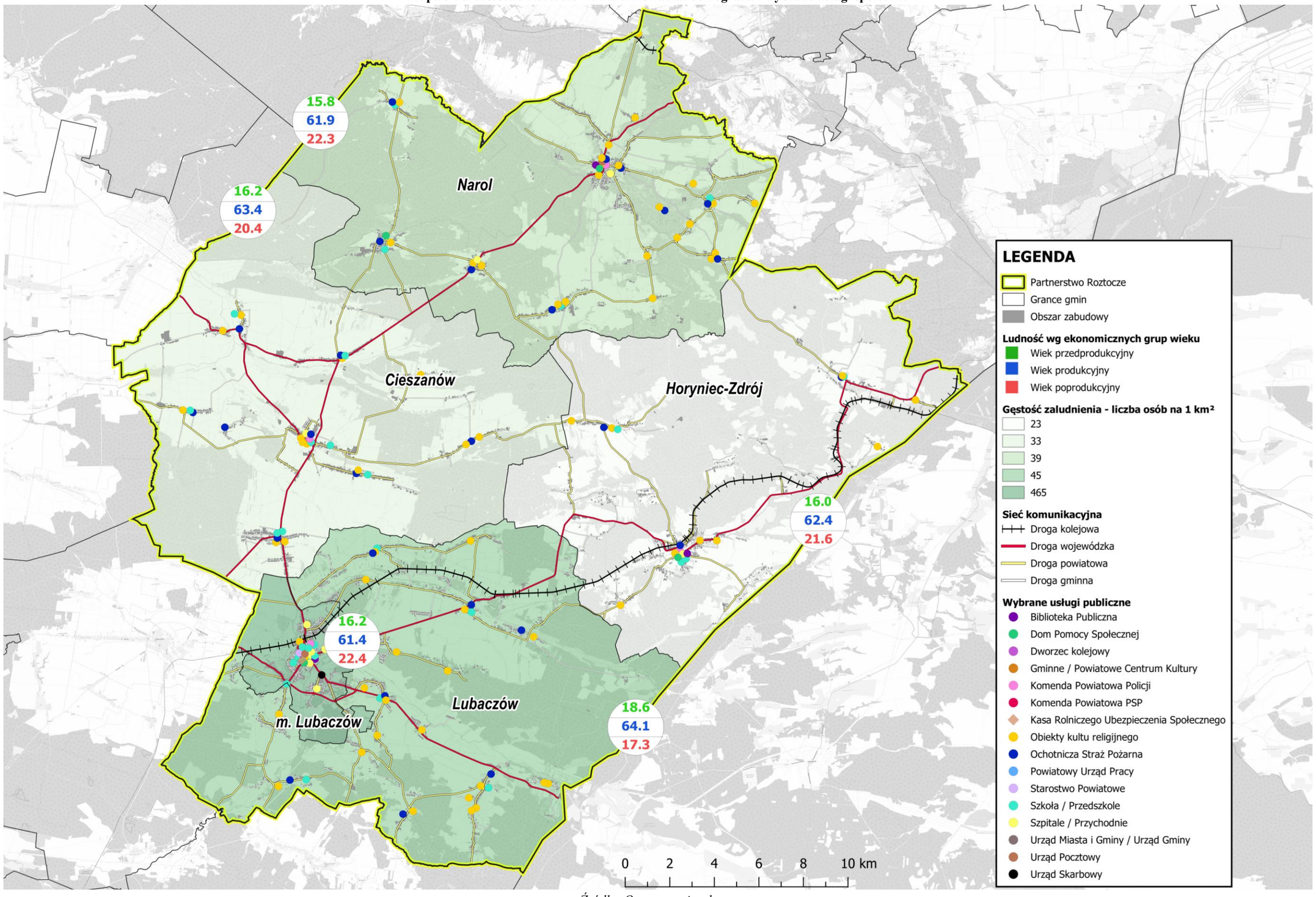
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego

Mapa 8 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: sieć osadnicza, sieć komunikacyjna, pokrycie terenu, sieć wodna, wybrane elementy dziedzictwa kulturowego i historycznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ogólnodostępnych danych i portalów mapowych, geoportal.gov.pl/dane/baza-danych-obiektow-topograficznych-bdot

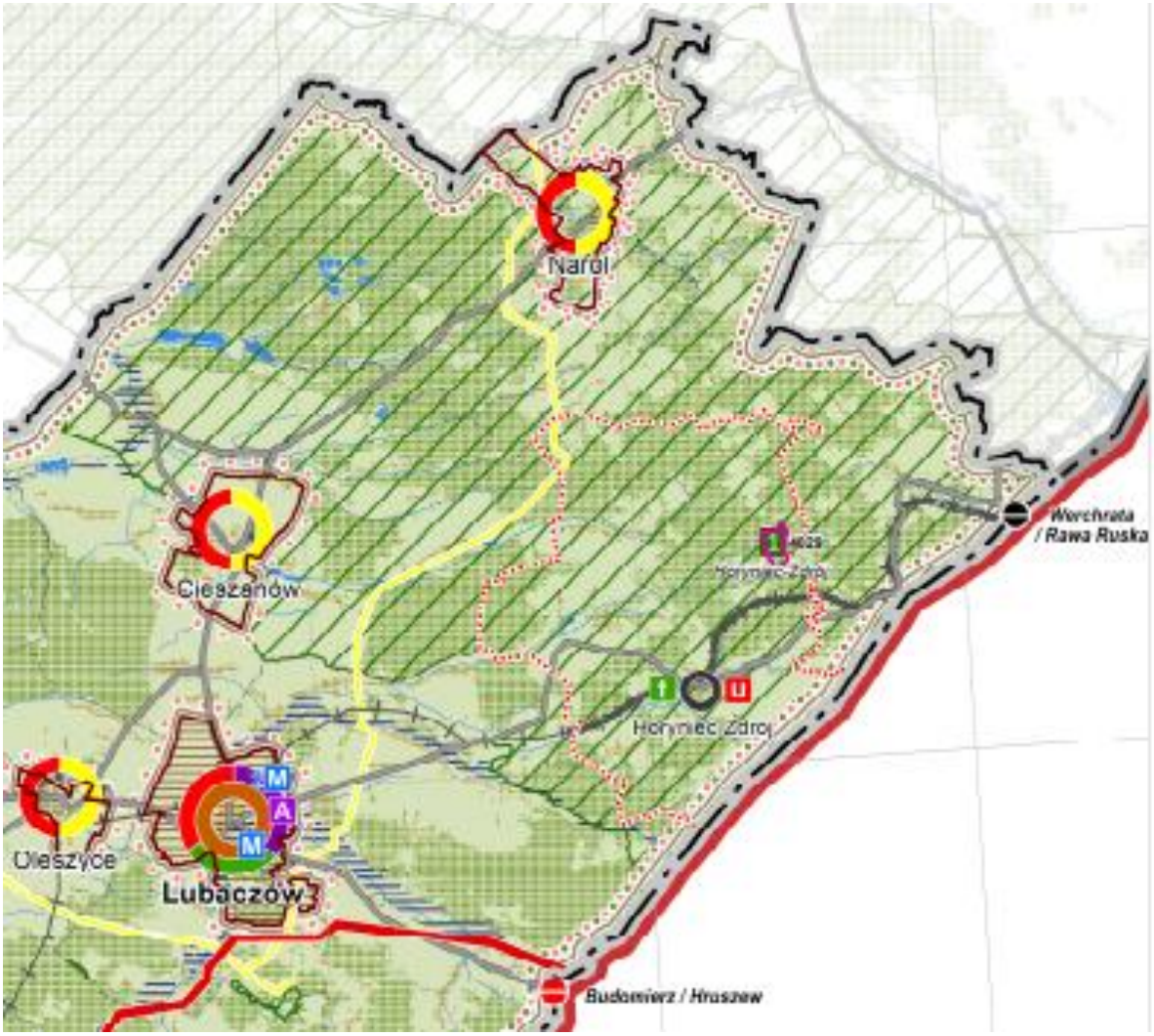
Mapa 9 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: demografia i wybrane usługi społeczne

Źródło: Opracowanie własne

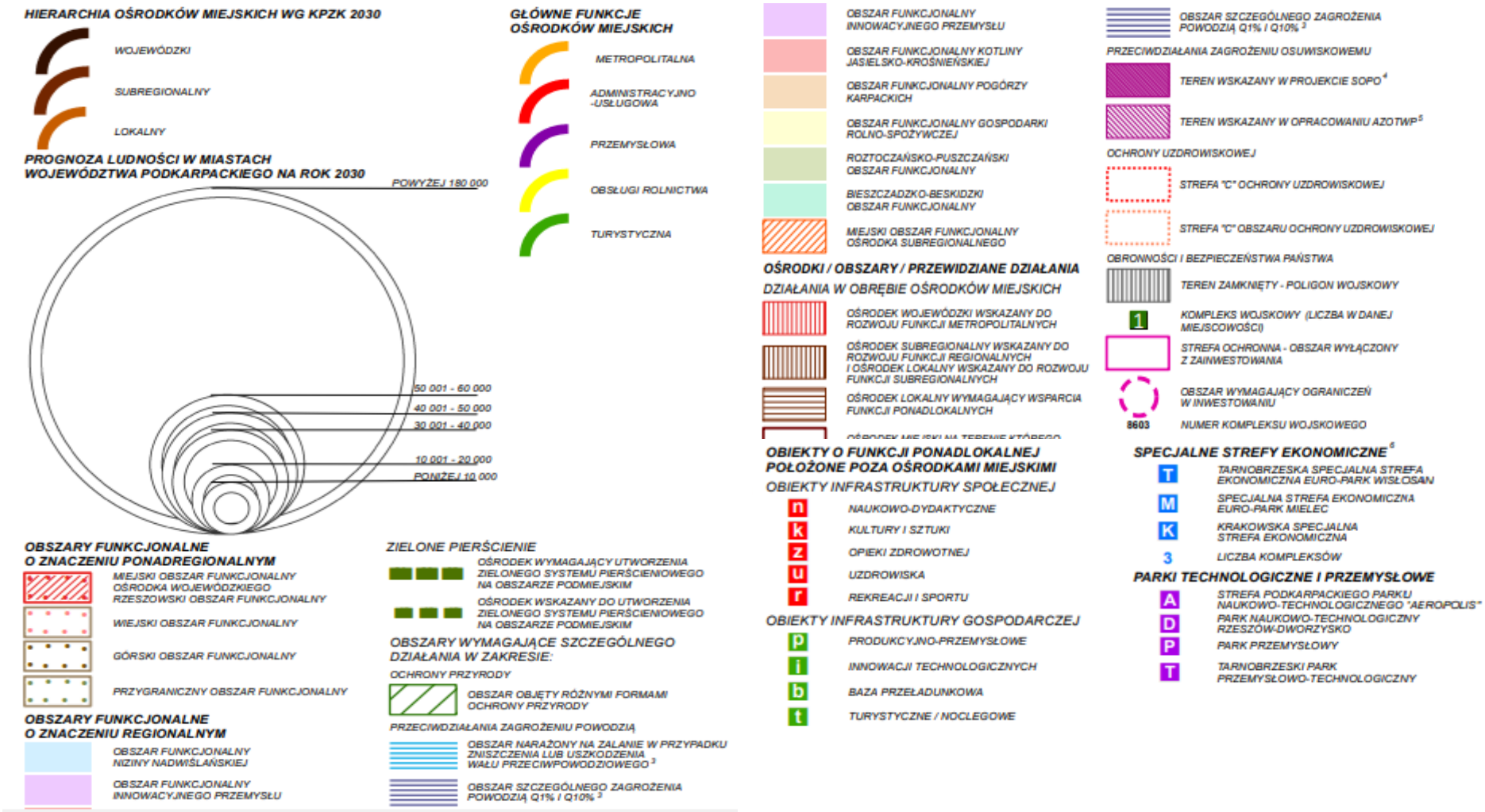
Na mapach 10 i 11 przestawiono fragmenty map *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* – struktura funkcjonalno-przestrzenna oraz komunikacja i infrastruktura techniczna, natomiast na mapie 12 przestawiono model struktury przestrzenno-funkcjonalnej Partnerstwa Roztocze – jest wynikiem wszelkiego rodzaju uwarunkowań oraz nakreśla pożądane kierunki zmian w gospodarowaniu obszaru, prowadzące do osiągnięcia zamierzonych w Strategii celów.

Mapa 10 Fragment mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* – struktura funkcjonalno-przestrzenna

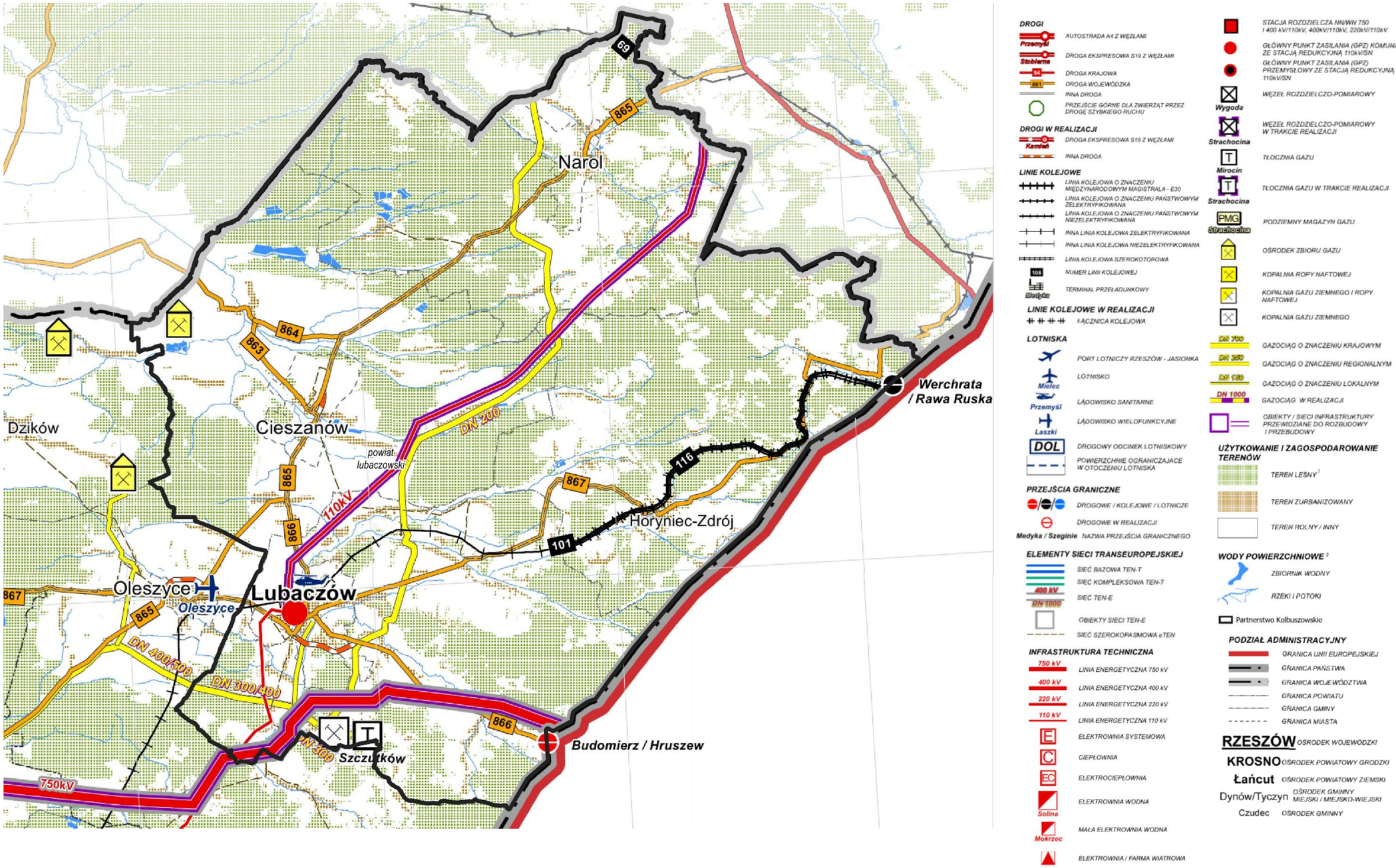

Źródło: Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.

Rysunek 1 Legenda do treści mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* – struktura funkcjonalno-przestrzenna

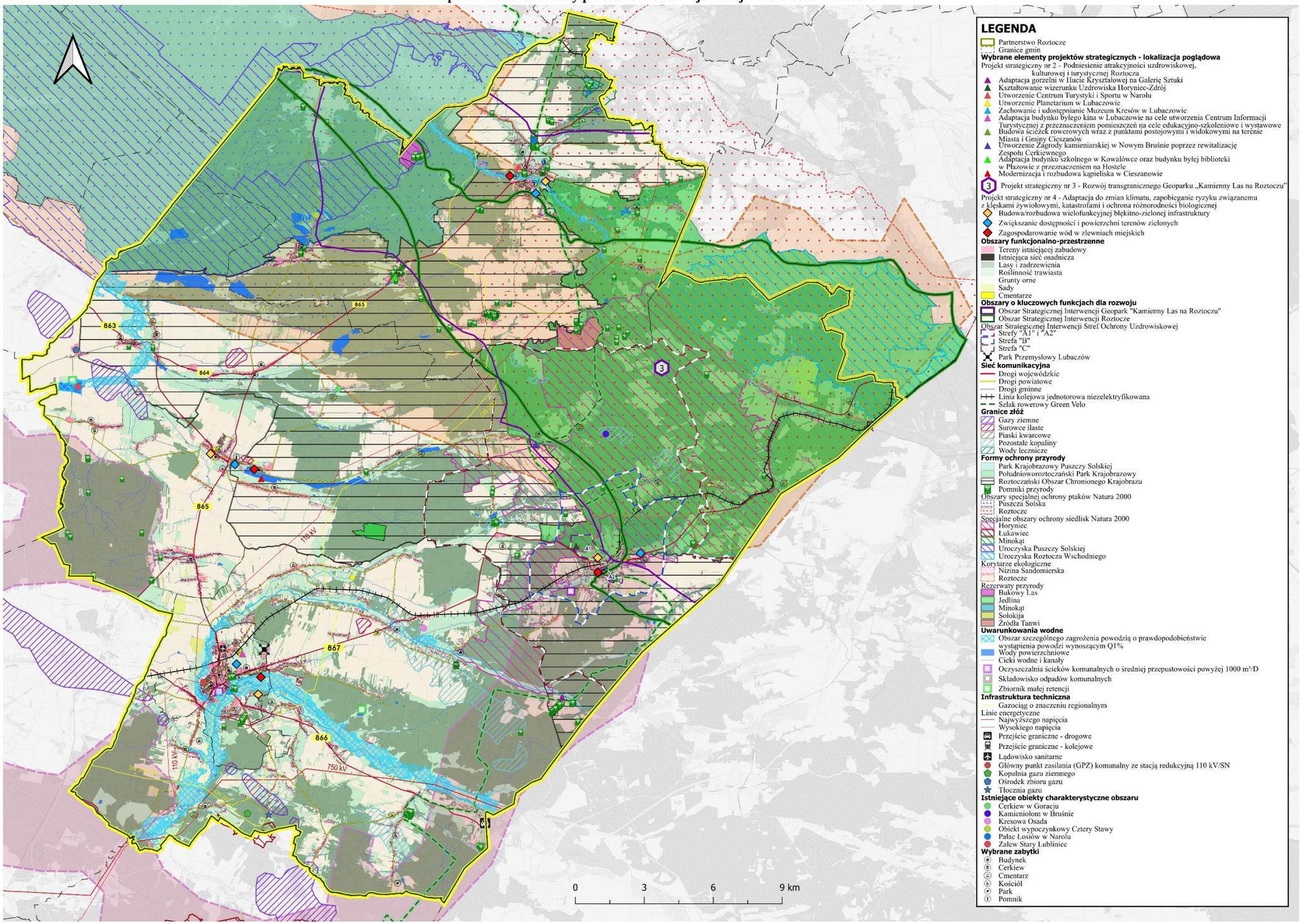

Mapa 11 Fragment mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* – komunikacja i infrastruktura techniczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznika graficznego do Uchwały Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.

Mapa 12 Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej Partnerstwa Roztocze

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań

4.2.1. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa i inne ponadlokalne

Obszary Strategicznej Interwencji zostały wyróżnione poprzez integrację dwóch podejść: krajowego i regionalnego, spójnych z *Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* oraz *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030.*

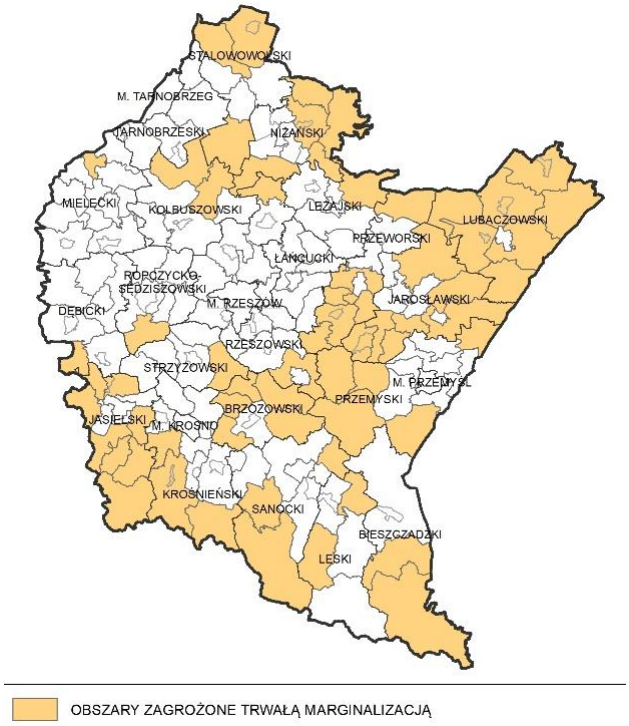
Wśród Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych na poziomie krajowym, znalazły się:

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze;
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją;
- Wschodnia Polska.

Gminy Partnerstwa Roztocze zostały zakwalifikowane do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją oraz do Wschodniej Polski.

Obszarami największej koncentracji problemów rozwojowych i w największym stopniu zagrożonymi trwałą marginalizacją są skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast. Obszary te cechują się peryferyjnym położeniem poza obszarami największych aglomeracji i słabą dostępnością transportową. Na rysunku 2 przedstawiono obszary zagrożone trwałą marginalizacją, do których zostały zaliczone gminy Partnerstwa Roztocze.

Rysunek 2 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie

konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajdują się gminy wchodzące w skład Partnerstwa Roztocze.

Interwencje realizowane w ramach programu powinny być w szczególności skoncentrowane na poprawie warunków rozwoju przedsiębiorczości i tworzeniu trwałych i dobrych jakościowo miejsc pracy oraz poprawie atrakcyjności inwestycyjnej województw wschodniej Polski. Wpłynie to w efekcie na podniesienie konkurencyjności regionalnych gospodarek oraz długofalowe pobudzenie aktywności gospodarczej[23].

Rysunek 3 Terytorialny zasięg OSI Wschodnia Polska

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030 wyznacza następujące obszary strategicznej interwencji w województwie:

- subregionalne bieguny wzrostu i miejskie obszary funkcjonalne;
- miasta powiatowe i małe;
- Rzeszów i Rzeszowski Obszar Funkcjonalny;
- obszary wiejskie;
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją w województwie;
- obszar Bieszczad;
- obszar gmin „Błękitnego Sanu".

Gminy Partnerstwa Roztocze wpisują się w następujące priorytety regionalnych OSI:

- *7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego;*
- *7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju;*
- *7.4. Obszary wiejskie.*

[23] *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.*

***Priorytet 7.1. Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego*, przewidziano cztery kierunki działań, w które wpisują się gminy Partnerstwa Roztocze:**

7.1.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej

Zakładane działania:

- umocnienie pozycji biegunów wzrostu w oparciu o ich potencjał w celu podniesienia ich pozycji w hierarchii ośrodków rozwoju na poziomie regionu i kraju;
- podejmowanie działań przeciwdziałających pogarszaniu się sytuacji społeczno-ekonomicznej w sytuacji ewentualnego zastoju gospodarczego wynikającego z uwarunkowań kryzysowych, w tym epidemii COVID-19 w 2020 r.;
- wzmocnienie rdzeni biegunów wzrostu w zakresie realizowanych funkcji miastotwórczych;
- zachowanie policentrycznej struktury osadniczej umożliwiającej rozpowszechnianie efektów działań rozwojowych na obszar całego województwa;
- wsparcie biegunów wzrostu w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych;
- kreowanie nowych regionalnych biegunów wzrostu;
- tworzenie układów multipolarnych uwzględniających rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych ponad granicami administracyjnymi;
- rozwój kapitału ludzkiego poprzez poprawę jakości edukacji oraz zróżnicowanie oferty edukacyjnej i popularyzującej naukę z wykorzystaniem innowacji;
- rozwój usług publicznych i podniesienie ich jakości, m.in. w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego;
- poprawa ładu przestrzennego obszaru poprzez integrację planowania przestrzennego;
- poszerzenie oferty kulturalnej i zwiększenie udziału mieszkańców w życiu kulturalnym regionu;
- wykorzystanie potencjału turystycznego ośrodków poprzez kreowanie różnorodnych produktów turystycznych;
- wsparcie uczelni oraz szkół poprzez włączanie ich w lokalne i regionalne programy promocji, a także uwzględnienie ich funkcjonowania w ofertach inwestycyjnych.

7.1.2. Rozwój potencjału gospodarczego miast, ze szczególnym uwzględnieniem biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne oraz wiejskie

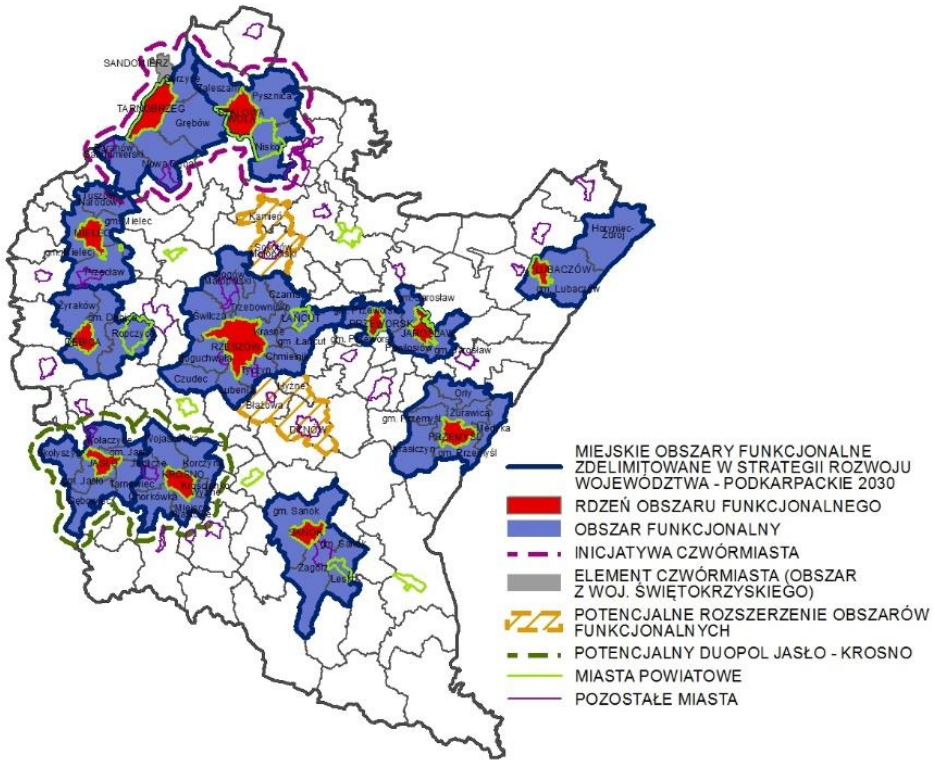
Potencjał gospodarczy ośrodków miejskich (rysunek 4) jako biegunów wzrostu uzależniony jest m.in.: od zakresu realizowanych usług publicznych, jakości systemu nauki i oświaty, poziomu rozwoju gospodarczego w tym rynku pracy, dostępności komunikacyjnej oraz atrakcyjności oferty inwestycyjnej, oddziaływania rdzenia na obszary funkcjonalne i wiejskie. Potencjał gospodarczy biegunów wzrostu uzależniony jest również od ich zasobów endogenicznych. W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* wskazano gminy Lubaczów i Horyniec-Zdrój oraz Miasto Lubaczów jako MOF Lubaczów. Jednostki te będą współdziałać celem realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lubaczów. Miasto Lubaczów jako ośrodek ponadlokalnych funkcji gospodarczych posiada potencjał do obsługi potrzeb północno-wschodniej części

województwa oraz potencjał w zakresie obsługi ruchu turystycznego Roztocza. Wspierać należy sektor małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych. Miasto Lubaczów posiada potencjał do generowania powiązań gospodarczych z Ukrainą, warunki do rozwoju turystyki uzdrowiskowej, kulturowej oraz tranzytowej, a także dla utworzenia lotniska umożliwiającego rozwój modelarstwa lotniczego w województwie. Dla obszaru Roztocza przewiduje się opracowanie i wdrożenie programu rozwoju wspólnie z Województwem Lubelskim.

Do głównych zadań miejskich obszarów funkcjonalnych będzie należeć między innymi:

- wzmacnianie sieci ciążeń grawitacyjnych miast regionu stanowiących szansę do stworzenia sieci stymulowania przepływu procesów rozwojowych;
- rozwój obszarów dla potencjalnych inwestorów pod kątem możliwości rozwoju stref działalności gospodarczej;
- wspieranie rozwoju strefy działalności gospodarczej w kierunku powstawania i efektywnego funkcjonowania przedsiębiorstw wraz z oddziaływaniem na obszary wiejskie;
- kreowanie nowych miejsc pracy oraz zwiększenie wartości PKB poprzez rozwój sektora usług i przedsiębiorstw;
- dywersyfikacja gospodarki biegunów wzrostu i ich obszarów funkcjonalnych celem wzmocnienia funkcji gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem możliwego okresu regresu gospodarczego w wymiarze ponadregionalnym;
- zniwelowanie istniejących barier transgranicznych i zacieśnienie współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Ukrainy i Słowacji;
- wprowadzenie w ośrodkach miejskich rozwiązań wpisujących się w ideę *smart city*;
- kształtowanie miejskich terenów zieleni w nawiązaniu do idei: „zielone miasta”;
- wsparcie rozwoju biegunów wzrostu z wykorzystaniem ich potencjału turystycznego i rekreacyjnego.

Rysunek 4 Miejskie obszary funkcjonalne

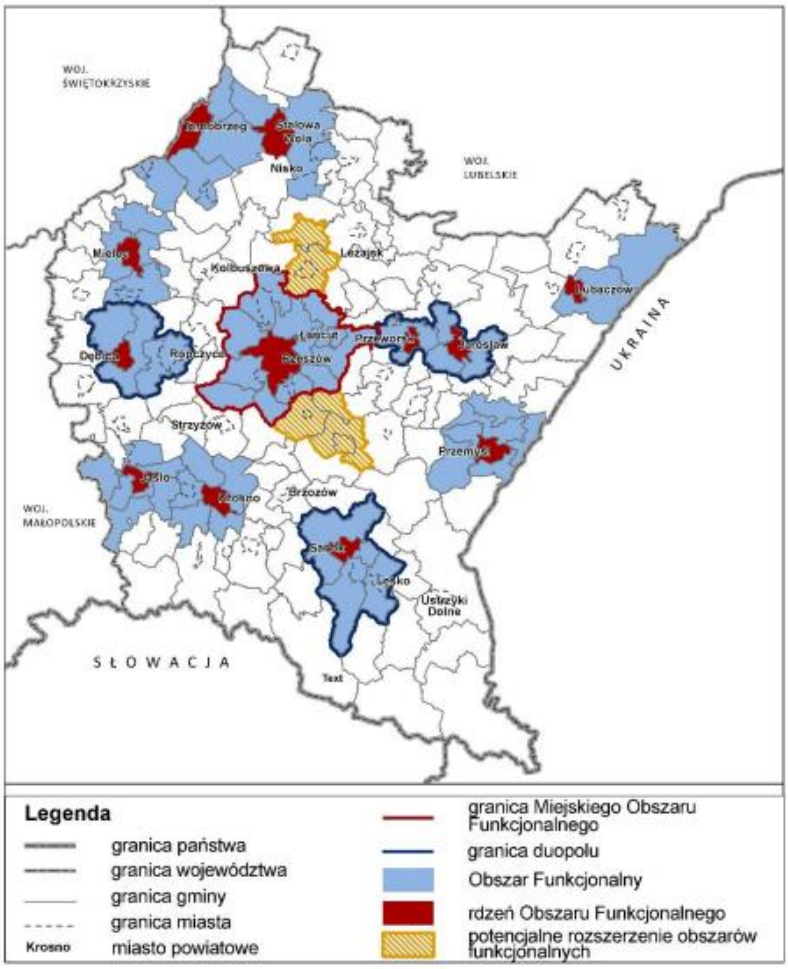
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

7.1.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu

Inwestycje infrastrukturalne należy ukierunkować na zapewnienie efektywnego i bezpiecznego procesu przemieszczania się z uwzględnieniem zachowania ładu przestrzennego. Do zakładanych działań na tym obszarze należy także między innymi:

- zwiększenie spójności terytorialnej obszarów funkcjonalnych poprzez budowę, rozbudowę oraz modernizację infrastruktury kolejowej;
- podniesienie bezpieczeństwa komunikacyjnego poprzez budowę obwodnic i odciążenie centrów miast od przeciążeń wynikających z transportu indywidualnego i komunikacji publicznej;
- modernizacja i rozwój infrastruktury dróg lokalnych w celu zwiększenia spójności obszarów funkcjonalnych miast;
- rozwój transportu publicznego, w tym poprzez modernizację i rozwój infrastruktury w celu efektywniejszego przemieszczania się wewnątrz obszarów funkcjonalnych oraz między nimi;
- wspieranie systemu zrównoważonego transportu wraz z węzłami intermodalnymi typu P&R, B&R;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych jako alternatywy dla przemieszczania się na krótkich odcinkach oraz służących rekreacji.

Rysunek 5 Regionalne bieguny wzrostu

Źródło: Załącznik nr 1 do Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 Obszary Strategicznej Interwencji

7.1.4. Rozwój miast powiatowych i mniejszych

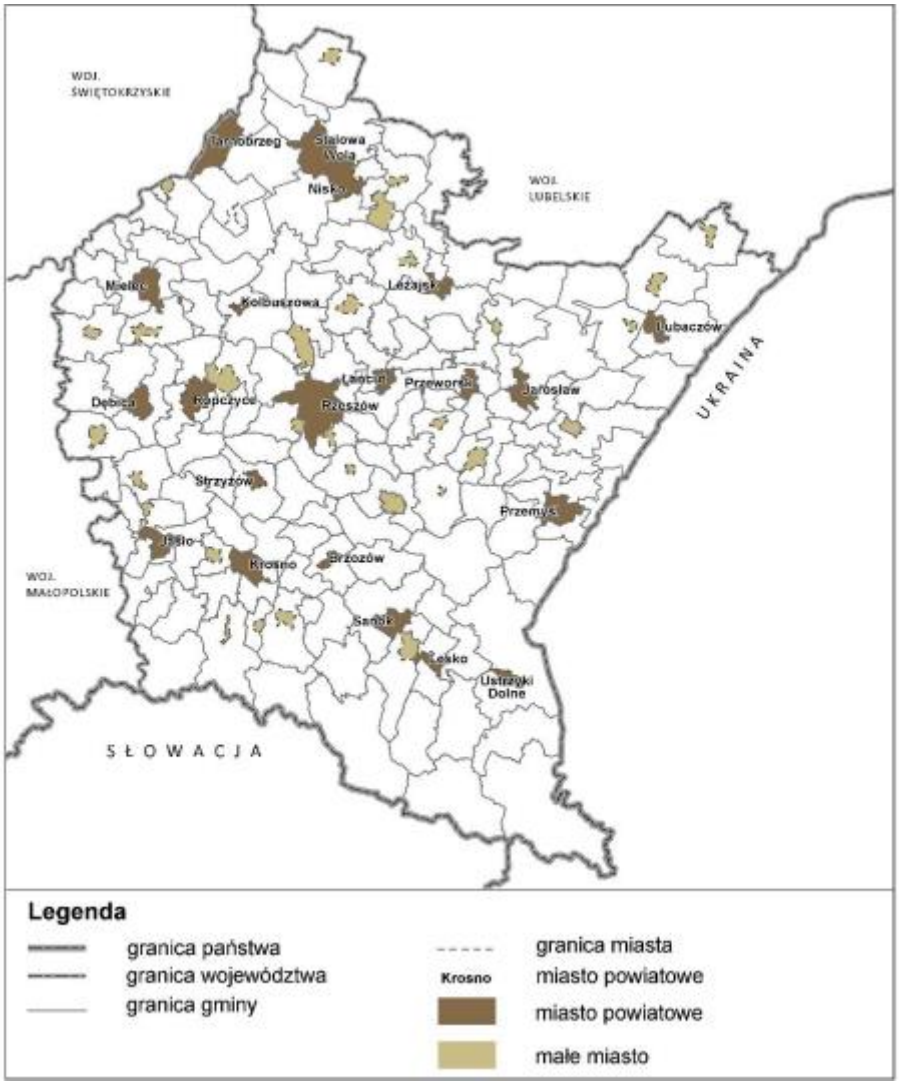
Działania w tym obszarze zostaną nakierowane na wzmacnianie potencjału tych miast i ich roli w strukturze osadniczej m.in.: poprzez wsparcie w tworzeniu stabilnych podstaw rozwoju, wzrost aktywności gospodarczej i przedsiębiorczej, przemodelowanie rynku pracy (wzrost zatrudnienia), stymulowanie aktywności i zdobywania kompetencji przez społeczność lokalną oraz skuteczne budowanie partnerstw.

Zakładane działania:

- poprawa i rozwój warunków prowadzących do dynamizacji przedsiębiorczości w oparciu o potencjalne specjalizacje gospodarcze ośrodka miejskiego;
- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w celu przywrócenia roli ośrodka w układzie osadniczym;
- zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców poprzez rozwój kompetencji zawodowych;
- modernizacja przestrzeni miejskiej umożliwiającej wykorzystanie potencjałów i zasobów miast, w tym turystycznych i wypoczynkowo-rekreacyjnych;
- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost dostępu do usług publicznych;

- rozwój kapitału społecznego i wzmocnienie tożsamości regionalnej poprzez zaangażowanie mieszkańców w procesy rozwojowe;
- poprawa jakości zarządzania poprzez współpracę z innymi samorządami terytorialnymi;
- podejmowanie działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu środowiska;
- poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz związanego z nim zjawiska smogu;
- kreowanie instrumentów przyciągających do osiedlania się w miastach, w szczególności osób młodych i wykształconych;
- wykorzystanie możliwości programowych i finansowych UE w obszarze polityki miejskiej;
- dostosowanie sieci usług i zagospodarowania przestrzennego do zmian demograficznych;
- niwelowanie barier transportowych poprzez rozwój systemów transportu zbiorowego pomiędzy ośrodkami miejskimi a sąsiednimi obszarami wiejskimi oraz innymi ważnymi ośrodkami miejskimi;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych jako alternatywy dla przemieszczania się.

Rysunek 6 Miasta powiatowe i miasta małe

Źródło: Załącznik nr 1 do Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 Obszary Strategicznej Interwencji

***Priorytet 7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju,* przewidziano trzy kierunki działań, w jeden z nich wpisują się gminy Partnerstwa Roztocze:**

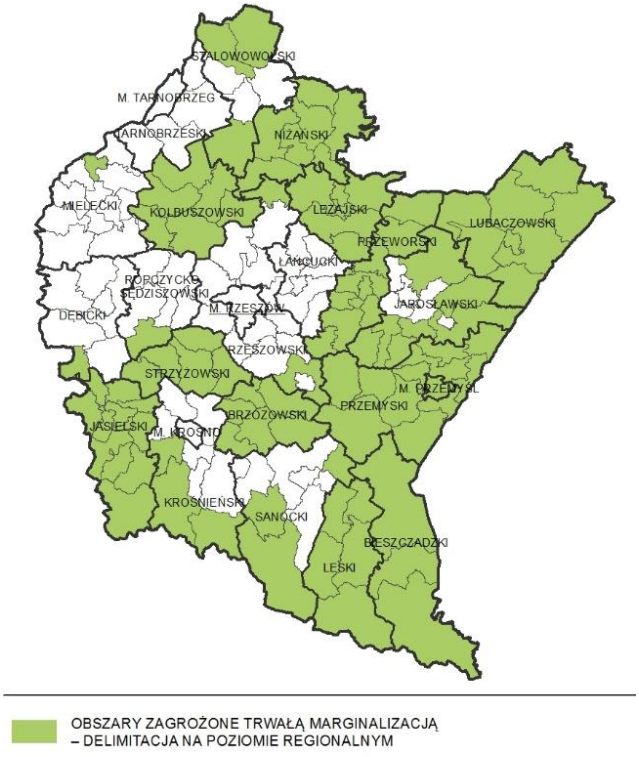
7.3.1. Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie

Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju to obszary wiejskie oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Są one wewnętrznie bardzo zróżnicowane pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej i dotykających ich problemów. Główne bariery i problemy tych obszarów są jednak najczęściej związane z nieefektywną gospodarką i słabo funkcjonującym rynkiem pracy oraz problemami demograficznymi. Na tych obszarach identyfikuje się relatywnie niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców, niską mobilność zawodową, a tym samym niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej. Obszary te borykają się z niekorzystną sytuacją demograficzną (starzenie się społeczeństwa, odpływ młodych i lepiej wykształconych osób, wyludnienie).

Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie będzie możliwe poprzez następujące działania:

- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych;
- pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;
- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;
- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodno-kanalizacyjnej) i społecznej, warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;
- ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Rysunek 7 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny

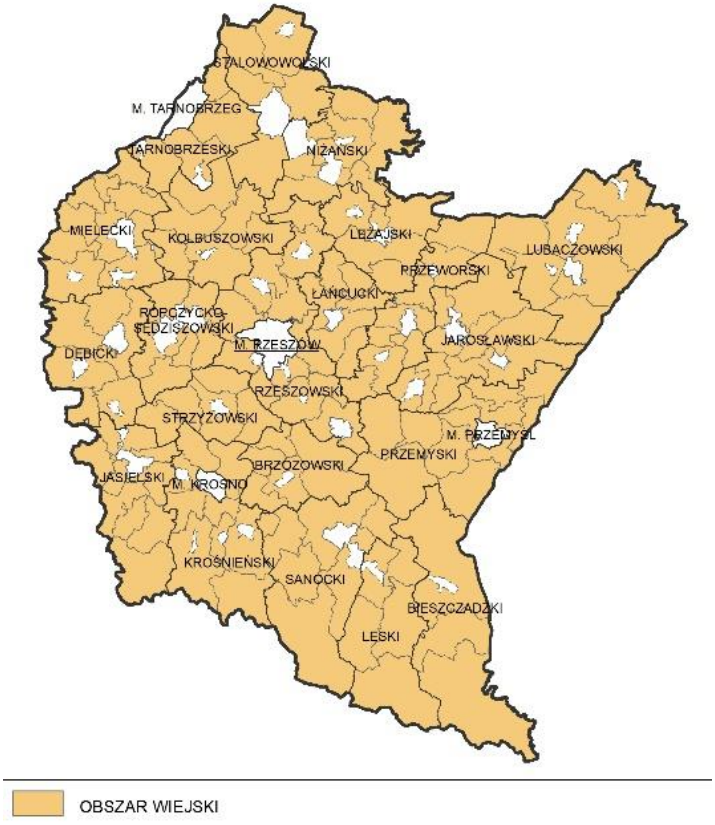
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

***Priorytet 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku,* przewidziano cztery kierunki działań, w które wpisują się gminy Partnerstwa Roztocze (z wyłączeniem miasta):**

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich będzie prowadzony poprzez rozwój infrastruktury technicznej. Obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia, dlatego też ważną kwestią przeciwdziałającą tym trendom jest rozwój infrastruktury, w szczególności: wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Działania należy tak kierować, aby dawały możliwość rozwoju gospodarki i przedsiębiorczości, w tym powstawania miejsc pracy w sektorach pozarolniczych, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie zawodowe oraz mobilność przestrzenną, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. Realizacja wyzwań regionalnych pozwoli na wielokierunkowy i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Ważną kwestią na tych obszarach jest także rozwój przedsiębiorczości. Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności. W *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030* wzięto pod uwagę w kwestii obszarów wiejskich także integrację i aktywizację społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym oraz racjonalizację przestrzeni wiejskiej.

Rysunek 8 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności.

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych;
- ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości gospodarstw rolniczych;
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Rozwój obszarów wiejskich powinien opierać się na wielokierunkowej aktywizacji społeczności lokalnej. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Istotne jest również oddolne zaangażowanie się społeczności w partnerstwa regionalne i ponadregionalne, a nawet międzynarodowe.

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Gospodarka przestrzenna obszarów wiejskich powinna być określona w opracowaniach urbanistycznych, aby zapewnić racjonalne wykorzystanie przestrzeni i zasobów endogenicznych, przy zachowaniu walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Należy również dążyć do zachowania zgodności z dokumentami planistycznymi sporządzanymi dla obszarów sąsiednich.

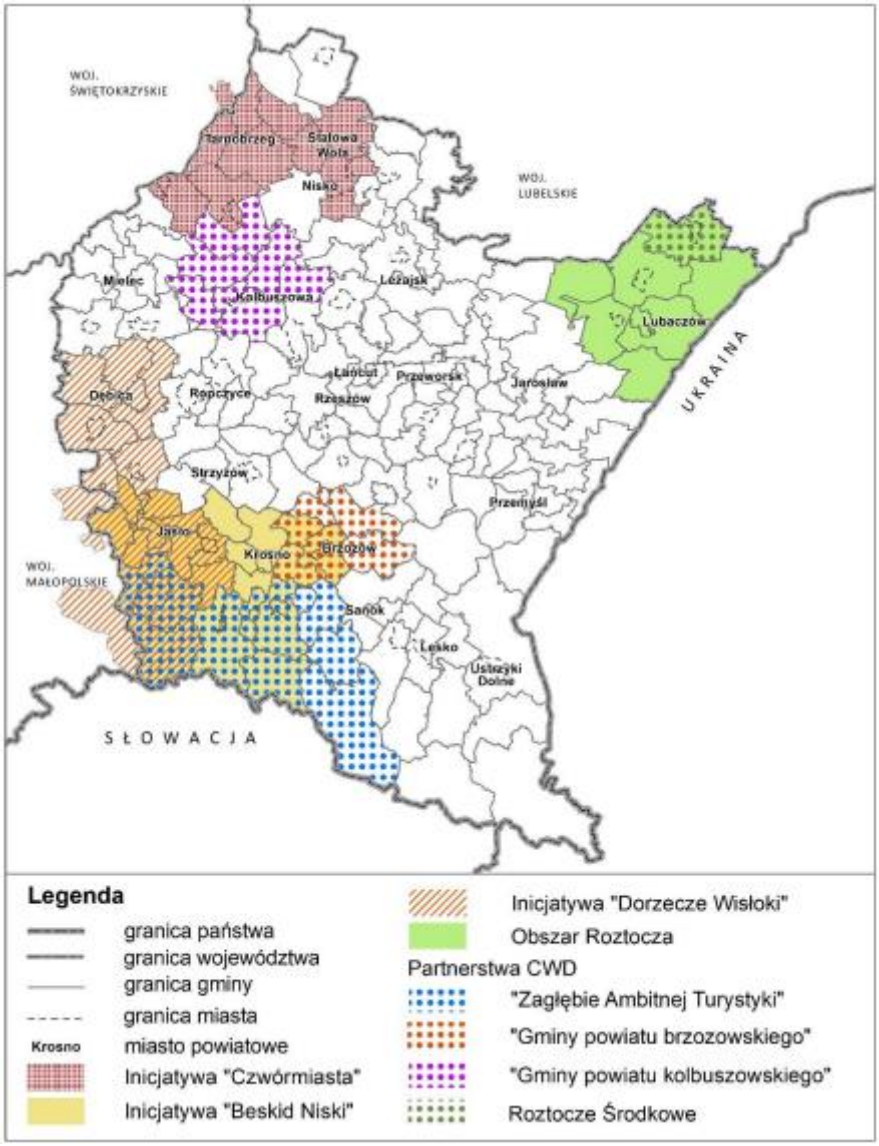
Zakładane działania:

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzanie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich;
- racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

Ponadto *Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030* zakłada realizację zintegrowanych programów strategicznych – jako programów rozwoju, ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy, określonego terytorium posiadającego szczególne uwarunkowania. Dla pozostałych obszarów i inicjatyw samorządowych z poziomu lokalnego, w tym partnerstw CWD (Projekt Centrum Wsparcia Doradczego) przewiduje się formułę porozumień terytorialnych oraz kontraktu sektorowego i kontraktu programowego – w zależności od dojrzałości inicjatywy.

Obszar Roztocza (rysunek 9), gdzie realizowany będzie Program dla Rozwoju Roztocza – wspólna inicjatywa samorządu regionalnego oraz Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska". Program ma przyczyniać się przede wszystkim do podniesienia poziomu życia mieszkańców Roztocza w części województwa podkarpackiego poprzez rozwój turystyki, kultury, edukacji na obszarze działania Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska".

Rysunek 9 Porozumienie terytorialne / kontrakt sektorowy / kontrakt programowy

Źródło: Załącznik nr 1 do Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 Obszary Strategicznej Interwencji

Zgodnie z zapisami *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* obszarami funkcjonalnymi o znaczeniu ponadregionalnym są:

- miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny;
- Wiejski Obszar Funkcjonalny;
- obszar funkcjonalny szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej tj. Górski Obszar Funkcjonalny;
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny.

Gminy Partnerstwa Roztocze zostały zaliczone w ramach *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* (PZPWP) do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym (rysunek 10) takich jak: Wiejski Obszar Funkcjonalny

wymagający wsparcia procesów rozwojowych oraz Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (POF).

Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych obejmuje gminy wiejskie i miejsko-wiejskie położone poza Wiejskim Obszarem Funkcjonalnym uczestniczącym w procesach rozwojowych. Zajmuje powierzchnię 8 247 km^2, co stanowi 46,3% powierzchni obszaru województwa podkarpackiego i 49,5% Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego. Priorytetem rozwojowym obszaru jest stwarzanie warunków do poprawy jakości życia mieszkańców. Podstawową funkcją obszaru jest funkcja rolnicza, natomiast do funkcji towarzyszących należą: turystyczno-rekreacyjna oraz uzdrowiskowa.

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych,
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój bazy usług publicznych;
- zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

W województwie podkarpackim Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (POF) obejmuje 68 gmin. Wyznaczony Przygraniczny Obszar Funkcjonalny zawiera strefę nadgraniczną, obejmującą 34 gminy w 9 powiatach, w tym 3 miasta: Przemyśl, Lubaczów i Radymno, 8 gmin miejsko-wiejskich i 23 gminy wiejskie. Priorytetem rozwojowym obszaru jest rozwój usług o charakterze dystrybucyjnym i logistycznym, z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa.

Do wiodących kierunków zagospodarowania POF należą:

- poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;

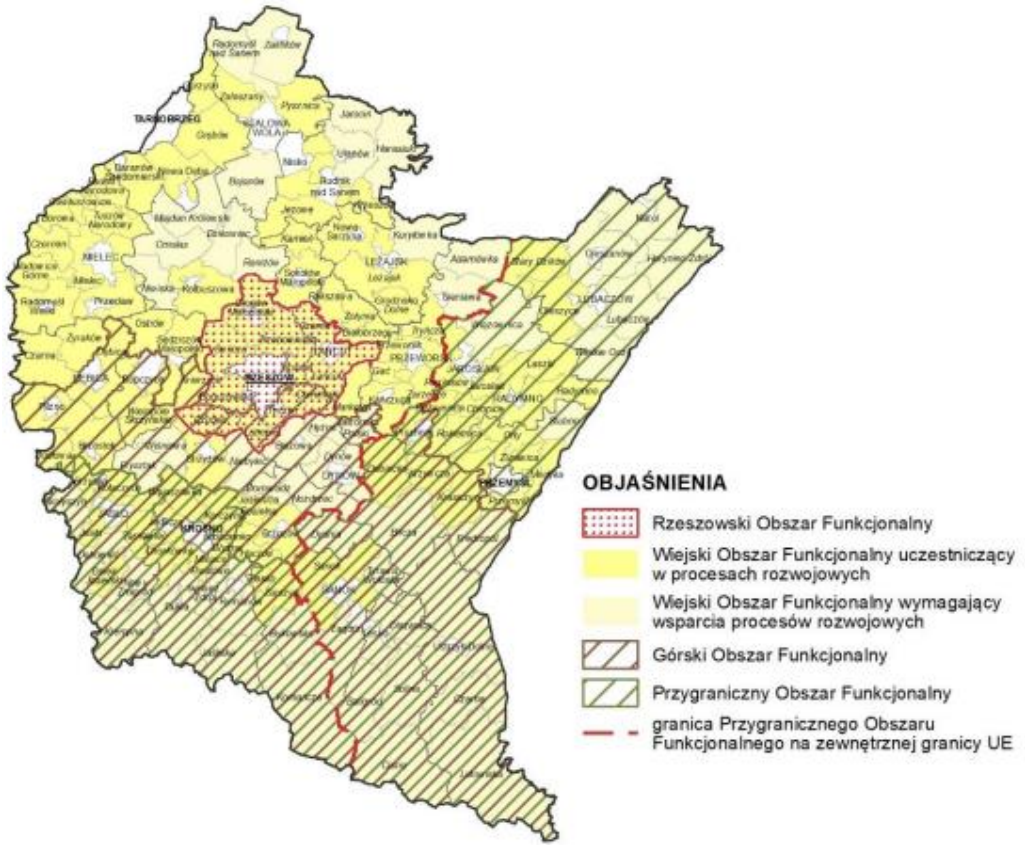
- rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;
- integrowanie systemów komunikacyjnych i usprawnienie powiązań transportowych;
- wspieranie rozwoju nowych funkcji, zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze ponadlokalnym, w tym logistycznych;
- poprawa dostępu do usług publicznych zlokalizowanych w miastach i na obszarach wiejskich;
- współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej;
- poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

Na rysunku 10 przedstawiono obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030*.

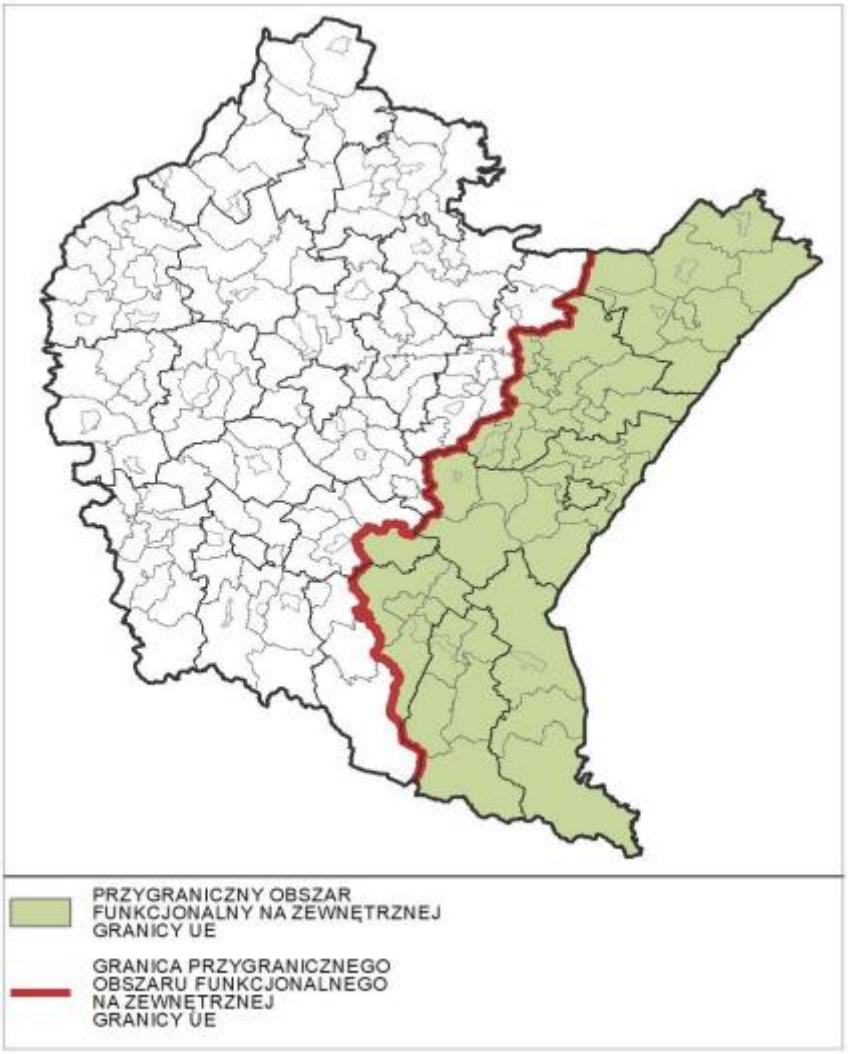
Rysunek 10 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

Dodatkowo powstała inicjatywa terytorialna *Przygraniczny obszar funkcjonalny na zewnętrznej granicy UE z Ukrainą* (rysunek 11). Obszar ten obejmuje 43 gminy, jego powierzchnia wynosi 6 043 km^2, co stanowi 34% powierzchni województwa, a zamieszkuje go około 421 tys. osób, co stanowi 20% populacji województwa.

Rysunek 11 Przygraniczny obszar funkcjonalny na zewnętrznej granicy UE z Ukrainą

Źródło: Załącznik nr 1 do Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021–2027 Obszary Strategicznej Interwencji

Należy zwrócić uwagę na to, że gminy Partnerstwa Roztocze wraz z powiatem lubaczowskim zostały zaliczone do jednych z obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym (rysunek 12) wyodrębnionych w ramach *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* (PZPWP). Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny (R-POF) położony jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Obejmuje gminy leżące po prawej stronie Sanu w dolnym biegu rzeki do jej ujścia do Wisły oraz znajdującą się na terenie województwa podkarpackiego część Roztocza. R-POF obejmuje 12 gmin wiejskich: Adamówka, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Stary Dzików, Wiązownica, Wielkie Oczy; 6 gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Narol, Oleszyce, Sieniawa,

Ulanów, Zaklików oraz gminę miejską Lubaczów. R-POF obejmuje powierzchnię 2 921,0 km^2, co stanowi 16,4% powierzchni województwa. Zamieszkuje go 136 915 osób, tj. niecałe 6,5% mieszkańców regionu. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 47 os./km^2 i jest ponad dwukrotnie niższa niż średnia dla całego województwa (119 os./km^2). Gminy powiatu lubaczowskiego wykazują związki funkcjonalno-przestrzenne z województwem lubelskim, w tym z blisko położonymi ośrodkami miejskimi: Tomaszowem Lubelskim i Biłgorajem. R-POF charakteryzuje się wysokimi walorami dziedzictwa kulturowego, z zachowanym materialnym dziedzictwem dawnych grup etnicznych i wyznaniowych. Teren Roztocza posiada wysokie walory uzdrowiskowe (Uzdrowisko Horyniec-Zdrój) oraz przyrody nieożywionej (geopark „Las Kamienny na Roztoczu"). Jest to obszar o dużym, dotychczas słabo wykorzystywanym potencjale turystycznym. W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania Roztoczem wśród turystów. Do wiodących kierunków zagospodarowania R-POF należy:

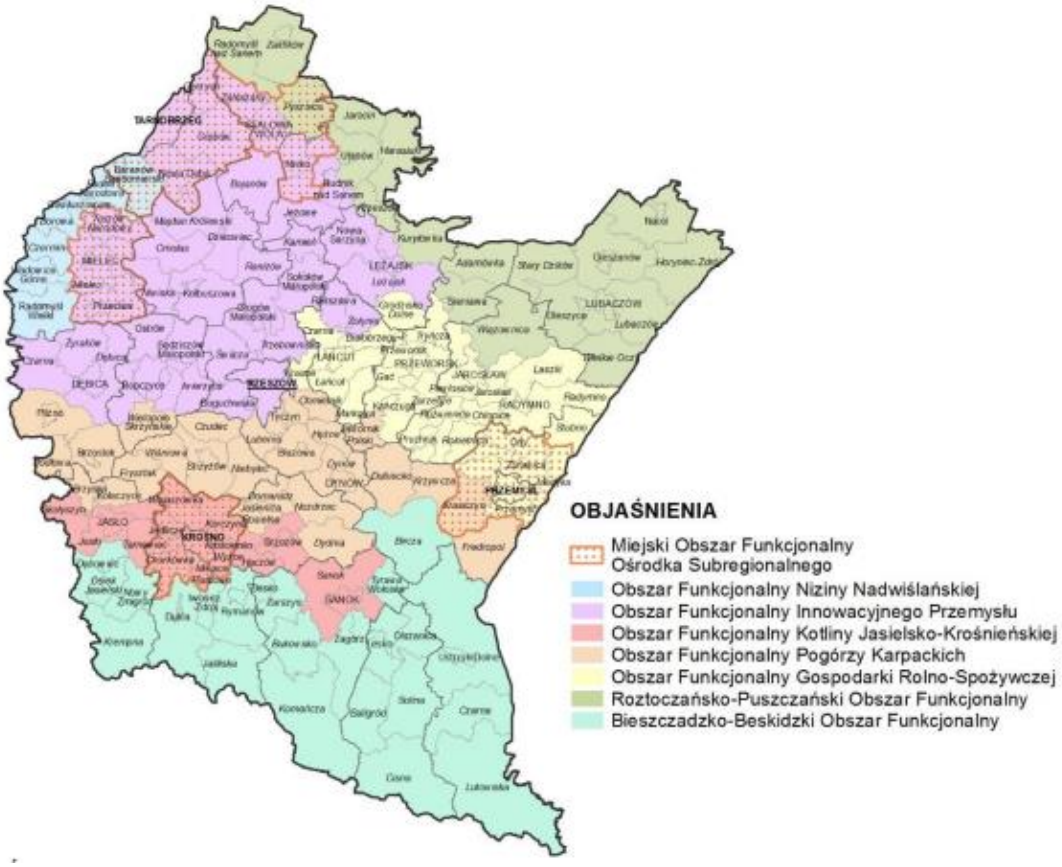
- rozwój turystyki poznawczo-wypoczynkowej i kwalifikowanej opartej na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych;
- poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru;
- ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- utrzymanie i rozwój funkcji uzdrowiskowych Roztocza;
- rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej i rolnej;
- rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
- wznowienie eksploatacji złóż siarki;
- ochrona obszaru przed powodzią.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury turystycznej;
- rozbudowa istniejących oraz budowa nowych szlaków drogowych oraz modernizacja istniejących linii kolejowych;
- ochrona walorów leczniczych i klimatycznych uzdrowiska Horyniec-Zdrój;
- rozwój rolnictwa ekologicznego dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;
- rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru;
- ochrona krajobrazów i przyrody obszaru;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz zagospodarowanie terenów sprzyjające naturalnej retencji wód powierzchniowych;
- zagospodarowanie terenu kopalni siarki Basznia przy uwzględnieniu aspektów prawno-środowiskowych i ekologicznych;
- uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Na rysunku 12 przedstawiono obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym.

Rysunek 12 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: Załącznik nr 1 do uchwały Nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.

Warto także zwrócić uwagę, iż Lubaczów został zaliczony do miast o dobrych podstawach rozwoju, opartych na funkcjach administracyjno-usługowych oraz przemysłowych, zapewniającym dostęp do usług i dóbr publicznych o standardzie powiatowym, wymagającym jednak wsparcia w zakresie rozwoju funkcji ponadlokalnych (jako miasto powiatowe) oraz wdrożenia programu rewitalizacji[24].

W kontekście obszarów strategicznej interwencji czy obszarów funkcjonalnych wyznaczanych na szczeblu ponadlokalnym, warto zwrócić uwagę, że gminy: Lubaczów, Cieszanów, Horyniec-Zdrój, Narol i Miasto Lubaczów wraz z gminami: Oleszyce, Stary Dzików oraz Wielkie Oczy wchodzą w skład Lokalnej Grupy Działania „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej".

Misją LGD „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej" jest inicjowanie oraz realizacja na swoim terenie projektów wpływających na zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny obszaru LGD, a także w oparciu o istniejące walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe. Wizją obszaru LGD jest stać się miejscem, gdzie jego mieszkańcy, dzięki swojej aktywności i przedsiębiorczości wykorzystują położenie, warunki przyrodnicze oraz dziedzictwo kulturowe na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru LGD – jako swojego miejsca

[24] *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030*, str. 39.

zamieszkania, z którym się mocno utożsamiają[25]. Na mapie 13 przedstawiono granice obszaru LGD.

Mapa 13 Granice obszaru LGD „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej"

Źródło: Strona internetowa LGD „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej", lgd.lubaczow.pl

4.2.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla obszaru, jeżeli takie zidentyfikowano

Obszary strategicznej interwencji to obszary, które ze względu na występowanie określonych czynników o różnym charakterze, mogą powodować sytuację kryzysową bądź też odwrotnie – posiadać potencjał rozwojowy. Obszary te wymagają podjęcia określonych działań mających na celu zniwelowanie występującego problemu bądź też wykorzystanie zidentyfikowanego potencjału. Wyznaczenie OSI na poziomie lokalnym jest fakultatywne. Na terenie Partnerstwa Roztocze wyznacza się następujące Obszary Strategicznej Interwencji:

- Obszar Strategicznej Interwencji Roztocze;
- Obszar Strategicznej Interwencji Stref Ochrony Uzdrowiskowej;
- Obszar Strategicznej Interwencji Geopark „Kamienny Las na Roztoczu".

Obszar Strategicznej Interwencji Roztocze obejmuje krainę geograficzną Roztocze łączącą Wyżynę Lubelską z Podolem. Rozciąga się od Lwowa aż po Kraśnik, przebiegając przez ziemię lubaczowską w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Część leżąca w granicach Podkarpacia to Roztocze Wschodnie, zwane także Południowym. Zajmuje niemal 220 km^2, cechując się urozmaiconym krajobrazem. Liczne wzniesienia

[25] Strona internetowa LGD „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej", lgd.lubaczow.pl

poprzecinane są siecią wąwozów i jarów, a naturalnym bogactwem są tu źródła mineralne i borowina pozyskiwana z liczących tysiące lat torfowisk. Ze względu na unikalną przyrodę i zabytki, ta część województwa podkarpackiego wraz z całym Roztoczem, została wpisana na listę UNESCO jako transgraniczny rezerwat biosfery o nieprzeciętnym w skali świata dziedzictwie przyrodniczym, kulturowym i krajobrazowym. Przemierzać go można pieszo, rowerem lub konno, korzystając z dziesiątek kilometrów doskonale oznakowanych szlaków i bezpiecznych, leśnych dróg[26].

Roztocze wyróżnia się niepowtarzalnymi walorami przyrodniczymi. O atrakcyjności turystycznej Roztocza świadczą unikatowe krajobrazy, urozmaicona rzeźba terenu oraz liczne zasoby leśne, które w dużej mierze sprzyjają turystyce aktywnej, w tym rowerowej. Szlak Green Velo przebiega przez powiat lubaczowski i wiedzie przez Narol, Horyniec-Zdrój, Radruż, Nowiny Horynieckie, Hutę Kryształową, Krowicę Samą, Żmijowiska i Wielkie Oczy. Wśród atrakcji tego odcinka wymienia się wiele zabytków, m.in. klasycystyczny pałac hrabiego Feliksa Antoniego Łosia w Narolu oraz tajemnicze kręgi kamienne w Nowinach Horynieckich. Green Velo na Roztoczu łączy się z 15 innymi szlakami rowerowymi prowadzącymi do ważniejszych atrakcji turystycznych w pobliżu szlaku.

Rekomendacje:

- wzmocnienie powiązań społeczno-gospodarczych i komunikacyjnych;
- współpraca międzyregionalna w zakresie gospodarowania zasobami przyrody i dziedzictwa kulturowego, a także w zakresie rozwoju powiązań komunikacyjnych i systemów infrastruktury technicznej oraz gospodarki;
- rozwój turystyki racjonalnie wykorzystującej walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe Roztocza;
- tworzenie nowych szlaków kulturowych oraz tras turystycznych wykorzystujących elementy kulturowe;
- tworzenie i wdrażanie transgranicznych systemów ochrony przyrody;
- współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej;
- rozwój funkcji uzdrowiskowych;
- rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru
- realizacja projektów strategicznych, które zlokalizowane są m.in. na wyżej wymienionym obszarze: *Podniesienie atrakcyjności uzdrowiskowej, kulturowej i turystycznej Roztocza* oraz *Utworzenie sieci ścieżek rowerowych na Roztoczu*.

Drugi z obszarów – *Obszar Strategicznej Interwencji Stref Ochrony Uzdrowiskowej* obejmuje swym zasięgiem strefy uzdrowiskowe A, B i C znajdujące się na terenie Gminy Horyniec-Zdrój, która posiada aktualny status uzdrowiska, ustanowiony uchwałą Rady Gminy

[26] Serwis internetowy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, podkarpackie.eu, dostęp z dnia 21.12.2021 r.

Horyniec-Zdrój Nr XXII/114/2012 z dnia 28 czerwca 2012 r. oraz zmieniony uchwałą Rady Gminy Horyniec-Zdrój Nr XXIII.193.2020 z dnia 4 listopada 2020 r. i obowiązuje w granicach administracyjnych gminy. Gospodarka terenami w Gminie Horyniec-Zdrój jest prowadzona z uwzględnieniem zasad ustalonych dla stref A, B i C ochrony uzdrowiskowej. Zasady te zostały ustalone w celu ochrony czynników leczniczych i naturalnych surowców leczniczych, walorów środowiska i urządzeń uzdrowiskowych.

Uzdrowisko Horyniec-Zdrój posiada własne zasoby borowinowe, siarczkowe oraz wody lecznicze, wyróżnia się korzystnym mikroklimatem oraz największą w Polsce liczbą dni słonecznych, a także bardzo małym zachmurzeniem w stosunku do reszty kraju. *Obszar Strategicznej Interwencji Stref Ochrony Uzdrowiskowej* posiada wysokie walory uzdrowiskowe, przyrodniczo-kulturowe oraz stanowi potencjał endogeniczny do rozwoju turystyki, dlatego niezwykle ważne jest podejmowanie działań promujących Uzdrowisko Horyniec-Zdrój. Pozwoli to na przyciągnięcie do obszaru Partnerstwa Roztocze inwestorów, turystów, kuracjuszy i innych interesariuszy niezbędnych do kształtowania polityki rozwojowej.

Rekomendacje:

- kształcenie i szkolenie kadry w lecznictwie uzdrowiskowym;
- promocja i budowanie marki Uzdrowiska Horyniec-Zdrój;
- wzmocnienie funkcji leczniczej;
- rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki uzdrowiskowej;
- wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- rozwój bazy lecznictwa uzdrowiskowego poprzez budowę i modernizację istniejącej infrastruktury oraz jej doposażenie w kierunku dostosowania do potrzeb i uwarunkowań demograficznych, epidemiologicznych i prawnych;
- poprawa dostępności do specjalistycznej opieki medycznej oraz lecznictwa uzdrowiskowego;
- wzmocnienie potencjału lecznictwa uzdrowiskowego z uwzględnieniem poprawy dostępności oraz jakości świadczeń z zakresu leczenia uzdrowiskowego i rehabilitacji uzdrowiskowej;
- ochrona walorów leczniczych i klimatycznych miejscowości uzdrowiskowej Horyniec-Zdrój;
- realizacja projektów strategicznych, które zlokalizowane są między innymi na wyżej wymienionym obszarze: *Podniesienie atrakcyjności uzdrowiskowej, kulturowej i turystycznej Roztocza.*

Ostatni z obszarów – *Obszar Strategicznej Interwencji Geopark „Kamienny Las na Roztoczu”* obejmuje północno-wschodnie tereny Partnerstwa Roztocze. Jest to obszar cenny przyrodniczo i krajobrazowo. Położony jest na obszarze województwa podkarpackiego w powiecie lubaczowskim (powierzchnia około 250 km^2) i województwa lubelskiego (powierzchnia ok. 390 km^2) w powiatach: zamojskim, biłgorajskim i tomaszowskim oraz obejmuje znaczny fragment zachodniej części Roztocza Wschodniego, południowy odcinek Roztocza Środkowego oraz niewielki fragment Roztocza Zachodniego, zajmując powierzchnię około 640 km^2. Obszar Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu” obejmuje odsłonięcia

geologiczne, stanowiska ze skamieniałościami, wzgórza ostańcowe i twardzielcowe, doliny rzeczne i wąwozy lessowe, wydmy, jaskinie oraz liczne skałki. Symbolem i główną atrakcją Geoparku są fragmenty skrzemieniałego drewna, będące unikatową wizytówką georóżnorodności w skali światowej. Występują one w wąskim pasie, głównie w strefie krawędziowej od okolic Gorajca po Lwów, najliczniej na polach wokół wsi Siedliska. Stanowią one największe tego typu skupisko fosyliów w Polsce[27].

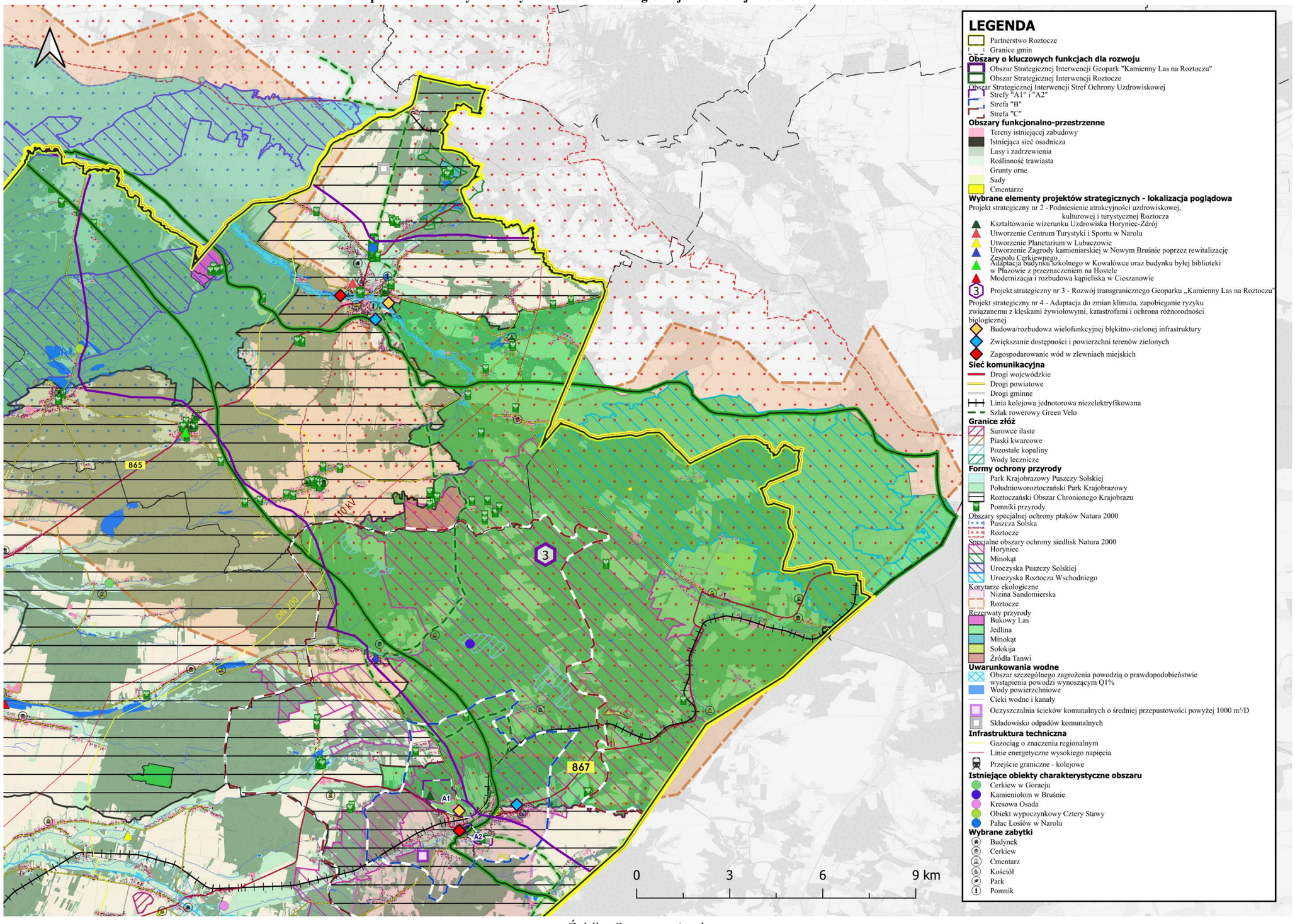
Rekomendacje:

- zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczo-kulturowych i geologicznych;
- wykorzystanie geostanowisk do rozwoju turystyki indywidualnej i zorganizowanej;
- poprawa dostępności i ekspozycji turystycznej terenów, miejsc i obiektów reprezentujących unikatowe dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe regionu;
- prowadzenie kampanii marketingowych promujących geopark w kraju i na świecie;
- wzmocnienie współpracy partnerskiej pomiędzy różnymi sektorami na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym;
- aktywna współpraca z innymi geoparkami;
- wzmocnienie aktywności społeczności lokalnej związanej z kultywowaniem dawnych tradycji i obyczajów oraz działalnością w zakresie edukacji i turystyki;
- uzyskanie certyfikatu Światowego Geoparku UNESCO;
- realizacja projektów strategicznych, które zlokalizowane są między innymi na wyżej wymienionym obszarze: *Rozwój transgranicznego Geoparku „Kamienny Las na Roztoczu*.

Granice wyznaczonych Obszarów Strategicznej Interwencji przedstawiono na mapie 14.

[27] Strona internetowa Roztoczańskiego Parku Narodowego: roztoczanskipn.pl/pl/park-na-roztoczu/geopark-kamienny-las, dostęp z dnia 20.07.2022 r.

Mapa 14 Granice wyznaczonych Obszarów Strategicznej Interwencji na terenie Partnerstwa Roztocze

Źródło: Opracowanie własne

5. System realizacji Strategii

System wdrażania, monitorowania i finansowania Strategii Rozwoju zawiera bezpośrednie odniesienie do procedur i zakresu odpowiedzialności za realizację zapisów strategicznych, dokonanie pomiaru i obserwacji postępów w realizacji Strategii.

Wdrażanie Strategii powinno odbywać się z zachowaniem kilku kluczowych zasad, istotnych dla prawidłowego systemu funkcjonowania systemu zarządzania:

- Partnerstwo: należy pamiętać o kreowaniu partnerskich warunków współpracy między stronami Porozumienia, w tym budowaniu odpowiednich relacji między poszczególnymi podmiotami, nie tylko publicznymi, ale też prywatnymi, szczególnie społecznymi;
- Równość: wszyscy partnerzy powinni być przekonani co do łączącej ich wspólnoty interesów i celów. System wdrażania Strategii powinien w takim samym stopniu uwzględniać wszystkich partnerów, bez względu na różnice w ich potencjale, wielkości czy finansach;
- Elastyczne rozwiązania: należy liczyć się z tym, że z biegiem czasu i zmieniającymi się uwarunkowaniami, pewne mechanizmy zapewniające efektywność działań mogą okazać się nieaktualne/nieprzydatne. Należy więc tak formułować rozwiązania i procedury, aby sprawnie można było je dostosować do zmieniających się wyzwań i potrzeb;
- Racjonalne i efektywne wydatkowanie środków publicznych, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z określonych nakładów (relacja nakład/rezultat): mechanizmy zarządcze w poszczególnych gminach i powiatach Partnerstwa nie mogą prowadzić do mnożenia się struktur i nieuzasadnionego wydatkowania środków publicznych;
- Stała współpraca: zasady wdrażania dokumentu powinny być jasno określone. Istotne jest wprowadzenie mechanizmu współpracy z góry określoną minimalną częstotliwością spotkań osób decyzyjnych i koordynujących proces realizacji Strategii. Należy dążyć do budowania partnerstw i współpracy z sektorami innymi niż tylko publiczne.

W niniejszym rozdziale wskazano podmioty zaangażowane w realizację Strategii, biorąc pod uwagę ich rolę, kompetencje i relacje między nimi. Wskazano mechanizmy i narzędzia wdrażania Strategii, określono sposób monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii oraz wskazano wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.

5.1. Wdrażanie i monitoring Strategii Rozwoju

Monitoring ma na celu gromadzenie oraz analizę danych na temat przebiegu realizacji danego programu, pozwala na wyłapywanie ewentualnych nieprawidłowości w jego realizacji i wprowadzanie niezbędnych korekt umożliwiających osiągnięcie wcześniejszych założeń.

Określenie systemu monitorowania umożliwi gromadzenie bieżących danych dotyczących postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu celów założonych w Strategii. Pozwoli

również na obserwację rezultatów prowadzonych działań, a w razie potrzeby na wprowadzenie niezbędnych korekt oraz aktualizacji dokumentu. Zakres monitoringu i ewaluacji Strategii wyznaczają określone w niej cele strategiczne, kierunki działań oraz zaplanowane działania i projekty strategiczne. Monitoring Strategii prowadzony będzie w zakresie finansowym oraz rzeczowym.

Monitoring rzeczowy dostarczy danych na temat aktualnego stanu realizacji Strategii oraz umożliwi ocenę postępu i efektywności jej głównych założeń. Mierzone będą one za pomocą trzyletnich zmian wskaźników produktu i rezultatu, przyporządkowanych do konkretnych projektów strategicznych, jak i wskaźników oddziaływania mierzonych co 3 lata, w odniesieniu do celów strategicznych, które wykorzystane zostały na etapie diagnostycznym obszaru (*Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Partnerstwa Roztocze,* 2022 r.). W związku z tym posłużą do przedstawienia skali i charakteru zmian w aktualnej sytuacji czy tendencji zachodzących na obszarze w porównaniu do województwa i kraju. Wszystkie wskaźniki gromadzone będą na bieżąco, w miarę postępu prac, natomiast ich stan osiągnięcia podawany będzie cyklicznie w raportach co 3 lata. Punktem odniesienia w procesie weryfikacji będą dane bazowe dostępne na etapie opracowania Diagnozy, czyli według stanu na koniec 2019 roku.

Monitoring finansowy dostarczy danych na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków. Na poziomie dokumentu zakłada się monitoring w oparciu o okresowe sprawozdania finansowe. Dane zawarte w tych opracowaniach powinny obejmować m.in. wysokość wkładu własnego i pozyskanych środków zewnętrznych, wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem oraz od początku realizacji projektu, procentowy stan zaawansowania realizacji interwencji, stopień osiągnięcia założonych wskaźników, a także informacje na temat postępu wykonania przyjętego harmonogramu w oparciu o ustalony plan finansowy.

Na wniosek koordynatora, organ stanowiący Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" tj. Zarząd, i/lub podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów strategicznych zobowiązane są do składania informacji okresowej do Prezesa Zarządu Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska". Dzięki temu sprawozdawczość zakłada bieżący i ciągły przepływ aktualnych informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości oraz wykrycie problemów w procesie wdrażania i monitorowania dokumentu.

Za wdrażanie Strategii odpowiedzialny jest Zarząd Związku, którego Przewodniczący wyznacza po jednym *Koordynatorze ds. Strategii Partnerstwa Roztocze* z każdej z gmin i powiatu wchodzących w skład Partnerstwa Roztocze, którzy będą tworzyli Zespół Operacyjny zarządzający całym procesem wdrażania, koordynujący działania i przygotowujący raport z monitoringu w okresach trzyletnich. Monitoring polegać będzie na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych projektów, a także założonych celów dokumentu na podstawie danych gromadzonych i przekazywanych przez członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" oraz inne instytucje zewnętrzne i podmioty realizujące projekty na obszarze Partnerstwa i/lub będące partnerami w realizacji określonych działań.

Schemat 3 Instytucjonalna struktura systemu wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*

Zarząd Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska”

- wdrażanie – stymulowanie działań;
- integrowanie zasobów;
- funkcja decyzyjna, opiniodawcza i kontrolna;
- podejmowanie decyzji niezbędnych do bieżącego funkcjonowania struktur Partnerstwa;
- powoływanie członków Zespołu Operacyjnego (Koordynatorów ds. Strategii Partnerstwa Roztocze);
- prowadzenie konsultacji społecznych i opiniowania na etapie ewentualnych aktualizacji dokumentu, przedstawianie projektu dokumentu do zatwierdzenia przez organy uchwałodawcze.

Organy stanowiące (Zarząd Związku)

- wsparcie merytoryczne przy realizacji i ewaluacji Strategii;
- wsparcie merytoryczne przy podejmowaniu decyzji strategicznych;
- akceptacja sprawozdań z realizacji Strategii;
- analizowanie postępów wdrażania Strategii;
- przyjmowanie aktualizacji Strategii;
- uwzględnienie zadań zaplanowanych do realizacji przy przyjmowaniu budżetów gmin/miasta/powiatu oraz wieloletnich planów inwestycyjnych lub innych dokumentów strategicznych o znaczeniu lokalnym.

Zespół Operacyjny – Koordynatorzy ds. Strategii Partnerstwa Roztocze

- upowszechnianie założeń Strategii wśród mieszkańców obszaru;
- inicjacja realizacji działań priorytetowych;
- koordynacja działań, w tym koordynacja przygotowania okresowych sprawozdań z realizacji Strategii – sporządzanie co 3 lata raportu z postępu realizacji dokumentu. Raport będzie zawierał informacje na temat wartości wskaźników monitoringowych (produktu, rezultatu) i wartości wskaźników oddziaływania, mierzonych co 3 lata;
- udostępnianie lokalnej społeczności wyników sprawozdawczości poprzez ich publikowanie na stronach internetowych gmin/miasta/powiatu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej, a także przekazywanie informacji wszystkim zainteresowanym podmiotom podczas spotkań;
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania;
- ewaluacja i ewentualne przygotowanie zmian do aktualizacji;
- pełni funkcje koordynatora w przypadku realizacji projektów strategicznych lub zadań w Partnerstwie;
- koordynacja współpracy między stronami Partnerstwa;
- bieżący roboczy kontakt z osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację projektów;
- współpraca z ekspertami zewnętrznymi oraz instytucjami zaangażowanymi w realizację Strategii.

Komórki Urzędów i jednostki, Partnerzy

- realizacja poszczególnych zadań i projektów;
- przekazywanie informacji o stopniu realizacji zadań do Koordynatorów ds. Strategii Partnerstwa Roztocze, sporządzanie statystyk i gromadzenie danych pomocnych w procesie monitorowania;
- zgłaszanie wniosków do zmian w Strategii.

Źródło: Opracowanie własne

Na etapie wdrażania Strategii Rozwoju Partnerstwa Roztocze, spotkania reprezentantów, czyli członków Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska” powinny odbywać się nie rzadziej niż jeden raz w półroczu. Organizatorem spotkań jest Lider – Prezes Zarządu Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska”, jednak spotkanie może być zorganizowane na wniosek reprezentanta każdej ze stron. Zarząd Związku powinien szybko reagować na potrzeby decyzyjne wyrażane przez Zespół Operacyjny, tak by łatwy

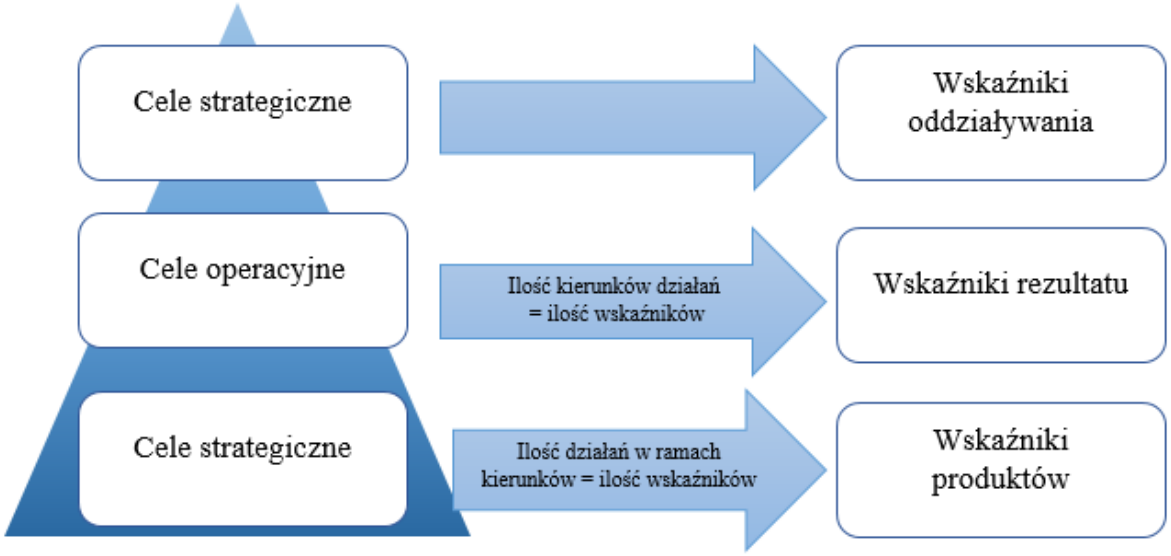
kontakt między poziomami zarządzania przyspieszał proces wdrażania Strategii. Ma to umożliwić sprawną ewaluację Strategii i poszczególnych działań oraz pozwolić na podejmowanie świadomych decyzji o niezbędnych zmianach w Strategii lub przyjętych metodach działania.

Monitoring realizacji Strategii prowadzony będzie w odniesieniu do wskaźników produktów i rezultatów mających swoje źródło w efektach poszczególnych projektów i zadań, uwzględnionych w planie operacyjnym Strategii. Monitoring realizacji Strategii, w tym osiągniętych wskaźników odbywa się raz na 3 lata i jest realizowany do końca lutego kolejnego roku po skończonym okresie sprawozdawczym – pierwszy okres sprawozdawczy przypada na lata 2023–2025, więc pierwszy raport z monitoringu powinien być wykonany do końca września 2026 r. Informacje na temat stanu realizacji Strategii będą przekazywane mieszkańcom obszaru, jak również wszystkim zainteresowanym, w formie raportów z monitoringu, za pośrednictwem stron internetowych członków Partnerstwa, a także podczas spotkań w trakcie realizacji Strategii z różnymi grupami społecznymi, w tym mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi. Monitorowanie przebiegu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obszaru będzie procesem ciągłym. Sporządzany raport powinien wskazywać na zachodzące przeobrażenia i tendencje rozwoju oraz umożliwiać dokonywanie oceny stopnia realizacji zapisanych celów, które mierzone będą za pomocą trzyletnich zmian wskaźników. W tabeli 16 przedstawiono wskaźniki oddziaływania rozwoju, natomiast w tabelach 17 i 18 konkretne wskaźniki produktu i rezultatu, które powinny być osiągnięte w wyniku realizacji Strategii – wszystkie będą przedmiotem monitoringu.

Z racji, iż Strategia jest dokumentem o charakterze planistycznym, cele, które wyznaczono mają charakter długofalowy oraz odnoszą się do perspektywy po zakończeniu realizacji jej założeń. Osiągnięcie wyników określonych dla stanu docelowego – po realizacji strategii tj. na koniec 2030 r. oznaczało będzie powodzenie podejmowanych działań oraz pozwoli stwierdzić, iż kierunki rozwoju określone były zgodnie z aktualnymi potrzebami. Miernikiem rozwoju są wskaźniki odnoszące się do sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru.

Schemat 4 przedstawia powiązania głównych założeń dokumentu, niezbędnych do zmierzenia ich realizacji, tj. celów strategicznych ze wskaźnikami oddziaływania, celów operacyjnych ze wskaźnikami rezultatu oraz kierunków działań ze wskaźnikami produktu.

Schemat 4 Logika powiązań głównych założeń dokumentu ze wskaźnikami osiągnięcia oczekiwanych rezultatów

Źródło: Opracowanie własne

5.1.1. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia

W toku prac nad Strategią zostały określone cele strategiczne oraz kierunki działań, które mają doprowadzić do kluczowych zmian na obszarze Partnerstwa Roztocze. Aby to osiągnąć zaplanowano również konkretne działania, którymi m.in. są przewidziane do realizacji projekty.

W związku z powyższym zdefiniowano oczekiwane rezultaty zaplanowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia. W celu skutecznego monitorowania rezultatów przedstawiono wskaźniki oddziaływania, rezultatu i produktu wraz z ich wartościami bazowymi, śródokresowymi, oraz docelowymi.

Realizacja wskaźników opisanych w tabelach 17–18 pozwoli zweryfikować czy zaplanowane działania w obszarze gospodarczym, społecznym oraz przestrzenno-środowiskowym przynoszą efekty.

W sferze społecznej zakładanym rezultatem jest integracja społeczna mieszkańców. Efektem działań będzie zwiększenie zaangażowania mieszkańców we współdecydowanie o rozwoju obszaru. W tym celu podejmowane będą działania na rzecz m.in.: wspierania form rozwoju instytucji ekonomii społecznej oraz przedsiębiorczości społecznej, upowszechnianie kultury uczenia się przez całe życie, tworzenie warunków do skutecznego działania organizacji pozarządowych oraz podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadr organizacji społecznych. Rezultaty tych działań będą mierzone za pomocą:

- wskaźników oddziaływania takich jak: *Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców,* czy *Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w [%] ludności ogółem;*
- wskaźników rezultatu takich jak: *Liczba osób korzystających z nowopowstałych usług publicznych,* oraz *Liczba powstałych współprac w wyniku realizacji Strategii*;
- Wskaźników produktu takich jak: *Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem* czy *Liczba nawiązanych partnerstw trójsektorowych*.

W sferze gospodarczej zakładanym rezultatem podjętych działań będzie pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców raz poszerzenie katalogu usług turystycznych, co przełoży się na wzrost ich dochodów oraz na rozwój gospodarczy obszaru. W tym celu będą podejmowane działania dotyczące wdrażania rozwiązań zmierzających do budowy kompleksowej współpracy między przedsiębiorcami oraz współpracy przedsiębiorców z samorządami, rozwój zaplecza kulturalnego i sportowego na potrzeby mieszkańców i turystów czy wspieranie działań w zakresie wykorzystania zasobów uzdrowiskowych. Rezultaty tych działań będą mierzone za pomocą:

- Wskaźników oddziaływania takich jak*: Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]* czy *Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców;*
- Wskaźników rezultatu takich jak: *Liczba powstałych współprac w wyniku realizacji Strategii;*
- Wskaźników produktów takich jak: *Liczba działań promujących ofertę inwestycyjną obszaru* oraz *Liczba szkoleń podnoszących kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.*

W sferze przestrzenno-środowiskowej zakładanym rezultatem podjętych działań będzie stworzenie uporządkowanej i bezpiecznej przestrzeni na całym obszarze objętym Strategią, która charakteryzuje się zadbanym środowiskiem. W tym calu będą podejmowane działania obejmujące poprawę stanu infrastruktury technicznej, wprowadzające plan zagospodarowania przestrzennego czy ograniczające niską emisję. Rezultaty tych działań będą mierzone za pomocą:

- Wskaźników oddziaływania takich jak: *Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców* oraz *Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 osób;*
- Wskaźników rezultatu takich jak: *Liczba osób korzystających z nowopowstałych obiektów i przestrzeni publicznych* czy *Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych;*
- Wskaźników produktów takich jak: *Stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powierzchni obszaru* czy *Liczba przeprowadzonych działań mających na celu zapobieganie klęskom żywiołowym.*

Tabela 16 Wskaźniki oddziaływania rozwoju Partnerstwa Roztocze

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika na koniec:	Wartość wskaźnika – średnia ogółem dla województwa na koniec:	Wartość wskaźnika – średnia ogółem dla Polski na koniec:	Pożądana wartość wskaźnika dla Partnerstwa Roztocze na koniec:
		2019 r.	**2019 r.**	**2019 r.**	**2030 r.**
Cel strategiczny 1. Roztocze obszarem konkurencyjnym gospodarczo					
1.	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	67	71	99	80 (wzrost o 20%)
2.	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	659	851	1 175	790 (wzrost o 20%)
3.	Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	105	139	196	126 (wzrost o 20%)
4.	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	505	633	837	606 (wzrost o 20%)
5.	Dochody ogółem na 1 mieszkańca [zł]	5 694,1	5 501,1	5 969,1	Osiągnięcie wartości wskaźnika powyżej średniej krajowej
6.	Dochody własne na 1 mieszkańca [zł]	1 803,6	2 048,2	2 958,2	min. 70% średniej krajowej
7.	Udział [%] dochodów własnych w dochodach ogółem	31,7	37,2	49,6	min. 49%
8.	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca [zł]	5 892	5 535	6 050	Wartość wskaźnika na poziomie wyższym od średniej dla województwa i/lub kraju
Cel strategiczny 2. Silny kapitał społeczny					
9.	Liczba ludności ogółem	40 924	2 127 164	38 382 576	41 333 (wzrost o 1%)

10.	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w [%] ludności ogółem	w wieku przedprodukcyjnym	16,6	18,2	18,1	Osiągnięcie wartości powyżej średniej dla województwa
		w wieku produkcyjnym	62,6	61,5	60,0	Utrzymanie wskaźnika na poziomie wyższym niż średnia wojewódzka
		w wieku poprodukcyjnym	20,8	20,4	21,9	Utrzymanie wskaźnika na poziomie niższym niż średnia krajowa
11.	Współczynnik przyrostu naturalnego (przeliczenie na 1000 mieszkańców)		-1,98	0,27	-0,91	Wskaźnik na poziomie dodatnim
12.	Saldo migracji ogółem na 1 000 ludności		-5,2	-1,39	0,16	Wskaźnik na poziomie dodatnim
13.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]		5,9	5,8	3,8	Osiągnięcie wskaźnika niższego niż średnia dla województwa i Polski
14.	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		276	243	215	Spadek o 10%
15.	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców		39	37	38	Utrzymanie wskaźnika na poziomie wyższym niż średnia dla kraju
Cel strategiczny 3. Zrównoważone zagospodarowanie przestrzenne obszaru						
16.	Mieszkania oddane do użytkowania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców		2	4	5	Osiągnięcie wartości wskaźnika powyżej średniej dla województwa
17.	Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		34	32	26	Utrzymanie wskaźnika na poziomie wyższym od średniej dla województwa i kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, stat.gov.pl

Tabela 17 Wskaźniki rezultatu do osiągnięcia w wyniku realizacji Strategii

Lp.	Nazwa miernika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa (stan na koniec 2019 r.)	Wartość docelowa śródokresowa (stan na koniec 2027 r.)	Wartość docelowa (stan na koniec 2030 r.)
WSKAŹNIKI REZULTATU						
Cel operacyjny 1.1 Roztocze produktem turystycznym						
1.	Liczba osób odwiedzających obszar Roztocza po realizacji działań	szt./rok	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	25 000	75 000
Cel operacyjny 1.2 Rozwój usług turystycznych						
2.	Liczba osób korzystających z nowopowstałych usług turystycznych	os./rok	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	25 000	50 000
Cel operacyjny 2.1 Wysoka jakość usług publicznych						
3.	Liczba osób korzystających z nowopowstałych usług publicznych	os./rok	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	20 000	45 000
Cel operacyjny 2.2 Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy						
4.	Liczba powstałych współprac w wyniku realizacji Strategii	szt./rok	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	8	16
Cel operacyjny 3.1. Estetyczna przestrzeń publiczna						
5.	Liczba osób korzystających z nowopowstałych obiektów i przestrzeni publicznych	os./rok	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	40 000	70 000
Cel operacyjny 3.2. Zadbane środowisko naturalne						
6.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO_2	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	7 000	15 000

Tabela 18 Wskaźniki produktu – wartość do osiągnięcia w wyniku realizacji Strategii

Lp.	Nazwa miernika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa (stan na koniec 2019 r.)	Wartość docelowa śródokresowa (stan na koniec 2025 r.)	Wartość docelowa (stan na koniec 2030 r.)
WSKAŹNIKI PRODUKTU						
Kierunek działań 1.1.1. Promocja obszaru Roztocza						
1.1.1.2.	Liczba wydarzeń promujących Roztocze	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, instytucje kultury, podmioty prywatne i organizacje pozarządowe	0	16	32
1.1.1.2.	Liczba zorganizowanych wydarzeń utrwalających związek mieszkańców z obszarem	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, instytucje kultury, organizacje pozarządowe	0	8	16
1.1.1.3.	Liczba powstałych usług promujących obszar	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, instytucje kultury, podmioty prywatne	0	10	15
Kierunek działań 1.1.2. Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców i wzmocniona atrakcyjność inwestycyjna						
1.1.2.1.	Liczba współprac między przedsiębiorcami, a samorządami Partnerstwa	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	8	12
1.1.2.2.	Liczba działań promujących ofertę inwestycyjną obszaru	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, Park Przemysłowy Lubaczów	0	20	30
1.1.2.3.	Liczba szkoleń podnoszących kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, Powiatowy	0	8	12

			Urząd Pracy w Lubaczowie			
1.1.2.4.	Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjnych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, Powiatowy Urząd Pracy w Lubaczowie, Starostwo Powiatowe w Lubaczowie	0	4	8
Kierunek działań 1.2.1. Wykorzystanie potencjałów do rozwoju zrównoważonej turystyki						
1.2.1.1.	Długość utworzonych szlaków	km	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0		
1.2.1.2.	Liczba powstałych systemów informacji turystycznej	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	1	1
1.2.1.3.	Liczba utworzonych atrakcji geoturystycznych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, podmioty prywatne	0	3	6
1.2.1.4.	Liczba powstałej infrastruktury kulturalnej i sportowej	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, podmioty prywatne, jednostki organizacyjne gmin i powiatu	0	6	12
1.2.1.5.	Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego objętych wsparciem	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	5	12
Kierunek działań 1.2.2 Utworzenie innowacyjnej oferty uzdrowiskowej						
1.2.2.1.	Liczba powstałych usług turystyki uzdrowiskowej	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, podmioty	0	2	4

			prywatne, zakłady lecznictwa uzdrowiskowego			
1.2.2.2.	Liczba działań wspierających zdolności badawcze i innowacyjne	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	3	5
1.2.2.3.	Liczba działań marketingowych promujących ofertę Uzdrowiska Horyniec-Zdrój	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i podmioty prywatne	0	6	12
1.2.2.4.	Liczba zakładów lecznictwa uzdrowiskowego objętych wsparciem	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, zakłady lecznictwa uzdrowiskowego	0	1	3
Kierunek działań 2.1.1. Rozwój kompetencji mieszkańców						
2.1.1.1.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	6	12
2.1.1.2.	Liczba działań promujących kształcenie się przez całe życie	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, jednostki organizacyjne gmin i powiatu	0	5	10
2.1.1.3.	Liczba działań z zakresu wsparcia osób powracających z zagranicy	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	2	4
2.1.1.4.	Liczba opracowanych Gminnych Programów Rewitalizacji	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	1	5
Kierunek działań 2.1.2. Cyfryzacja						
2.1.2.1.	Liczba powstałych e-usług publicznych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”, jednostki	0	5	10

			organizacyjne gmin i powiatu			
2.1.2.2.	Liczba przeprowadzonych działań mających na celu podniesienie e-kompetencji mieszkańców	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	6	12
2.1.2.3.	Liczba przeprowadzonych szkoleń w zakresie cyberbezpieczeństwa	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	3	6
2.1.2.4.	Dodatkowe gospodarstwa domowe objęte szerokopasmowym dostępem do sieci	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	100	300
Kierunek działań 2.2.1. Budowanie współpracy międzysektorowej						
2.2.1.1.	Liczba nawiązanych partnerstw trójsektorowych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	3	6
2.2.1.2.	Liczba działań wspierających działalność organizacji pozarządowych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	15	30
2.2.1.3.	Liczba uczestników spotkań konsultacyjnych, informacyjnych, warsztatowych	os.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	30	60
2.2.1.4.	Liczba doposażonych służb ratunkowych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	15	26
Kierunek działań 2.2.2. Rozwój i wzmocnienie powiązań zewnętrznych						
2.1.2.1.	Liczba podjętych współprac z Transgranicznym Związkiem Euroregion Roztocze	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	1	1
2.1.2.2.	Liczba działań wykorzystujących potencjał dziedzictwa naturalnego Roztocza	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	5	8

2.1.2.3.	Liczba powstałych produktów bazujących na potencjale przygraniczności	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	1	2
Kierunek działań 3.1.1. Dbałość o przestrzeń i obiekty publiczne						
3.1.1.1.	Liczba miejsc i obiektów stanowiących „wizytówkę” regionu objętych wsparciem	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	8	16
3.1.1.2.	Liczba nowopowstałych miejsc do wypoczynku i rekreacji	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	5	10
3.1.1.3.	Liczba powstałych obiektów turystycznych	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	2	4
Kierunek działań 3.1.2. Kształtowanie ładu przestrzennego						
3.1.2.1.	Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych na terenie Partnerstwa	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	5	10
3.1.2.2.	Powierzchnia terenów przygotowanych pod zabudowę jednorodzinną i wielorodzinną	ha	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	80	160
3.1.2.3.	Stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powierzchni obszaru	%	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	20	30
Kierunek działań 3.2.1. Wspieranie rozwoju zrównoważonych inwestycji na obszarze						
3.2.1.1.	Liczba działań wspierających zrównoważone inwestycje zewnętrzne		Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	2	4
3.2.1.2.	Liczba powstałych systemów o obiegu zamkniętym		Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	1	1

3.2.1.3.	Liczba przeprowadzonych szkoleń w zakresie rolnictwa ekologicznego	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	4	7
3.2.1.4.	Liczba działań promujących idee gospodarki obiegu zamkniętego	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	3	6
Kierunek działań 3.2.2. Adaptacja do zmian klimatu						
3.2.2.1	Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	3	6
3.2.2.2	Liczba przeprowadzonych działań mających na celu zapobieganie klęskom żywiołowym	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	4	8
3.2.2.3.	Liczba jednostek służb ratowniczych doposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	12	20
3.2.2.4.	Liczba powstałych programów wspierających bioretencje	szt.	Związek Powiatowo-Gminny „Ziemia Lubaczowska”	0	1	1

Źródło: Opracowanie własne

5.2. Ewaluacja i aktualizacja Strategii Rozwoju

Przyjęto, że Strategia Rozwoju ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmian zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych uwarunkowań społecznych i gospodarczych oraz wykreowania nowych projektów – możliwa będzie jej aktualizacja.

Z wnioskiem o aktualizację Strategii Rozwoju może wystąpić: Zespół Operacyjny, Członkowie Zarządu, inicjatywa co najmniej 6 członków Organu Stanowiącego lub 70 mieszkańców obszaru. Zgromadzenie Związku jako instytucja wykonawcza będzie mieć za zadanie analizowanie i zatwierdzanie wniosków o zmianę treści dokumentu, a także jego aktualizację poprzez podjęcie stosownej uchwały w tej sprawie.

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych w Strategii Rozwoju, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań. Oprócz modyfikacji poszczególnych elementów dokumentu, w trakcie jego realizacji możliwe będzie uwzględnienie nowych zadań i projektów, które będą wpisywać się w cele i działania priorytetowe.

Ewaluacja ma na celu podnoszenie jakości działań poprzez zwiększenie jej adekwatności, skuteczności, użyteczności, efektywności i trwałości. Ewaluacja Strategii będzie prowadzona w celu określenia rzeczywistych efektów zrealizowanych projektów, a jej ocena opierać się będzie na pięciu zasadniczych kryteriach:

- skuteczność – pozwala określić, czy zostały osiągnięte cele Strategii założone na etapie programowania,
- efektywność – pozwala ocenić poziom ekonomiczności Strategii,
- użyteczność – pozwala ocenić zgodności celów Strategii z faktycznymi problemami i potrzebami grupy docelowej,
- trafność – obrazuje do jakiego stopnia cele Strategii odpowiadają potrzebom danego obszaru,
- trwałość – pozwala określić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Strategii będą trwać po jej zakończeniu.

Ewaluacja zadań zawartych w *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* zostanie podzielona na następujące części:

- *ex-ante* (przed realizacją Strategii) – stanowiąca instrument ułatwiający podejmowanie spójnych decyzji. Jej zadaniem jest próba znalezienia odpowiedzi na pytanie czy działania zakładane w ramach Strategii przyniosą zakładane efekty przy użyciu dedykowanych im instrumentów i zasobów. Ocena ta została przeprowadzona w trakcie opracowywania Strategii, przed jej przyjęciem i stanowi załącznik do niniejszego dokumentu;

- *on-going* (na bieżąco) – instrument obserwacji prowadzonej przez Koordynatora ds. Strategii, który będzie przygotowywał sprawozdanie z realizacji Strategii (raport z monitoringu Strategii), co najmniej raz na trzy lata;
- *mid-term* (w połowie okresu realizacji) – służąca przede wszystkim jako instrument, w wyniku którego może nastąpić aktualizacja Strategii;
- *ex-post* (na zakończenie realizacji Strategii) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych działań w ramach Strategii z założeniami i celami przyjętymi w niniejszym dokumencie.

W przypadku konieczności aktualizacji dokumentu Strategii, będzie on podlegał procedurze jak podczas przyjęcia, tj. zgodnie z art. 10f ust. 1–4 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.).

5.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Partnerstwa Roztocze jest dokumentem programującym rozwój obszaru do 2030 roku. Wszystkie pozostałe, zarówno obowiązkowe jak i fakultatywne plany i programy strategiczne są względem Strategii dokumentami wykonawczymi i powinny pozostać zgodne z jej zapisami, w celu zapewnienia spójności programowania rozwoju. W poniższej tabeli przedstawiono ocenę funkcjonujących w samorządach Partnerstwa programów i planów pod kątem ich aktualności i spójności w kontekście zapisów Strategii (szczególnie głównych jej założeń). Wskazano też dokumenty przewidziane do sporządzenia lub zmiany.

Tabela 19 Dokumenty na poziomie lokalnym – ocena aktualności i spójności w kontekście zapisów Strategii

Lp.	Nazwa dokumentu	Okres obowiązywania	Uwagi / wytyczne
Miasto Lubaczów			
1.	*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lubaczowa*	od lutego 1998	Obowiązujący. Planowane nowe przepisy o planowaniu przestrzennym likwidują studia uwarunkowań na rzecz aktów planistycznych, które mają być spójne ze strategią rozwoju gminy/strategią rozwoju ponadlokalnego.
2.	*Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy dla Miasta Lubaczowa na lata 2017–2025*	2017–2025	Aktualny. Dokument zgodny z założeniami Strategii.
3.	*Miejski Program Wspierania Rodziny na lata 2020–2023*	2020–2023	Nieaktualny ,rekomenduje się opracowanie dokumentu zgodnego z założeniami Strategii, szczególnie z celem operacyjnym 2.1. *Wysoka jakość usług publicznych* oraz 2.2. *Wzmocnienie inicjatyw skoncentrowanych na współpracy.*
4.	*Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Lubaczów na lata 2015–2020*	2015–2020	Nieaktualny. W przypadku opracowania nowego dokumentu należy zachować spójność z zapisami Strategii. Rekomenduje się sporządzenie nowego dokumentu, spójnego z założeniami Strategii.
5.	*Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla Miasta Lubaczów na lata 2013–2032*	2013–2032	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
6.	Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Lubaczów	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Lubaczów.
7.	*Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Lubaczowa na lata 2021–2024*	2021–2024	Aktualny. Dokument zgodny z założeniami Strategii.
8.	Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Lubaczów	nie istnieje	Nie istnieje, jednak Spółdzielnia Mieszkaniowa w Lubaczowie posiada *Regulamin w sprawie zasad rozliczania kosztów gospodarki zasobami mieszkaniowymi oraz ustalania opłat za używanie mieszkań i lokali użytkowych w Spółdzielni w Lubaczowie.*
9.	*Gminny Program Rewitalizacji Miasta Lubaczowa*	w trakcie realizacji	Dokument w trakcie realizacji. Należy zachować spójność z zapisami Strategii.
10.	*Roczny program współpracy Gminy Miejskiej Lubaczów z organizacjami pozarządowymi na rok 2024*	2024	Program opracowywany jest corocznie. Należy zachować spójność z zapisami Strategii.

11.	*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lubaczowa na lata 2016–2023*	2016–2023	Nieaktualny. Strategia mocno akcentuje kwestie społeczne, w tym budowanie współpracy międzysektorowej jako jeden z kierunków działań, w związku z tym rekomenduje się opracowanie dokumentu spójnego z założeniami Strategii.
12.	Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP)	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu.
Gmina Lubaczów			
1.	*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubaczów*	od grudnia 1998	Obowiązujący. W dniu 27 lutego 2019 r. podjęto uchwałę Nr V/35/2019 w sprawie przystąpienia do opracowania nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubaczów. Planowane nowe przepisy o planowaniu przestrzennym likwidują studia uwarunkowań na rzecz aktów planistycznych, które mają być spójne ze strategią rozwoju gminy/strategią rozwoju ponadlokalnego.
2.	*Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Lubaczów na lata 2011–2020*	2011–2020	Nieaktualny. Rekomenduje się sporządzenie nowego dokumentu, spójnego z założeniami Strategii.
3.	*Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Lubaczów na lata 2019–2022*	2019–2022	Nieaktualny. Rekomenduje się sporządzenie nowego dokumentu, spójnego z założeniami Strategii.
4.	*Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Lubaczów na lata 2016–2020*	2016–2020	Nieaktualny. W związku z celem operacyjnym 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunkiem działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Lubaczów. W przypadku opracowania aktualnego Planu należy kierować się koniecznością spójności z założeniami Strategii.
5.	*Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Lubaczów na lata 2012–2032*	2012–2032	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
6.	*Projekt Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Lubaczów na lata 2020–2034*	2020–2034	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
7.	*Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubaczów na lata 2019–2022*	2019–2022	Nieaktualny. Rekomenduje się sporządzenie nowego dokumentu, spójnego z założeniami Strategii.

8.	*Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Lubaczów na lata 2019–2023*	2019–2023	Nieaktualny – rekomenduje się opracowanie dokumentu zgodnego z założeniami Strategii.
9.	*Gminny Program Rewitalizacji Gminy Lubaczów na lata 2016–2024*	2016–2024	Aktualny – zgodny z założeniami Strategii.
10.	*Program współpracy Gminy Lubaczów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2023 rok*	2023	Opracowywany corocznie. Należy zachować spójność z zapisami Strategii.
11.	*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubaczów na lata 2016–2022*	2016–2022	Nieaktualny – rekomenduje się opracowanie dokumentu zgodnego z założeniami Strategii.
12.	Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP)	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu.
Miasto i Gmina Narol			
1.	*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* (ze zmianą w lipcu 2021 r.)	od 2000	Aktualny. Trwają prace nad opracowaniem nowego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Narol, zgodnie z Uchwałą nr 226/XXIII/2020 Rady Miejskiej w Narolu z dnia 24 listopada 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Narol. Planowane nowe przepisy o planowaniu przestrzennym likwidują studia uwarunkowań na rzecz aktów planistycznych, które mają być spójne ze strategią rozwoju gminy/strategią rozwoju ponadlokalnego.
2.	*Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta i Gminy Narol na lata 2016–2020*	2016–2020	Nieaktualny. Rekomenduje się sporządzenie nowego dokumentu, spójnego z założeniami Strategii.
3.	Gminny Program Wspierania Rodziny	nie istnieje	Zaleca się opracowanie Programu. Należy zachować spójność z zapisami Strategii.
4.	*Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Narol*	2016–2021	Nieaktualny. W związku z celem operacyjnym 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunkiem działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy

			Lubaczów. W przypadku opracowania aktualnego Planu należy kierować się koniecznością spójności z założeniami Strategii.
5.	Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Narol	nie istnieje	Nie istnieje, jednak zgodnie z *Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009–2032* Miasto i Gmina Narol sukcesywnie realizuje zadanie pn. „Usuwanie wyrobów zawierających azbest z Gminy Narol”.
6.	Projekt założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta i Gminy Narol.
7.	*Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Narol na lata 2013–2016*	2013–2016	Nieaktualny. Przy opracowywaniu nowego dokumentu należy zachować spójność z zapisami Strategii.
8.	Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy	nie istnieje	Przy opracowywaniu dokumentu zaleca się zachowanie spójności z zapisami Strategii.
9.	*Gminny Program Rewitalizacji Gminy Narol*	w trakcie realizacji	Dokument w trakcie realizacji. Uchwałą nr 220/XXV/2017 Rady Miejskiej w Narolu z dnia 30 marca 2017 r. wyznaczono obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Gminy Narol. W trakcie opracowywania dokumentu należy zachować spójność z zapisami Strategii.
10.	*Roczny Program Współpracy Gminy Narol z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2022*	2022	Opracowywany corocznie. Należy zachować spójność z zapisami Strategii.
11.	*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Narol na lata 2015–2025*	2015–2025	Aktualny. Zgodny z założeniami Strategii.
12.	Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP)	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu.

Miasto i Gmina Cieszanów			
1.	*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Cieszanów*	od 1998	Dokument w trakcie przystąpienia do aktualizacji wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Planowane nowe przepisy o planowaniu przestrzennym likwidują studia uwarunkowań na rzecz aktów planistycznych, które mają być spójne ze strategią rozwoju gminy/strategią rozwoju ponadlokalnego.
2.	*Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021–2023*	2021–2023	Nieaktualny, rekomenduje się opracowanie dokumentu zgodnego z założeniami Strategii.
3.	*Gminny Program Wspierania Rodziny na terenie Gminy Cieszanów na lata 2019–2021*	2019–2021	Nieaktualny. Zaleca się aktualizację lub opracowanie nowego dokumentu zgodnego z założeniami Strategii.
4.	*Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Cieszanowa na lata 2014–2020*	2014–2020	Nieaktualny. W związku z kierunkiem działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, rekomenduje się opracowanie nowego Planu. W przypadku opracowania aktualnego Planu należy kierować się koniecznością spójności z założeniami Strategii.
5.	*Program usuwania wyrobów zawierających azbest na lata 2009–2032*	2009–2032	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
6.	*Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Cieszanów na lata 2017–2032*	2017–2032	Aktualny. Zgodny z założeniami Strategii, z celem operacyjnym *3.2. Zadbane środowisko naturalne.*.
7.	*Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Cieszanów na lata 2020–2023*	2020–2023	Nieaktualny, zaleca się aktualizację lub opracowanie nowego dokumentu zgodnego z założeniami Strategii.
8.	*Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Cieszanów na lata 2021–2025*	2021–2025	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
9.	*Gminny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Cieszanów na lata 2016–2023*	2016–2023	Nieaktualny, zaleca się aktualizację lub opracowanie nowego dokumentu zgodnego z założeniami Strategii
10.	*Program współpracy Gminy Cieszanów z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie na rok 2022*	2022	Opracowywany corocznie. Należy zachować spójność z zapisami Strategii.
11.	*Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021–2027*	2021–2027	Aktualny. Dokument zgodny z założeniami Strategii.

12.	Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP)	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu.
Gmina Horyniec-Zdrój			
1.	*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Horyniec-Zdrój*	od lutego 2002	Aktualny. Planowane nowe przepisy o planowaniu przestrzennym likwidują studia uwarunkowań na rzecz aktów planistycznych, które mają być spójne ze strategią rozwoju gminy/strategią rozwoju ponadlokalnego.
2.	*Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021–2026*	2021–2026	Aktualny, zgodny z założeniami Strategii.
3.	*Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Horyniec-Zdrój na lata 2019–2022*	2019–2022	Nieaktualny. Zaleca się opracowanie nowego dokumentu zgodnego z założeniami Strategii.
4.	*Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Horyniec-Zdrój na lata 2016–2020*	2016–2020	Nieaktualny. W przypadku opracowania nowego dokumentu należy zachować spójność z zapisami Strategii. Rekomenduje się sporządzenie nowego dokumentu, spójnego z założeniami Strategii.
5.	*Program usuwania wyrobów zawierających azbest*	nie istnieje	Na podstawie umowy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie Gmina Horyniec-Zdrój uzyskała w 2021 r. dotację na zadanie „Usuwanie wyrobów azbestowych z terenu Gminy Horyniec-Zdrój”.
6.	*Aktualizacja Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Horyniec-Zdrój do 2030 roku*	do 2030	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
7.	*Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021–2024 dla Gminy Horyniec-Zdrój*	2021–2024	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
8.	Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Horyniec-Zdrój	nie istnieje	Przy opracowywaniu dokumentu zaleca się zachowanie spójności z zapisami Strategii.
9.	Gminny program rewitalizacji Gminy Horyniec-Zdrój	nie istnieje	Gmina Horyniec-Zdrój w ramach projektu „Rozwój miejscowości uzdrowiskowych Horyńca-Zdroju i Morszyna szansą na aktywizację pogranicza polsko-ukraińskiego” realizowała zadanie pn. *Rewitalizacja Parku Zdrojowego w Horyńcu-Zdroju*. Jednym z działań Strategii jest 2.1.1.4. *Opracowanie i wdrażanie Gminnych Programów Rewitalizacji*, w związku z tym

			zaleca się opracowanie programu spójnego z zapisami Strategii.
10.	*Wieloletni Program Współpracy Gminy Horyniec-Zdrój z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021–2024*	2021–2024	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
11.	*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Horyniec Zdrój na lata 2019–2025*	2019–2025	Aktualny, zgodny z dokumentem Strategii.
12.	Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP)	nie istnieje	Biorąc pod uwagę cel operacyjny 3.2. *Zadbane środowisko naturalne* i kierunek działań 3.2.2. *Adaptacja do zmian klimatu*, zaleca się w okresie obowiązywania Strategii opracowanie i wdrażanie Planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu.

Źródło: Opracowanie własne

6. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych i innych podmiotów

W procesie planowania i realizacji rozwoju Partnerstwa Roztocze istotne jest uwzględnianie rzeczywistych potrzeb nie tylko samorządów, ale przede wszystkim społeczności lokalnej. W związku z tym na etapie opracowania Strategii zapewniono włączenie w ten proces mieszkańców i innych interesariuszy, w tym podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji. Mieli oni możliwość udziału w opracowaniu dokumentu poprzez wyrażenie swoich opinii m.in. w formie udziału w badaniu ankietowym czy złożenia uwag i opinii do projektu Strategii. Wkład w ostateczny kształt dokumentu miały również instytucje zewnętrzne, włączone w proces konsultacji i opiniowania dokumentu. Udział mieszkańców i innych interesariuszy zagwarantowany jest również na etapie wdrażania i oceny Strategii.

6.1 Podsumowanie konsultacji społecznych i procesu opiniowania dokumentu przez Zarząd Województwa

Na podstawie art. 6 ust. 3 *Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1259 z późn. zm.) oraz zgodnie z *Uchwałą Nr XVI/59/2022 z dnia 19 października 2022 r. Zgromadzenia Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* w dniach 14.03–18.04.2023 r. odbyły się konsultacje społeczne projektu *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*, które miały na celu zapoznanie grupy docelowej z projektem dokumentu.

Projekt *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze lata 2022–2030* podlegał obowiązkowo konsultacjom:

1. z mieszkańcami gmin z terenu Partnerstwa Roztocze,
2. z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, w szczególności z działającymi na terenie gmin z terenu Partnerstwa Roztocze, w tym organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami,
3. z sąsiednimi gminami i ich związkami,
4. z Dyrektorem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Rzeszowie – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

Dodatkowo Partnerstwo Roztocze włączyło w proces konsultacji społecznych następujące podmioty:

5. Lokalna Grupa Działania „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej”,
6. Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”.

Do podmiotów wskazanych w pkt. 3–6 wysłane zostały pisma informujące o konsultacjach.

Konsultacje odbyły się w terminie od dnia 14 marca do dnia 18 kwietnia 2023 r. w następujących formach:

1. Zbieranie uwag i wniosków w formie papierowej oraz elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Wypełnione czytelnie formularze można było dostarczyć do: Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, Urzędu Gminy Lubaczów, Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, Urzędu Miasta i Gminy Narol oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie:
   a) drogą elektroniczną na adres e-mail: poczta@um.lubaczow.pl, urzad@gminalubaczow.pl, ug@horyniec-zdroj.pl, sekretariat@cieszanow.pl, urzad@narol.pl oraz starostwo@lubaczow.powiat.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt Strategii Rozwoju Partnerstwa Roztocze”;
   b) drogą korespondencyjną na adres: Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, ul. Rynek 26, 37-600 Lubaczów; Urzędu Gminy Lubaczów, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów; Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, al. Przyjaźni 5, 37-620 Horyniec-Zdrój; Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, ul. Rynek 1, 37-611 Cieszanów; Urzędu Miasta i Gminy Narol, Rynek 1, 37-610 Narol oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt Strategii Rozwoju Partnerstwa Roztocze”;
   c) bezpośrednio do wyżej wymienionych Urzędów i Starostwa, w godzinach ich pracy.
2. Spotkania otwartego, umożliwiającego omówienie założeń dokumentu, a także przedstawienie uwag, opinii i propozycji. Spotkanie odbyło się w dniu 4 kwietnia 2023 r. o godz. 17:00 wzięło w nim udział 8 osób.
3. Zbieranie uwag ustnych do protokołu w budynkach Urzędów i Starostwa, w godzinach ich pracy.

Informację o konsultacjach społecznych ww. projektu dokumentu zamieszczono w następujących formach:

- na stronach internetowych gmin oraz powiatu (um.lubaczow.pl, gminalubaczow.pl, horyniec-zdroj.pl, cieszanow.pl, narol.pl, powiatlubaczowski.pl);
- na stronach Urzędów Gmin oraz Starostwa w Biuletynie Informacji Publicznej (bip.um.lubaczow.pl, bip.lubaczow.com.pl, bip.horyniec-zdroj.pl, bip.narol.pl, bip.cieszanow.akcessnet.net, bip.powiatlubaczowski.pl);
- w sposób zwyczajowo przyjęty – na tablicach ogłoszeń: Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, Urzędu Gminy Lubaczów, Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, Urzędu Miasta i Gminy Narol oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie.

Formularz zgłaszania uwag oraz projekt dokumentu *Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* dostępne były od 14 marca 2023 r.:

- w wersji papierowej w budynkach: Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, ul. Rynek 26, 37-600 Lubaczów; Urzędu Gminy Lubaczów, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów; Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, al. Przyjaźni 5, 37-620 Horyniec-Zdrój; Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, ul. Rynek 1, 37-611 Cieszanów; Urzędu Miasta i Gminy Narol,

Rynek 1, 37-610 Narol oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów.

- w wersji elektronicznej na oficjalnych stronach internetowych Urzędu Miejskiego w Lubaczowie (um.lubaczow.pl), Urzędu Gminy w Lubaczowie (gminalubaczow.pl), Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój (horyniec-zdroj.pl), Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów (cieszanow.pl), Urzędu Miasta i Gminy Narol (narol.pl) oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie (powiatlubaczowski.pl).

Jedną z form konsultacji społecznych ww. projektu dokumentu było otwarte spotkanie z interesariuszami, które odbyło się w dniu 4 kwietnia o godz. 17 w Starostwie Powiatowym w Lubaczowie W spotkaniu uczestniczyło 8 osób. Podczas spotkania przedstawiono główne założenia programowe i wdrożeniowe dokumentu tj. wizja, misja, cele strategiczne wraz z odpowiadającymi im działaniami, a także zakres rzeczowy projektów strategicznych, które planowane są do realizacji przez samorządy gminne. Przedstawione zostały również założenia przestrzenno-funkcjonalne, w tym model funkcjonalno-przestrzenny. Podczas spotkania wpłynęły / nie wpłynęły żadne uwagi..

W trakcie konsultacji społecznych w wyznaczonym terminie nie wpłynęły żadne wypełnione formularze uwag, natomiast wpłynęło pismo w sprawie pozytywnego zaopiniowania projektu *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* od Dyrektora RZGW w Rzeszowie.

Na podstawie art. 10f ust. 2–3 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) pismem z dnia 14 marca 2023 r. Przewodniczący Zarządu Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" zawnioskował o zaopiniowanie projektu *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*. Opinia miała dotyczyć sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w strategii rozwoju województwa. Wydanie opinii powinno nastąpić w ciągu 30 dni od dnia doręczenia pisma wraz z projektem dokumentu.

W dniu 11 kwietnia 2023 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie podjął Uchwałę Nr 478/9929/23 w sprawie pozytywnego zaopiniowania projektu *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022-2030* w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w *Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030*. Opinia stanowi załącznik do ww. uchwały. Zarząd Województwa wydał pozytywną opinię.

6.2 Mechanizmy włączenia mieszkańców w proces przygotowania, realizacji i oceny Strategii – partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna i działania aktywizacyjne zostały wpisane w proces rozwoju Partnerstwa Roztocze jako fundament działań na wszystkich jego etapach, tj. diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja. Takie podejście ma na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów strategicznych oraz gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze.

Partycypacja i partnerstwo to współpraca i równorzędne traktowanie reprezentantów różnych środowisk i instytucji, przy zachowaniu ich suwerenności, z założeniem stałego dążenia do wzajemnego rozumienia się. Proces tworzenia Strategii, już od etapu analiz prowadzonych na potrzeby opracowania Diagnozy, uwzględniał włączanie mieszkańców i innych interesariuszy, a także charakteryzował się otwartością (umożliwiał uczestniczenie jak największej liczbie chętnych osób i organizacji w Partnerstwie) i transparentnością (dialog, informowanie i konsultowanie decyzji oraz rozwiązań rozwojowych).

Na potrzeby prowadzonych analiz i opracowania Strategii przeprowadzono badanie ankietowe w dniach 25.03–08.04.2022 r. Zostało ono przeprowadzone wśród mieszkańców gmin, na potrzeby procesu diagnostycznego, w celu opracowania *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*. Ankieta była dostępna w wersji on-line oraz w wersji papierowej. Udział w badaniu wzięło 40 osób, co może wskazywać na niską aktywność. Ankieta zawierała 3 pytania – raport z ankiety stanowi załącznik do Diagnozy. Wyniki ankiety wskazują na to, że mieszkańcy dostrzegają problemy związane z dostępem do miejsc pracy, źle oceniają poziom zarobków i dostępność komunikacyjną. Jako jeden z głównych problemów wskazano także słabe połączenie z otoczeniem zewnętrznym.

Oprócz jakościowych analiz prowadzonych za pomocą badania ankietowego, zorganizowanych zostało wiele spotkań:

- 8 grudnia 2021 r. spotkanie informacyjne przedstawicieli Partnerstwa (etap diagnozy);
- 3 lutego 2022 r. spotkanie informacyjno-warsztatowe przedstawicieli Partnerstwa (podsumowanie diagnozy i rozpoczęcie kształtowania założeń strategii rozwoju);
- 4 kwietnia 2022 r. – spotkanie przedstawicieli Partnerstwa z Wiceminister Funduszy i Polityki Regionalnej – Małgorzatą Jarosińską-Jedynak oraz Marszałkiem Województwa Podkarpackiego Władysławem Ortylem (w sprawie nowej perspektywy finansowej Funduszy Europejskich dla rozwoju regionu, ze szczególnym uwzględnieniem Roztocza i Ziemi Lubaczowskiej);
- 6 lipca 2022 r. – spotkanie informacyjno-warsztatowe przedstawicieli Partnerstwa (dyskusje na temat założeń i priorytetowych zadań do realizacji w ramach strategii);
- 28 września 2022 r. – spotkanie robocze przedstawicieli Partnerstwa (dyskusje na temat projektów strategicznych);
- 22 luty 2023 r. – spotkanie informacyjno-warsztatowe przedstawicieli Partnerstwa (dyskusje na temat projektów strategicznych);

– 4 kwietnia 2023 r. – otwarte spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami gmin z terenu Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska”

Oprócz oficjalnych i roboczych spotkań Partnerstwa Roztocze, na ostateczny kształt dokumentu składało się wiele rozmów telefonicznych i osobistych oraz korespondencji e-mailowej autorów niniejszego opracowania z przedstawicielami samorządów Partnerstwa i ich pracownikami.

Elementem partycypacji były również konsultacje społeczne projektu *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030,* przeprowadzone w dniach 14.03–18.04.2023 r.

Mieszkańcy obszaru zostali włączeni w proces konsultacji społecznych projektu dokumentu *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030.* Mieszkańcy informowani byli o konsultacjach co najmniej 7 dni przed ich rozpoczęciem, poprzez ogłoszenia na stronach internetowych gmin i powiatu, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicach ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, Urzędu Gminy Lubaczów, Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, Urzędu Miasta i Gminy Narol oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie. W obu przypadkach uwagi i wnioski zbierane były w formie papierowej i elektronicznej, z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Formularze konsultacyjne wraz z projektami dokumentów dostępne były w wersji papierowej w Sekretariacie w wyżej wymienionych Urzędach i Starostwie oraz w wersji elektronicznej na oficjalnych stronach internetowych gmin i Biuletynie Informacji Publicznej. Wypełnione czytelnie formularze można było dostarczyć:

a) drogą elektroniczną na wybrany adres e-mail poczta@um.lubaczow.pl, urzad@gminalubaczow.pl, ug@horyniec-zdroj.pl, sekretariat@cieszanow.pl, urzad@narol.pl, starostwo@lubaczow.powiat.pl;
b) drogą korespondencyjną na wybrany adres urzędu: Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, ul. Rynek 26, 37-600 Lubaczów; Urzędu Gminy Lubaczów, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów; Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój, al. Przyjaźni 5, 37-620 Horyniec-Zdrój; Urzędu Miasta i Gminy Cieszanów, ul. Rynek 1, 37-611 Cieszanów; Urzędu Miasta i Gminy Narol, Rynek 1, 37-610 Narol oraz Starostwa Powiatowego w Lubaczowie, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów.
c) bezpośrednio do wyżej wymienionych Urzędów i Starostw, w godzinach ich pracy.

W przypadku konsultacji Strategii, uwagi zbierane były również w formie uwag ustnych do protokołu, a także zorganizowane było otwarte spotkanie konsultacyjne. Niezwłocznie po przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu niniejszego dokumentu sporządzony został *Raport z konsultacji społecznych projektu Strategii Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*.

W trakcie konsultacji społecznych w wyznaczonym terminie nie wpłynęły żadne uwagi. 14.04.2023 r. wpłynęło z pozytywną opinią Dyrektora RZGW w Rzeszowie. Raport z konsultacji został opublikowany w dniach 5–9 maja 2023 r. na oficjalnych stronach oraz na stronach podmiotowych gmin i powiatu w Biuletynach Informacji Publicznej.

Włączenie mieszkańców bądź innych kluczowych interesariuszy jest istotne nie tylko na etapie analiz i opracowania Strategii, ale też podczas wdrażania Strategii i jej oceny. Mieszkańcy będą brać udział w pracach nad ewentualną aktualizacją dokumentu (będą mogli

zainicjować aktualizację i/lub brać udział w konsultacjach społecznych projektu aktualizowanego dokumentu). Przy okazji realizacji projektów strategicznych, na etapie projektowym, organizowane będą spotkania z mieszkańcami. Mieszkańcy będą informowani o etapach realizacji projektów strategicznych, dodatkowo publikowane do publicznej wiadomości będą raporty z monitoringu Strategii.

6.3 Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – wpływ zadań na środowisko i udział podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska w opracowaniu Strategii

Na podstawie art. 53 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2023 r., poz. 1094 z późn. zm.) Przewodniczący Zarządu Związku Powiatowo-Gminnego „Ziemia Lubaczowska" wystąpił w dniu 14 marca 2023 r. z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu pn. *Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030*. Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji pismem z dnia 23.03.2023 r., znak pisma SNZ.9020.2.5.2023.JM, natomiast Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie pismem z dnia 17.04.2023 r. znak pisma WOOŚ.411.2.5.2023.AP.2.

DO UZUPEŁNIENIA PO PRZEPROWADZENIU PROCEDURY

Spis schematów

Schemat 1 Programowanie rozwoju ... 28
Schemat 2 Powiązania kierunków działań z projektami strategicznymi ... 63
Schemat 3 Instytucjonalna struktura systemu wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* ... 137
Schemat 4 Logika powiązań głównych założeń dokumentu ze wskaźnikami osiągnięcia oczekiwanych rezultatów ... 139

Spis tabel

Tabela 1 Schemat analizy SWOT ... 19
Tabela 2 Analiza SWOT ... 20
Tabela 3 Drzewo problemów ... 26
Tabela 4 Drzewo celów ... 27
Tabela 5 Plan operacyjny ... 31
Tabela 6 Matryca logiczna powiązania kierunków działań ze zdiagnozowanymi problemami, potrzebami i/lub potencjałami gminy oraz założeniami wojewódzkiej strategii rozwoju ... 39
Tabela 8 Lista projektów podstawowych planowanych do ubiegania się o dofinansowanie w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027 ... 46
Tabela 9 Lista projektów rezerwowych planowanych do ubiegania się o dofinansowanie w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021–2027 ... 49
Tabela 10 Projekt strategiczny nr 1 ... 50
Tabela 11 Projekt strategiczny nr 2 ... 54
Tabela 12 Projekt strategiczny nr 3 ... 58
Tabela 13 Projekt strategiczny nr 4 ... 61
Tabela 14 Możliwe źródła finansowania projektów strategicznych i zadań w ramach *Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Partnerstwa Roztocze na lata 2022–2030* ... 69
Tabela 15 Generalna, przewidywana kwota wydatków na realizację Strategii, w ramach poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych ... 75
Tabela 16 Wykaz powiązań celów Strategii Rozwoju z wybranymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi wyższego rzędu na szczeblu regionalnym ... 76
Tabela 17 Wskaźniki oddziaływania rozwoju Partnerstwa Roztocze ... 141
Tabela 18 Wskaźniki rezultatu do osiągnięcia w wyniku realizacji Strategii ... 143
Tabela 19 Wskaźniki produktu – wartość do osiągnięcia w wyniku realizacji Strategii ... 144
Tabela 18 Dokumenty na poziomie lokalnym – ocena aktualności i spójności w kontekście zapisów Strategii ... 152

Spis map

Mapa 1 Położenie Partnerstwa Roztocze na tle województwa podkarpackiego ... 6
Mapa 2 Główna sieć komunikacyjna na terenie Partnerstwa Roztocze ... 85
Mapa 3 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: formy ochrony przyrody ... 91
Mapa 4 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: położenie gmin względem JCWPd oraz obszarów zagrożenia powodziowego ... 100

Mapa 5 Fragment mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030* – gospodarka odpadami, wodno-ściekowa i ochrona wód 101
Mapa 6 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: zasoby złóż kopalin strategicznych oraz ważnych w kontekście zabezpieczenia regionalnych potrzeb surowcowych – złoża surowców energetycznych przewidziane do ochrony 104
Mapa 7 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania, budowa geologiczna 105
Mapa 8 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: sieć osadnicza, sieć komunikacyjna, pokrycie terenu, sieć wodna, wybrane elementy dziedzictwa kulturowego i historycznego 106
Mapa 9 Partnerstwo Roztocze – uwarunkowania: demografia i wybrane usługi społeczne 107
Mapa 10 Fragment mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* – struktura funkcjonalno-przestrzenna 108
Mapa 11 Fragment mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* – komunikacja i infrastruktura techniczna 110
Mapa 12 Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej Partnerstwa Roztocze 111
Mapa 13 Granice obszaru LGD „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej” 130
Mapa 14 Granice wyznaczonych Obszarów Strategicznej Interwencji na terenie Partnerstwa Roztocze 134

Spis rysunków

Rysunek 1 Legenda do treści mapy *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego* – struktura funkcjonalno-przestrzenna 109
Rysunek 2 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją 112
Rysunek 3 Terytorialny zasięg OSI Wschodnia Polska 113
Rysunek 4 Miejskie obszary funkcjonalne 116
Rysunek 5 Regionalne bieguny wzrostu 117
Rysunek 6 Miasta powiatowe i miasta małe 119
Rysunek 7 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny 120
Rysunek 8 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego 121
Rysunek 9 Porozumienie terytorialne / kontrakt sektorowy / kontrakt programowy 124
Rysunek 10 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym 126
Rysunek 11 Przygraniczny obszar funkcjonalny na zewnętrznej granicy UE z Ukrainą 127
Rysunek 12 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym 129